

Національна академія наук України
Міністерство освіти та науки України

БЮЛЕТЕНЬ
Західного наукового центру

2006

Бюлетень Західного наукового центру. 2006 / Національна академія наук України та Міністерство освіти і науки України. Західний науковий центр. – Львів: Паїс, 2007. – 152 с.

Редакційна колегія:

Долішній М.І. академік НАН України, доктор економічних наук, професор
(відповідальний редактор)

Дуцяк І.С. кандидат фізико-математичних наук (заступник
відповідального редактора)

Матвєєв Є.Е. кандидат економічних наук

Котерлин Г.М.

Романюк Р.Р.

Затверджено до друку бюро Західного наукового центру НАН України і
МОН України, протокол № 4 від 12 липня 2006 р.

Адреса редакції: 79000, Львів, вул. Матейка, 4,
Західний науковий центр НАН України і МОН України;
тел./факс: +38 (032) 297-07-74;
E-mail: zncnan@mail.lviv.ua;
сайт: <http://znc.com.ua/>

© Західний науковий центр НАН України і МОН України, 2006.

У ЗАХІДНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ

*Бюро Західного наукового центру НАН України і МОН
України
вітає з обранням:*

дійсними членами (академіками) НАН України

НАЗАРЧУКА Зіновія Теодоровича

ПУНІЦЮ Юрія Юрійовича

ПІПЕНІКА Отто Бартоломійовича

та членами-кореспондентами НАН України

МРИТЛОДА Ігоря Мироновича

ОСПАФІЙЧУКА Богдана Костянтинівича

ПАВЛЮКА Мирослава Івановича

СПОЙКУ Ростислава Стефановича

*Бажаємо Вам і надалі плідної праці на ниві науки,
нових творчих злетів, міцного здоров'я, щастя, добра і
благополуччя.*

**Доповідь голови Західного наукового центру
НАН України та МОН України
академіка НАН України Долішнього М.І.
на засіданні Президії Національної академії наук України
12 жовтня 2005 р.**

Західний науковий центр НАН України і МОН України вже більше 30 років є основною організуючою і координуючою ланкою регіональної системи науково-технічної та інноваційної діяльності в західних областях України, де зосереджений значний науковий потенціал. В західному регіоні функціонує 23 установи Національної академії наук України, 33 вищих навчальних заклади та 137 галузевих науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ, де працює понад 14 000 науковців, з поміж них 6 академіків та 22 члени-кореспонденти НАН України. Стратегію діяльності наукового Центру визначають його Рада і бюро, які очолює голова наукового центру. У різний час головами наукового Центру були академіки Доленко Г.В., Підстригач Я.С., Юхновський І.Р., які своєю невтомною працею сприяли його становленню та розвитку.

Організаційна структура Західного наукового центру

За ініціативою Західного наукового центру було створено нові організаційні передумови для ефективного використання наукового потенціалу західного регіону України для вирішення його науково-технічних і соціально-економічних проблем. На сьогодні науково-координаційну роботу у науковому Центрі здійснюють 6 відділень наук, в складі яких функціонують 22 наукові секції (рис. 1). Працюють відділення фізико-математичних наук (керівник – член-кореспондент АПН України, д.ф.-м.н., проф. Рудавський Ю.К.), відділення технічних і хімічних наук (керівник – член-кореспондент НАН України, д.т.н., проф. Похмурський В.І.), відділення біологічних, медичних та аграрних наук (керівник – академік УААН, д.б.н., проф. Снітинський В.В.), відділення економіки і права (керівник – академік НАН України, д.е.н., проф. Долішній М.І.), відділення історії, філософії і філології (керівник – академік НАН України, д.і.н., проф. Ісаєвич Я.Д.), відділення народознавства (керівник – член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф. Павлюк С.П.). Всі керівники відділень наук є заступниками голови наукового Центру. Наукові секції Західного наукового центру очолюють відомі вчені у відповідних галузях наук. Для підвищення ефективності науково-організаційної роботи в областях регіону створено науково-координаційні ради.

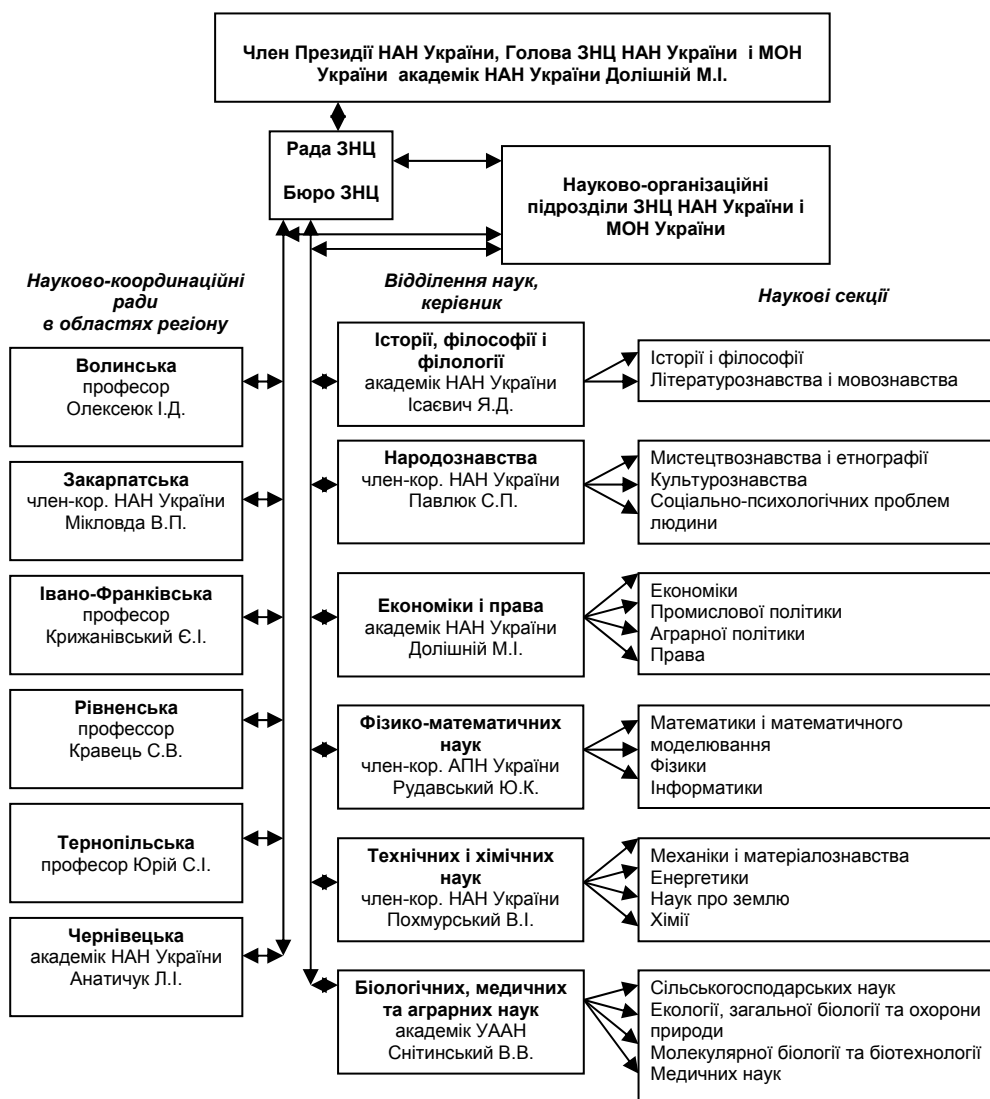

Рис. 1. Організаційна структура Західного наукового центру НАН України та МОН України

Вся діяльність Західного наукового центру була спрямована на організацію наукового забезпечення вирішення актуальних проблем соціально-економічного, науково-технологічного, екологічного і духовного розвитку регіону, таких як: формування ефективної регіональної політики, системи управління соціально-економічним розвитком регіону, прикордонного співробітництва; розробка і впровадження інформаційних технологій і систем інформатизації регіону; створення і освоєння ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій для потреб енергетики, приладо- та машинобудування, агропромислового комплексу, енергозабезпечення та енергозбереження; розробка і впровадження

технологій зміцнення конструкційних матеріалів, розробка методів і засобів антикорозійного захисту трубопроводів та металевих конструкцій, підвищення нафто- та газовіддачі пластів на родовищах Прикарпаття, видобування метану з вугільних товщ; економічна реформа на селі, розробка нових ефективних технологій в сільськогосподарському виробництві і переробці сільськогосподарської продукції; синтез і пошук нових лікарських речовин, технології виробництва нових лікарських форм; раціональне використання та охорона природних ресурсів Карпат і прилеглих територій, екологічний аналіз і природоохоронна оцінка басейну рік Дністер, Західний Буг, Тиса; збереження і відтворення народних промислів і ремесел, дослідження народно-традиційної і сакральної культури, мистецьких пам'яток регіону тощо.

Активізація будь-якого сектору економіки сьогодні неможлива без висококваліфікованого постійного наукового забезпечення. В організаційному плані Західний науковий центр веде цю роботу у декількох напрямках, використовуючи комплексно-цільовий програмний підхід до вирішення конкретних проблем регіону. Зокрема, із залученням учених академічної, галузевої і вузівської науки розроблено проект програми розвитку паливного комплексу західного регіону України під назвою "Регіональна програма: напрямки розвитку паливного комплексу західного регіону України". На розширених засіданнях бюро Західного наукового центру розглядалися питання, пов'язані з проблемами аграрного сектору економіки (розроблено Концептуальні засади розвитку аграрного сектору західного регіону України), проблемами гірничо-хімічної галузі (ведеться робота щодо розробки Державної програми виробництва калійних добрив) та екологічними проблемами регіону.

Значну увагу Західний науковий центр приділяє стратегічним питанням розвитку регіону із залученням до цієї роботи науково-координаційних рад в областях та органів влади. За його ініціативою та участю розроблено стратегії розвитку Тернопільської та Закарпатської областей, напрацьовується стратегія соціального та економічного розвитку Львівщини. Спільно з Волинською обласною державною адміністрацією бюро Центру в м. Луцьку розглядало питання щодо розробки програми розвитку природно-ресурсного потенціалу Волинської області.

Розвиток міжрегіональних та міжнародних наукових та виробничих зв'язків

Західний науковий центр в останні роки особливу увагу приділив розвитку міжрегіональних наукових та виробничих зв'язків. Достатньо лише переліку угод про співробітництво, яким передувала копітка праця та ряд організаційних заходів, щоб оцінити розмах та важливість діяльності Центру у цьому напрямку. Це Угода про співробітництво Національної академії наук України і Львівської обласної державної адміністрації, Договір

про співробітництво між Донецьким науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Донецького регіону та Західним науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, Договір про співробітництво між Кримським науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Криму та Західним науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, Угода про організаційні та соціально-економічні засади розвитку співпраці Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей в галузях господарського комплексу Західного регіону України на основі використання сучасних досягнень науки і техніки, взаємовигідної кооперації. Відповідно до підписаних угод були напрацьовані та затверджені відповідні програми співпраці, виконання яких вже принесло та приносить реальні практичні результати. Налагоджена співпраця та обмін досвідом між регіонами України як на науковому так і на адміністративному рівні сприяє впровадженню на територіях регіонів нових організаційних, економічних та інвестиційних проектів, що передбачають суттєве підвищення рівня використання наявних мінерально-сировинних ресурсів регіону, виробничого і демографічного (трудоного) потенціалу на засадах взаємовигідної кооперації наукових установ, підприємств і організацій, облдержадміністрацій та автономій.

Міжнародне співробітництво

З кожним роком поглиблюється міжнародне співробітництво. Багато вчених західного регіону беруть участь у виконанні міжнародних грантів, в роботі престижних міжнародних конференцій, проходять стажування у відомих зарубіжних наукових центрах.

У рамках виконання угоди про співпрацю між Західним науковим центром НАН України і МОН України і Люблінським відділенням Польської академії наук (підписаною у 1998 р.) проведено дві спільні наукові конференції з проблем безробіття в Польщі і Україні (м. Львів) і трансформаційних процесів у поступі України і Польщі в напрямку вільного ринку (м. Люблін). На робочих зустрічах з польськими вченими обговорювались питання прикордонного співробітництва у різних сферах, розроблена тематика спільних досліджень, налагоджена співпраця між окремими академічними установами України та Польщі.

Підписано Договір про співпрацю між Дебрецинським академічним комітетом Угорської академії наук і Західним науковим центром НАН України і МОН України.

Наукові конференції

- Міжнародна конференція з індуктивного моделювання МКІМ-2002 (травень 2002 р.);
- Наукова конференція "Українська національна ідея – проблема відповідальності" (травень 2002 р.);

- 2-а Міжнародна школа з фізичних аспектів люмінесценції складних діелектриків (липень 2002 р.);
- 8-а Міжнародна конференція по кристалохімії інтерметалічних сполук (вересень 2002 р.);
- Всеукраїнська науково-практична конференція "Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України" (9-10 вересня 2002 р., Донецьк – Мелекіно);
- Міжнародна наукова конференція "Транскордонне співробітництво в період трансформації економік" (18-19 жовтня 2002 р., Ярослав, Польща);
- Міжнародна наукова конференція "Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки" (20-23 травня 2003 р., Луцьк);
- Міжнародна науково-практична конференція "Розвиток науково-технологічних парків та інноваційних структур інших типів: Україна і світовий досвід" (23-26 червня 2003 р., Львів);
- Науково-практична конференція-виставка "Донбас-Ресурс" "Захист від корозії і моніторинг залишкового ресурсу промислових будівель і споруд та інженерних мереж" (червень 2003 р., Донецьк);
- Міжнародна науково-практична конференція "Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України" (жовтень 2003 р., Львів);
- Міжнародна науково-практична конференція "Трансформація політичної системи України та Польщі в умовах європейської інтеграції" (7-8 листопада 2003 р., Львів);
- Виставка українсько-польських НТП "Україна і Польща: стратегічне партнерство у сфері науки і технологій" в рамках проведення Року Польщі в Україні (21-23 червня 2004 року);
- Міжнародна науково-практична конференція "Сталий розвиток Карпат: інвестиції, інновації, моделі господарювання" (7-8 жовтня 2004 р.).

На основі тісних міжрегіональних зв'язків відкриваються нові можливості для здійснення протекціоністської політики в межах чинного законодавства, збільшення обсягів товарообміну та розширення ринків збуту промислової та науково-технічної продукції. І, як результат, ми вже сьогодні бачимо поглиблення процесів ринкової трансформації, структурної перебудови економіки, вирішення проблем на основі спільних наукових програм, проектів направлених на вирішення соціально-економічних проблем та впровадження завершених наукових розробок. Ці питання часто обговорюються на спільних наукових конференціях. Зокрема, Західний та Донецький наукові центри у рамках виконання угоди про співпрацю спільно провели Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України" (9-10 вересня 2002 р., Донецьк – Мелекіно). Перебуваючи в м. Донецьку делегація Західного наукового центру ознайомила з досвідом роботи Донецького наукового

центру щодо забезпечення тісної взаємодії наукових установ та органів влади у реалізації інноваційної моделі розвитку Донецького регіону, а в жовтні 2002 року за участю науковців обох регіонів в м. Ярославі (Польща) було проведено міжнародну наукову конференцію з проблеми "Транскордонне співробітництво в період трансформації економік". У червні 2003 р. спільно організовано та проведено міжнародну науково-практичну конференцію – виставку "Донбас-Ресурс" "Захист від корозії і моніторинг залишкового ресурсу промислових будівель і споруд та інженерних мереж". У жовтні 2003 р. у м. Львові проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України" за участю провідних учених та фахівців з України, Німеччини, Польщі, Угорщини, Словаччини.

У кожній з областей західного регіону працюють науково-координаційні ради Західного наукового центру, які оперативно реагують на важливі регіональні проблеми та консолідують зусилля фахівців різних регіонів на їх вирішення. Зокрема, активно на науковому рівні опрацьовується питання виробництва калійних добрив в Україні, яке пов'язує гірничо-хімічні комплекси двох областей: Львівської та Івано-Франківської.

Важливою проблемою державотворення є ефективне використання та примноження інтелектуального потенціалу нації. Тому налагодження широкомасштабної програми співпраці у науковому, науково-організаційному, освітянському та культурному напрямках із участю академічних, галузевих наукових організацій, вищих закладів освіти та владних інституцій науковий центр вважає пріоритетом своєї діяльності.

У Західному науковому центрі стало практикуються спільні засідання бюро Центру і Ради ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, на яких розглядаються питання, пов'язані як із організацією наукових досліджень, так і наданням допомоги новоствореним вищим навчальним закладам у розвитку навчального процесу, забезпеченні кадровим потенціалом вищої кваліфікації (28 листопада 2000 р. відбулося засідання бюро ЗНЦ та Ради ректорів з розгляду питання "Про матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення Львівського державного фінансово-економічного та Львівського банківського інститутів"). Завдяки своєчасним зверненням бюро Західного наукового центру і Ради ректорів з клопотанням до Міністерства фінансів України ці інститути одержали державну підтримку щодо покращення їхньої матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення.

Тим не менше, на даний час питання кадрового забезпечення наукових установ вимагає рішучих дій, адже не секрет, що багато науковців припиняють наукову діяльність через низький рівень фінансування науки. Тому з ініціативи наукового Центру 29 червня 2000 р. було проведено спільне засідання бюро Президії НАН України, колегиї Львівської обласної держадміністрації за участю членів бюро Західного наукового центру щодо

розгляду питання "Про стан і перспективи соціально-побутового забезпечення науковців НАН України м. Львова", де відмічено необхідність поліпшення соціально-побутового забезпечення науковців НАН України і розроблено конкретні заходи щодо цього.

***Підтримка талановитих молодих працівників,
посилення мотивації молоді до роботи в науковій сфері***

Ця проблема постійно знаходиться у полі зору Західного наукового центру і стосується не тільки підготовки кадрів вищої кваліфікації, але й проблеми поповнення наукових установ талановитою молоддю. У грудні 2000 р. при Західному науковому центрі була створена Асоціація молодих науковців та спеціалістів академічних та освітніх установ Львівської області, основним завданням якої є сприяння адаптації в наукове середовище та фаховому росту молодих вчених. Асоціація молодих науковців і спеціалістів постійно відчуває підтримку Західного наукового центру у вирішенні багатьох проблем, таких як розвиток молодіжного житлового будівництва, створення цілісної системи заохочувальних стипендій, забезпечення робочими місцями випускників вищих навчальних закладів. Неодноразово ці питання обговорювались на спільних засіданнях бюро Західного наукового центру, Ради ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону із представниками облдержадміністрацій та молодих вчених. Результатом такої співпраці стала розроблена Програма роботи з науковою молоддю Львівщини на період 2002-2004 рр., яка передбачає значну низку заходів з виявлення, виховання та закріплення наукової молоді і охоплює здібну шкільну, студентську та наукову молодь. Завдяки ініціативі та зусиллям Західного наукового центру, починаючи з 2001 року засновано 150 щорічних стипендій голови Львівської облдержадміністрації для талановитих молодих вчених і спеціалістів та 30 стипендій – відомим ученим. За ініціативи Центру створено Львівський обласний центр роботи з науковою молоддю при Головному управлінні молодіжної політики, спорту і туризму Львівської облдержадміністрації.

Зростає міжнародне визнання науковців, що проявляється у збільшенні кількості наукових відряджень, які пов'язані з участю в наукових міжнародних дослідженнях (57,9 %), стажуванням, навчанням, підвищенням кваліфікації (25,5 %) та з викладацькою роботою. Це свідчить про підняття міжнародного престижу нашої регіональної науки, відомих наукових шкіл та розвитку нових наукових напрямків.

Популяризація досягнень учених західного регіону України

Західний науковий центр багато уваги приділяє популяризації досягнень учених західного регіону України. Було видано інформаційний проспект про Західний науковий центр, каталоги завершених наукових розробок учених західного регіону України, низку матеріалів науково-

практичних конференцій, організатором або співорганізатором яких був Західний науковий центр. У 2001 році було започатковано видання щорічника до дня науки "Бюлетень Західного наукового центру". Розроблено електронну версію інформаційно-пошукової системи щодо стану та аналізу інтелектуального потенціалу регіону.

До 75-річчя з дня народження академіка Підстригача Я.С. було підготовлено наукове видання "Ярослав Степанович Підстригач: вчений, організатор науки, громадський діяч".

З метою популяризації досягнень вчених західного регіону України Західний науковий центр виступив з ініціативою видання рубрики "Провідні вчені західного регіону України" за окремими галузями: економіка та право, фізика і математика, медицина, технічні науки, сільськогосподарські науки, історія та філософія тощо. Частина рубрик уже надрукована, частину підготовлено до друку.

Науковці Центру багато виступають в засобах масової інформації (телебачення, радіо, преса) з проблемних питань розвитку науки і, зокрема, в її західному регіоні.

Кадровий потенціал

Західний регіон – один із найстаріших університетських і наукових центрів України. У Львівській області функціонують 30 установ Національної академії наук України та галузевих академій, 61 вищий навчальний заклад, понад 50 галузевих науково-дослідних установ, у вузівському секторі – 10 науково-дослідних установ, в заводському – 3 (рис. 2).

Більшість організацій (47,4 %) виконували дослідження і розробки в

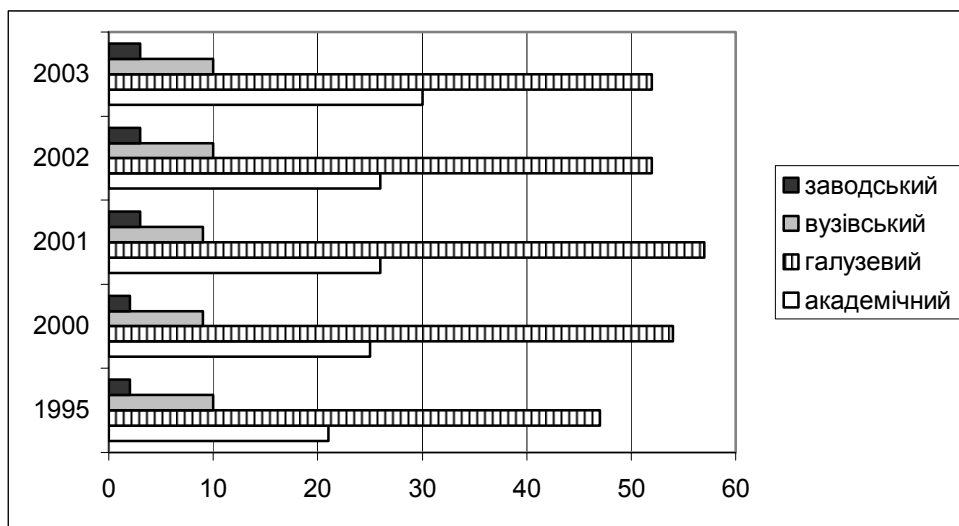

Рис. 2. Структура організацій, що виконували наукові та науково-технічні роботи, за секторами наук

галузі технічних наук, 9,5 % – сільськогосподарських наук, 13,7 % – мали багатогалузевий профіль, 5,35 % припадало на організації, які займались фізико-математичними науками.

Сьогодні науково-освітній комплекс Львівщини є одним із провідних в Україні і визнаний міжнародною науковою громадськістю. За концентрацією науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації м. Львів займає 5 місце по Україні. У м. Львові працює 5 академіків НАН України та 22 члени-кореспонденти НАН України, 640 докторів наук та біля 3 тис. кандидатів наук.

У Західному регіоні за останні п'ять років поступово зростає кількість виконаних розробок (від 3835 у 1999 році до 7743 на початок 2004 року). За цей період створено 1165 нових видів техніки, з них в яких використано винаходи – 274, нові технології – 930 (з них ресурсозберігаючих – 442, матеріалів – 237, сортів рослин та порід тварин – 306, методів, теорій – 678). Кількість робіт зі створення нових видів техніки та технологій за останні роки склала 2095, або 27 % загальної їх кількості. Це свідчить про те, що науково-дослідна робота по створенню новітніх технологій та конкурентоспроможних розробок, техніки і матеріалів, впровадження їх у народне господарство має ознаки інноваційного спрямування.

Для Львівської області характерний відносно великий, на фоні країни, науково-дослідний потенціал. У 1999-2003 роках починають відбуватись зміни позиції області в Україні за кількістю працівників і установ, що ведуть науково-дослідну діяльність. З однієї сторони, відбувається зростання, на 22 %, частки регіону у кількості установ, що ведуть науково-дослідну роботу, а з іншої – зменшення, на 23 %, частки області в кількості

Таблиця 1

Працівники наукових організацій західного регіону України
за категоріями персоналу

	Працівники основної діяльності, тис. осіб		З них виконавці НДДКР, тис. осіб		Доктори наук, осіб		Кандидати наук, осіб	
	2000	2004	2000	2004	2000	2004	2000	2004
Україна	188,0	178,0	120,8	107,5	4103	4003	17916	17162
Волинська	0,91	0,86	0,65	0,59	4	1	21	16
Закарпатська	0,81	0,84	0,65	0,62	20	20	158	157
Івано – Франківська	1,09	0,98	0,79	0,70	16	17	104	100
Львівська	9,72	8,37	5,68	5,02	174	188	1003	1024
Рівненська	0,69	0,74	0,50	0,41	4	2	24	19
Тернопільська	0,76	0,92	0,51	0,53	1	1	33	29
Чернівецька	1,21	1,09	0,79	0,65	14	16	102	114
Разом по регіону	15,19	13,80	9,57	8,52	233	245	1455	1459

працівників, які займаються такою діяльністю. На сьогоднішній день регіон займає четверте місце в країні за кількістю докторів наук, третє – за кількістю кандидатів наук і четверте місце за кількістю наукових організацій.

Станом на 1 січня 2003 р. загальна чисельність працівників наукових організацій західного регіону України становила близько 14 тисяч.

В західному регіоні, як і в цілому по Україні, простежується тенденція до зменшення загальної кількості фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи (рис. 3). В той же час за останні роки темпи скорочення чисельності фахівців суттєво уповільнились. Так, у 1999 році проти 1995 їх чисельність по західному регіону зменшилась на 40 %, а вже з 1999 по 2003 роки тільки на 10 %.

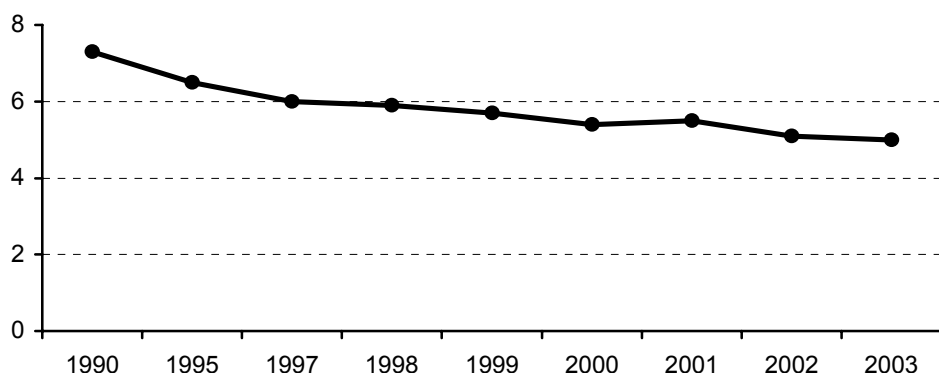

Рис. 3. Фахівці, зайняті науково-дослідною роботою в Львівській області

Проте, в академічному секторі Львівщини (табл. 2), спостерігається дещо інша тенденція: збільшення зайнятих науково-технічною роботою працівників, окрім допоміжного персоналу.

Таблиця 2

Працівники академічного сектору науки
за категоріями персоналу

	Працівники основної діяльності	з них		
		дослідники	техніки	допоміжний персонал
		Осіб		
2000	2631	1504	238	478
2001	268	1467	322	437
2002	2738	1506	332	384
2003	2834	1551	334	391

Приємно зазначити, що на фоні всієї науки західного регіону найвища забезпеченість кадрами високої кваліфікації якраз є в академічному секторі (рис. 4, 5).

Серед труднощів треба відмітити, що і фондоозброєність, і технічна

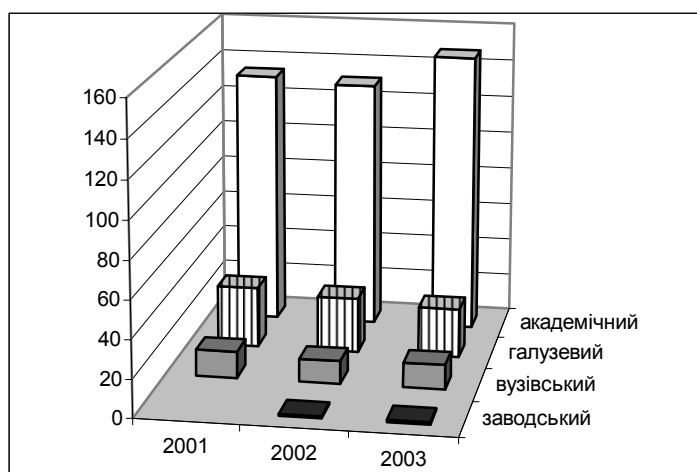

Рис. 4. Кількість докторів наук

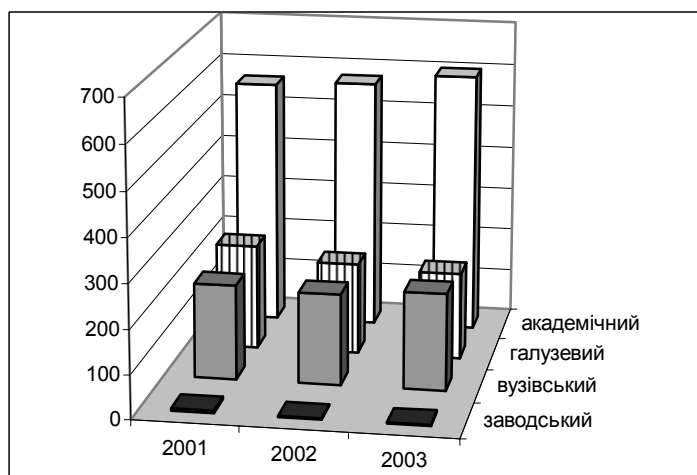

Рис. 5. Кількість кандидатів наук

оснащеність наукових працівників з року в рік зменшується, технологічне устаткування старіє, сучасне надто дороге, бо ті кошти, що виділяються (а це 1,7 % від усіх витрат на наукові та науково-технічні роботи) недостатні. Тут потрібно кооперуватися для створення централізованих фондів на придбання новітнього устаткування та організації доступу до нього вчених різних організацій та установ.

На початок 2004 року в організаціях сфери НДДКР Західного регіону за основним місцем праці працювало 230 докторів наук (2,7 % від усіх виконавців науково-дослідних робіт), що більше у порівнянні з 1999 роком. Починаючи з 1999 року чисельність кандидатів наук в абсолютному вимірі зменшилась незначно (від 1445 у 1999 до 1430 у 2003 р.), але їх питома вага серед виконавців науково-дослідних робіт зросла з 15,1 % у 1999 р. до 16,6 % у 2003 році. Хоча в Україні загалом протягом 1999-2004 років і спостерігалось поступове зменшення чисельності виконавців НДДКР з

вченими ступенями, проте в Західному регіоні кількість докторів та кандидатів наук майже не змінилась, тобто відбувалась певна стабілізація. Спостерігається збільшення концентрації фахівців з науковим ступенем серед виконавців науково-дослідних робіт, що зумовлено зменшенням загальної чисельності виконавців НДДКР.

В регіоні поповнення наукового потенціалу вищої кваліфікації здійснюється, в основному, за рахунок підготовки фахівців через аспірантуру і докторантуру. Останніми роками суттєво збільшилась кількість аспірантів. Так, у Львівській області (найпотужніший в регіоні), станом на 1 січня 2004 року в аспірантурі навчалося 1917 аспірантів проти 1840 у 2003 році (в 1995 році їх нараховувалось 1342). Кількість аспірантів, які закінчили навчання в аспірантурі у 2003 році, становила 383 особи проти 127 у 2002 році. Із захистом дисертації аспірантуру закінчило 46 аспірантів, що склало 12 % від загальної кількості. На 1 січня 2004 року чисельність докторантів становила 55 осіб проти 43 осіб на 1 січня 2003 року. На наукових радах установ, які здійснювали аспірантську і докторантську підготовку, у 2003 році захистили кандидатські дисертації 381 особа, докторські – 46 проти відповідно 348 і 33 у 2002 році. Хоча варто зазначити, що підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації у нашому регіоні починається ще у середній школі, здібні учні якої мають можливість розпочати свою наукову діяльність в Малій академії наук.

Аналіз вікової структури свідчить, що середній вік спеціалістів вищої кваліфікації Львівщини становив 60 років для докторів наук та 49 років для кандидатів наук і суттєво не змінився протягом останніх чотирьох років. За цей період збільшилася частка молодих спеціалістів, віком до 30 років (з 3,9 % до 4,6 %) та частка науковців старших 55 років (з 34,2 % до 36 %). Зменшилася питома вага спеціалістів віком 41-55 років із 45 % у 2001 році до 42,7 % у 2003 році.

Таким чином, на даний момент у віковій структурі кандидатсько-докторського забезпечення переважають фахівці віком 41-50 років (29 %) та

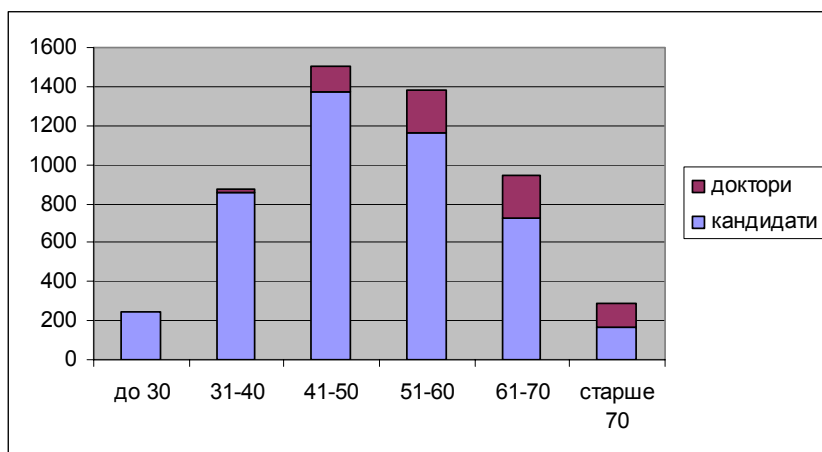

Рис. 6. Розподіл кандидатів та докторів наук, зайнятих в економіці Львівської області, за віком

51-60 років (26 %) (рис. 6). Середній вік дослідників становив 45,7 років, деякі приклади по академічних установах приведені в табл. 3. Частка дослідників віком до 40 років становила 34 %, четверта їх частина – у віці 40-49 років, кожний шостий дослідник – пенсіонер.

Отже, хоча загальна чисельність академічного штату Львівщини і залишається майже постійною, кількість молодих вчених протягом останніх років суттєво не зростає. А це може свідчити про те, що молоді науковці та здібні випускники вищих навчальних закладів зацікавлені можливістю працювати за кордоном та за межами області. Це може мати негативні наслідки для теперішнього та майбутнього стану людського інтелектуального потенціалу регіону. Тому академічні установи ведуть активну роботу з розширення притоку молодих спеціалістів. Підготовці цих кваліфікованих спеціалістів сприяє відповідна форма єднання наукової діяльності в інститутах та навчального процесу в вищих навчальних закладах. Молоді науковці тісно співпрацюють з досвідченими науковими співробітниками. Так, в Інституті термоелектрики кожен з них прикріплений до наукового керівника, який допомагає освоювати методику і засоби наукових досліджень, керує науковими дослідженнями підопічного.

Таблиця 3

Кількість працюючих та середній вік по академічних установах
Львівщини

Установа НАН України	Кількість, чол.					Середній вік, р.	
	працюючих	в т.ч. до 35 р.	наукових співробітників	докторів наук	кандидатів наук	доктора наук	кандидата наук
Інститут народознавства	129	47	116	4	37	67	58
Відділення фізико-хімії і технології горючих копалин Інституту фізичної хімії	32	6	28	4	11	57	45
Інститут геології і геохімії горючих копалин	189	23	148	10	33	66	51
Державний природознавчий музей	39	11	28	2	12	58	40
Фізико-механічний інститут	588	116	165	30	140	58	51
Інститут прикладних проблем механіки і математики	250	57	131	29	97	61	53
Інститут регіональних досліджень	124	33	91	9	34	61	48
Інститут фізики конденсованих систем	120	28	106	10	25	59	54
Інститут екології Карпат	52	13	30	7	23	64	46
Наукова бібліотека ім. В. Стефаника	358	47	75	2	13		

Фінансування

Фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок усіх джерел за період 1999-2004 років поступово зростало і збільшилось майже на 43 %. Основним джерелом фінансування є кошти вітчизняних замовників (рис. 7). Частка їх у загальному обсязі фінансування збільшилась з 27,4 % у 1995 році до 43,3 % у 2003 році. Проте фінансування в академічному секторі за цей же період зросло тільки на 35 % (табл. 4).

Таблиця 4

Фінансування наукових та науково-технічних робіт у Львівській області за джерелами в академічному секторі науки, тис. грн.

роки	всього	у тому числі за рахунок						
		держбюджету	коштів місцевих бюджетів	позабюджетних коштів	власних коштів	коштів замовників організацій України	коштів замовників іноземних держав	інших джерел
2000	19945,1	10098,6	-	475,3	8,2	8849,6	271,5	241,9
2001	23903,3	14369,5	13,4	188,3	47,4	6985,2	307,2	1872,3
2002	24516,3	16167,3	192,1	47,4	95,9	5597,8	435,3	1980,2
2003	30779,2	22422,3	171,2	89,3	126,7	7469,0	375,6	125,1

Відмічу, що фінансування наукових та науково-технічних робіт зі сторони держави з року в рік збільшується. Більше 40 % в обсязі фінансування займали кошти державного бюджету і суттєво переважали ці кошти у фінансуванні фундаментальних досліджень (87,8 %) і прикладних досліджень (59,1 %). Необхідно зауважити, що протягом 1995-2004 років

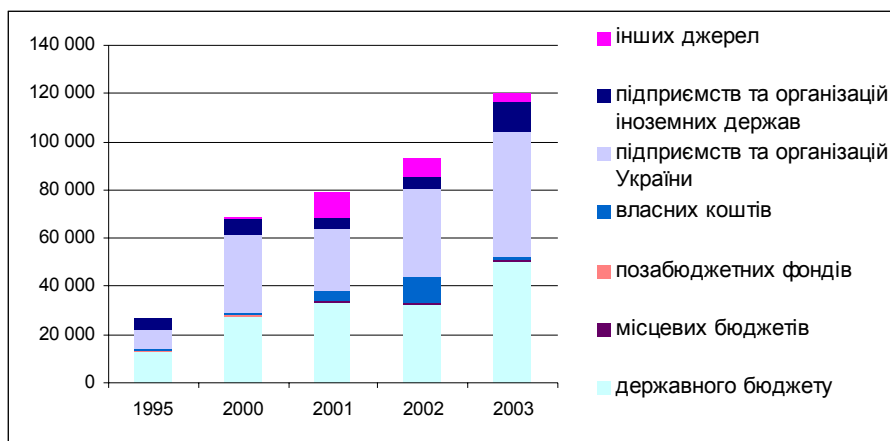

Рис. 7. Джерела фінансування наукових та науково-технічних робіт у Львівській області, тис. грн.

спостерігаються позитивні зміни в структурі фінансування науки: збільшується частка фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, що особливо важливо для проведення виваженої науково-технологічної та інноваційної політики.

Наукові установи Національної академії наук також проводять активну діяльність по залученню позабюджетних коштів і з табл. 5 видно, хто в цьому плані плідно працює серед установ Львівщини.

Таблиця 5

Структура джерел фінансування окремих установ НАН України
на Львівщині у 2003 р.

Установи НАН України	Фінансування, %	
	держбюджетне	інші джерела
Державний НДІ інформаційної інфраструктури	35	65
Інститут геології і геохімії горючих копалин	56	44
Фізико-механічний інститут	58	42
Інститут регіональних досліджень	69	31
Львівський центр Інституту космічних досліджень	70	30
Інститут українознавства	80	20
Інститут прикладних проблем механіки і математики	90	10
Інститут термoeлектрики	93	7
Інститут народознавства	95	5

Окремо варто наголосити на нерівномірності фінансування різних галузей наук. Зауважимо, що питома частка фінансування технічних наук становить 47 %, а сумарна частка фінансування суспільних та гуманітарних наук (історичні, філологічні, мистецтвознавство, соціологічні, філософські, економічні, юридичні, педагогічні) становить лише 4 % (рис. 8). Але слід відмітити, що лівова частка фінансування технічних наук надходить від підприємств та організацій – 76 % (українських – 63 %, іноземних – 13 %). Тут велика складова галузевих науково-дослідних установ.

В структурі фінансування з державного бюджету найбільша частка спрямовується також на технічні науки – 26 %, а суспільні разом – 8 % (рис. 9).

Натомість суспільні науки фінансуються переважно з бюджету, а деякі виключно з державного бюджету – філологічні, мистецтвознавство, філософські, юридичні, педагогічні. Тобто перед нами стоїть проблема пошуку додаткових джерел фінансування наукових досліджень усіх суспільних наук, а для цього необхідно підвищувати як рівень усвідомлення важливості суспільних наук, так, напевно, і якісну сторону результатів досліджень.

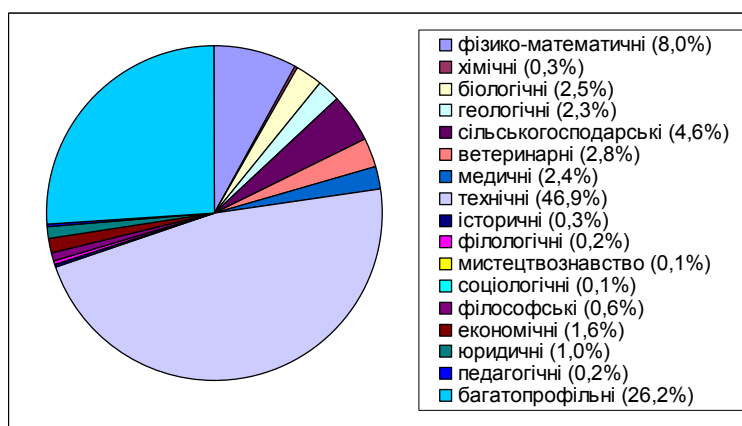

Рис. 8. Фінансування наукових та науково-технічних робіт у Львівській області за галузями

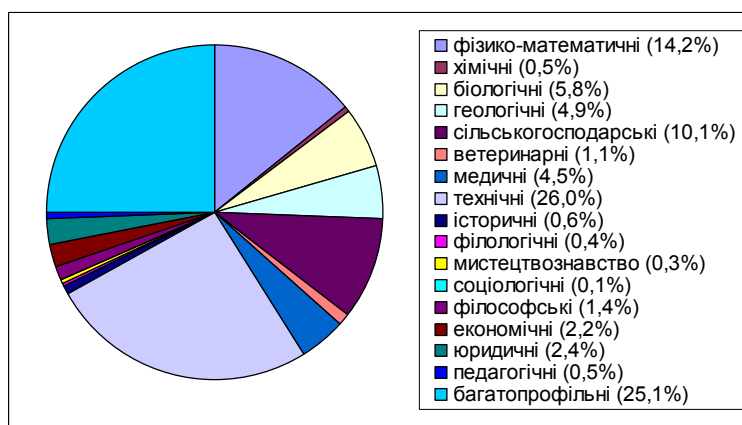

Рис. 9. Фінансування наукових та науково-технічних робіт у Львівській області з державного бюджету за галузями

Напрями діяльності на майбутнє

Як показує аналіз стану та розвитку виробництва в Україні, за останні роки вже намітилися певні позитивні тенденції, що дозволяє з оптимізмом дивитися нам у майбутнє. В нинішніх умовах лише виважена науково-технологічна та інноваційна політика можуть активно забезпечувати подолання проблем ресурсо- та енергозатратних виробництв, їхнього оновлення на основі широкого впровадження високих технологій, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. І, зокрема, для реалізації такої політики має суттєво зрости роль регіональних наукових центрів як органів, які консолідують науковців регіону, і основним завданням яких є організація наукового забезпечення вирішення важливих для регіонів науково-

технічних і соціально-економічних проблем шляхом розробки та реалізації програм та проектів різного рівня.

Незважаючи на усі здобутки Західного наукового центру, недопустимо зупинятися на досягнутому – необхідно постійно думати про майбутнє, знаходити належні відповіді викликам сьогодення та майбутнього.

На наш погляд потрібно визначити ключові напрямки подальшої роботи Західного наукового центру та окреслити низку заходів по кожному з напрямів:

- наукове забезпечення вирішення регіональних проблем, в т.ч. діяльність Інституту соціогуманітарних проблем людини;
- залучення наукового потенціалу до вирішення актуальних проблем соціально-економічного та технологічного розвитку регіонів;
- вдосконалення координаційної діяльності;
- розбудова інноваційної інфраструктури регіону;
- популяризація досягнень учених західного регіону України;
- забезпечення сталого розвитку регіону (створення міжнародного біосферного резервату "Розточчя").

Зокрема, щодо наукового забезпечення вирішення регіональних проблем визначено пріоритетні напрями діяльності Західного наукового центру:

- удосконалення системи управління та екологічного регулювання розвитку регіону, прикордонного співробітництва;
- раціональне використання та охорона природних ресурсів Карпат і басейнів рік Дністер, Західний Буг, Тиса;
- підвищення нафто- та газовіддачі пластів на родовищах Прикарпаття;
- ресурсозберігаюче, екологічно чисте технологічне забезпечення головних галузей господарчого комплексу регіону – енергетики, приладо- та машинобудування;
- технологічне забезпечення зміцнення конструкційних матеріалів та антикорозійного захисту трубопроводів;
- створення ефективної системи інформатизації областей регіону;
- збереження та відтворення народних промислів, ремесел, мистецьких пам'яток регіону.

Враховуючи нагальність вирішення проблем соціального та культурного розвитку регіонів, при Західному науковому центрі створено Інститут соціогуманітарних проблем людини, який вже розпочав проведення наукових досліджень за такими особливо актуальними темами:

- "Політична активність населення Львівщини";
- "Духовне та фізичне здоров'я нації";
- "Релігійна карта Львівщини".

В напрямку вдосконалення координаційної діяльності пропонується:

- продовжувати співпрацю з науковими центрами України та закордоння;
- забезпечити обмін досвідом через проведення спільних конференцій, симпозіумів, нарад з науковими центрами України та закордоння;

- запровадити створення баз даних за науковими та освітніми установами, науковцями, тематиками, досягненнями, публікаціями;
- заснування спільних інститутів транскордонного співробітництва (з функціями координації транскордонного наукового співробітництва)

В напрямку розбудови інноваційної інфраструктури регіону пропонується:

- створення промислового технопарку (НУ "Львівська Політехніка", Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка та ін.);
- створення інформаційного технопарку (ДНДІ інформаційної інфраструктури, ЛНУ ім. І. Франка, НУ "Львівська Політехніка");
- створення галузевих наукових парків (науково-навчальних комплексів): "Біологія"; "Геологія"; "Енергетика" та ін.;
- створення та подальший науковий супровід роботи агротехнопарку Західноукраїнський інноваційний центр "Сільський господар";
- створення регіонального Фонду підтримки інновацій.

З метою популяризації досягнень учених західного регіону України необхідно продовжувати започатковану роботу в напрямках:

- підтримки видання матеріалів науково-практичних конференцій;
- видання каталогів завершених наукових розробок учених західного регіону України;
- публікації ювілейних видань провідних вчених західного регіону України;
- видання рубрики "Провідні вчені західного регіону України" за окремими галузями.

В напрямі забезпечення ширшого доступу до вказаних матеріалів можна запропонувати підготовку електронних версій зазначених видань з подальшим їх поширенням на компакт-дисках та в мережі Інтернет.

**Хроніка засідань бюро Західного наукового центру
НАН України та МОН України в 2005-2006 рр.**

6 жовтня 2005 р.

– засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України за участі керівництва Львівської облдержадміністрації та Львівської обласної ради з розгляду питань:

1. Наукове і технологічне забезпечення соціально-економічного розвитку Львівщини (в рамках проведення у Львові Міжнародного ярмарку інвестицій та нерухомості "Україна – ЄС").

2. Про затвердження кандидатів для одержання іменних премій голови облдержадміністрації та голови обласної ради для талановитих молодих учених та спеціалістів установ НАН України та вищих навчальних закладів Львівщини.

1. З доповіддю виступив директор Західного наукового центру НАН України і МОН України, канд. фіз. – мат. наук Дуцяк І.С.

Сьогодні науково-освітній комплекс Львівщини є одним із провідних в Україні і завдяки своєму високому науковому і науково-технічному потенціалу визнаний широкою міжнародною науковою спільнотою. Львівщина займає 4 місце в масштабі країни за кількістю докторів наук, 3 місце за кількістю кандидатів наук і четверте за кількістю наукових організацій. У м. Львові працюють 5 академіків та 20 членів-кореспондентів НАН України, біля 640 докторів та біля 3 тисяч кандидатів наук.

У Львівській області науковий та науково-технічний сектор охоплює 19 установ НАН України, 20 вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації та 39 навчальних закладів I-II рівня акредитації, понад 50 галузевих науково-дослідних установ, у вузівському секторі – 10 науково-дослідних закладів, 3 – в заводському.

Існуючий виробничий сектор області є ще недостатньо сприйнятливим до впровадження результатів наукових досліджень і не кращі є справи із комерціалізацією наукового пошуку та результатів наукової праці, як додаткового джерела фінансових надходжень для проведення подальших досліджень та отримання діючих зразків високотехнологічних виробів, засобів, моделей.

Водночас за три останні роки проявилися певні позитивні тенденції інноваційної активності соціально-економічного комплексу Львівщини. Технологічні інновації у промисловості застосовують щорічно 80-90 підприємств області. Найбільше займаються нововведеннями у харчовій промисловості і переробці продуктів сільського господарства – 29 % від

числа інноваційних підприємств, машинобудуванні – понад 22 %, легкій промисловості – 14 %. У 2004 році переважним напрямком інноваційних витрат підприємств та організацій було придбання машин, обладнання, устаткування. Джерелом фінансування інновацій є переважно власні кошти підприємств – понад 90 %. За останні три роки 15-40 % інноваційної продукції, виготовленої на території області, було реалізовано за межі України. Найбільшими імпортерами цієї продукції, зокрема у 2004 році, були країни СНД – до 70 %.

У 2004 році науковцями у взаємодії з представниками влади було розроблено Регіональну програму науково-технічного та інноваційного розвитку Львівщини на 2005-2007 роки. Були створені передумови для підвищення конкурентоспроможності товаровиробників Львівщини на базі принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, наукоємної продукції шляхом реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального і державного рівня, підвищення інвестиційної привабливості регіону,

Важливе значення для області має критерій розбудови суспільства знань на підставі інтеграції досягнень академічної, галузевої та освітньої науки в систему підготовки кадрів. Зокрема, чільне місце у цьому процесі займає створення навчально-наукових комплексів за окремими напрямками освіти і науки. У 2004 році створений і діє навчально-науковий комплекс "Економосвіта". Заплановано і напрацьовано матеріали для створення навчально-наукових комплексів "Математика", "Геологія", "Біологія", "Машинобудування" тощо. Проводиться робота з створення подібного комплексу (кластеру) по аграрному сектору – Західноукраїнського інноваційного центру "Сільський господар".

З метою реалізації стратегічної цілі 3 "Львівська область – регіон високоосвічених людей, інноваційного потенціалу та технологічно-розвинутих компаній", визначеної "Стратегією розвитку Львівщини до 2015 року", необхідно:

- брати участь у створенні інноваційної інфраструктури згідно з Регіональною програмою науково-технічного та інноваційного розвитку Львівщини на 2005-2007 роки;
- допомагати науковим установам, організаціям, дослідникам у реалізації інноваційних проєктів та пропозицій, направлених на вирішення соціально-економічних проблем області;
- сприяти науковим установам в організації та реалізації міжнародних заходів, зокрема, в роботі Інституту транскордонного співробітництва, створенні Міжнародного біосферного резервату "Розточчя", організації та проведенні міжнародних конференцій, конгресів тощо;
- допомагати в реалізації проєктів, направлених на розвиток соціогуманітарної сфери, зокрема, в роботі Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру;

- створювати умови для комерціалізації продуктів наукового пошуку, зокрема, впровадження фінансових механізмів розвитку інноваційної діяльності в регіоні.

Директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України академік НАН України Ісаєвич Я.Д. зупинився у своєму виступі на важливих моментах інтеграції академічної і вузівської науки з потребами промисловості. Особливо підкреслив, що не всі розуміють, що без формування високого духовного та морального рівня української нації неможливо досягнути передових позицій в соціально-економічному розвитку. Забувають про існування гуманітарної науки, яка повинна мати вплив на засоби масової інформації; викладання гуманітарних дисциплін в школі, в тому числі і вищій, не повинна розбігатись із потребами молоді. Західному науковому центру необхідно організувати роботу на конструктивне і продуктивне використання наукового потенціалу в інтересах регіону.

Віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини Срібний В.М. звернув увагу на наступне:

- Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Львівщини на 2005-2007 роки недосконала, потребує конкретизації, наукового доопрацювання. Необхідно звернутись до владних структур з пропозицією розставити акценти в Програмі;
- висловив сумнів щодо доцільності відновлення інноваційного фонду;
- необхідно розв'язувати прикладні проблеми, відсутній зв'язок науки з виробництвом, потрібно відновити роботу комісій по наукових напрямках, в рамках яких виробничники могли б консультуватись і спільно вирішувати актуальні проблеми (на прикладі "Іскри");
- необхідно визначитись з підготовкою кадрів, більше уваги приділити підготовці висококваліфікованих технологів і робітників;
- підтримав ідею створення інформаційно-аналітичного Центру, може бути при ЗНЦ НАН України і МОН України, який би проводив експертизу проектів;
- потрібно шукати нові форми співпраці промисловців з прикладною наукою.

Для всіх нас характерне глибоке розуміння того, що необхідно зробити для створення умов сталого розвитку регіону у поєднанні з гармонійним розвитком людини.

Вчений секретар Західного наукового центру Романюк Р.Р. зазначив:

- необхідно зробити перелік напрямків залучення підприємств до співпраці з науковими установами;
- створити спільні фонди державних і комерційних структур, розробити механізм надання підтримки із цих фондів;
- налагодити роботу експертних груп по проведенню тендерів на впровадження наукових розробок.

Директор Інституту екології Карпат НАН України академік

НАН України Голубець М.А. підтримав ідею створення інформаційно-аналітичного центру і висловив сподівання, що його діяльність відчутно вплине на усі сфери життя в нашому краї. Відмітив актуальність винесення даного питання для широкого спільного обговорення науковців і виробничників, організаційне забезпечення виходить на перший план і його здійснення повинен взяти на себе Західний науковий центр.

Директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, доктор фіз. – мат. наук, проф. Кушнір Р.М. відмітив:

- недостатнє фінансування як фундаментальних, так і прикладних досліджень;
- необхідність вирішення організаційних питань по управлінню науково-технологічною галуззю в області;
- доповнення і наукове обґрунтування Програми розвитку Львівщини, яка б відповідала реальним потребам;
- необхідність проведення експертиз довготривалої експлуатації великих конструкцій, відсутність фінансування може привести до критичних наслідків;
- ЗНЦ потрібно координувати роботи з даного питання з обласними держадміністраціями, розвивати міжнародне співробітництво по пріоритетній 7 Рамковій програмі.

Заст. директора Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, канд. геол.-мін. наук Дудок І.В., зазначив, що для відновлення зв'язків науки з виробництвом необхідно наступне:

- створення регіонального науково-інноваційного фонду;
- інтеграція науки і виробництва у формі наукових комплексів;
- підготовка кваліфікованих наукових менеджерів;
- створення інформаційно-аналітичного Центру, де б було зосереджено базу даних наукових розробок і потреб промисловості.

2. Директор Західного наукового центру НАН України і МОН України Дуцяк І.С. доповів, що згідно з розпорядженням голови облдержадміністрації щорічно надається 30 стипендій відомим ученим та знаним фахівцям і 150 стипендій талановитим молодим ученим і спеціалістам Львівщини. Було виплачено стипендії за 2001-2005 рр. Цей захід, що проводиться спільно науковим Центром і облдержадміністрацією, отримав позитивний резонанс в науковому середовищі.

Згідно з Положенням про надання іменних премій в установах і вищих навчальних закладах Львівської області був проведений конкурс на визначення кандидатів для їх отримання у 2005-2006 рр. При розподілі квот серед установ притримувались мажоритарного принципу, як і в минулі роки.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

- затвердити кандидатури відомих учених та знаних фахівців, талановитих молодих учених та спеціалістів установ НАН України та вищих навчальних закладів для надання їм іменних премій голови Львівської обласної державної адміністрації та голови Львівської обласної ради;
- звернутись до обласної влади з пропозицією залучити провідних науковців та спеціалістів для доопрацювання Програми стратегічного розвитку Львівщини до 2015 року та затвердити рекомендації щодо наукового і технологічного забезпечення соціально-економічного розвитку Львівщини;
- затвердити рекомендації щодо наукового та технологічного забезпечення соціально-економічного розвитку Львівщини та передати обласним органам влади.

Рекомендації

щодо наукового та технологічного забезпечення
соціально-економічного розвитку Львівщини

У сучасному світі наука є найбільш важливим чинником, який має вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток. Економічна криза, яку пережила Львівська область, як і вся Україна не залишила без впливу розвиток наукової сфери. В першу чергу вона спричинила зменшення престижу науки і віддалення її від сфери промисловості. Становлення ринкових відносин у державі, структурні перетворення в економіці вимагають від учених нових підходів до формування та реалізації регіональної політики соціально-економічного розвитку. Тому на часі є наступні завдання:

1. доповнити і науково обґрунтувати Регіональну програму науково-технічного та інноваційного розвитку Львівщини на 2005-2007 роки;
2. створити інформаційно-аналітичний Центр, де було б зосереджено базу даних наукових розробок і потреб промисловості;
3. подальше реформування наукової сфери (академічної, галузевої та освітянської науки) з урахуванням соціально-економічних потреб області;
4. підвищення соціального статусу наукових співробітників;
5. збільшити чисельність спеціалістів з наукового менеджменту шляхом їх підготовки та перепідготовки у профільних наукових та освітніх установах;
6. сприяти впровадженню сучасних інформаційних технологій в наукову сферу, зокрема, через створення інформаційно-аналітичного Центру інноваційних технологій;
7. відновити роботу наукових комісій при Західному науковому центрі, запрошувати до роботи в них фахівців-промисловців для вирішення актуальних проблем по налагодженню нових технологічних процесів;
8. створити ініціативну групу, до складу якої ввійшли б провідні науковці, фахівці виробництв, представники міської і обласної адміністрації по

організації вирішення першочергових проблемних завдань соціально-економічного розвитку регіону.

Актуальність винесення даного питання для широкого обговорення науковців і виробничників не викликає сумнівів, забезпечення організації таких обговорень повинен здійснювати Західний науковий центр. При цьому необхідно врахувати наступні моменти:

1. Львівська область характеризується відносно високим, на фоні України, науково-дослідним потенціалом, займає високе місце в Україні за кількістю кандидатів і докторів наук та за кількістю наукових інституцій.
2. Негативним є зменшення кількості науково-дослідних працівників, винахідників та авторів конструкторських розробок. Це приводить до зменшення частки області у кількості працівників, які ведуть науково-дослідну роботу в Україні. Головною причиною такого стану справ є низькі заробітні плати в науково-дослідному секторі, а також еміграція наукових працівників за кордон.
3. Наукові дослідження, у незначному обсязі, фінансуються підприємствами, які замовляють ці дослідження, а також іншими державними установами. Надалі високою залишається частка бюджету держави у фінансуванні наукових досліджень, що, як вказує міжнародний досвід, є явищем, котре не сприяє ефективності використання витрат. Негативним є зменшення частки замовлень зі сторони іноземних інституцій на проведення науково-дослідних робіт.
4. Структура витрат на науково-дослідну роботу у Львівській області є відмінною від структури високо розвинутих країн. Проте тенденції, які спостерігаються, полягають у збільшенні частки науково-технічних послуг та збільшенні прикладних досліджень за рахунок фундаментальних, що є позитивним і відповідає світовим тенденціям.
5. Після 2000 року зменшилась кількість патентів, які отримали інституції Львівської області. Найбільшу кількість патентів отримали вищі навчальні заклади. Кількість патентів на 10000 мешканців відповідає середньому показнику Польщі.

18 листопада 2005 р. – засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України з обговорення питання:

Про виконання Постанови Президії НАН України № 209 від 12 жовтня 2005 р. "Про діяльність Західного наукового центру НАН України та МОН України".

1. Голова Західного наукового центру академік НАН України Долішній М.І. проінформував присутніх, що Президія НАН України відзначила Західний науковий центр НАН України та МОН України як

такий, що посідає особливе місце в регіональній структурі Академії. Майже двадцять років Центр очолював видатний учений та організатор науки академік НАН України Підстригач Я.С. Під його керівництвом Центр працював досить ефективно. За ініціативою Центру, зокрема, були запропоновані нові перспективні форми інтеграції науки з виробництвом та освітою. Діяльність Західного наукового центру свого часу одержала високу оцінку найвищих органів влади України, була схвалена Президією Академії наук СРСР.

Сьогодні відроджуються традиції Західного наукового центру. Діяльність Центру набуває нових якостей. На основі колишнього досвіду застосовуються нові сучасні методи роботи. Центр діє ініціативно в таких важливих напрямках, як широке застосування програмно-цільових підходів до вирішення актуальних для регіону проблем, забезпечення інтеграційних процесів науки і освіти, робота з науковою молоддю, розвиток творчих зв'язків з іншими регіональними науковими центрами.

Західний науковий центр – один з найбільш активно діючих академічних регіональних наукових центрів. Тому на прикладі його діяльності особливо помітні причини, які не дозволяють іншим центрам більш суттєво впливати на ситуацію в регіонах України.

Однією з основних таких причин є відсутність у місцевих органів влади реальних економічних можливостей співпрацювати з наукою.

Досі не набула необхідних масштабів підписана ще у 2001 р. Угода про співробітництво між НАН України та Львівською облдержадміністрацією. Така сама ситуація з угодами з деякими іншими областями України, укладеними останнім часом. Такий стан справ суттєво знижує ефективність зусиль всієї регіональної структури Академії. Робоча група, що створюється під керівництвом академіка НАН України Долішнього М.І., повинна в короткий час розробити і внести пропозиції щодо економічних засад функціонування регіональної структури в сучасних умовах. При цьому необхідна тісна співпраця з Міністерством економіки України та з нещодавно призначеним віце-прем'єром України з питань регіональної політики.

Україна прагне до входження у європейське співтовариство. Але одна з важливих вимог при вступі до ЄС полягає у відсутності в країні різких диспропорцій у розвитку та рівні життя окремих територій. Тому регіональні центри повинні приділяти належну увагу так званим периферійним областям, які не мають власної достатньо розвинутої наукової бази. Для Західного наукового центру ця проблема є особливо актуальною, оскільки у сфері його діяльності 6 таких (без Львівської) областей, більше ніж у будь-якого іншого регіонального наукового центру.

Регіональні наукові центри разом з Відділеннями є дуже важливими складовими загальної організаційної структури Академії. В принципі їх функції достатньо чітко визначені та розподілені. Але нерідко в інтересах справи Центри і Відділення повинні тісно співпрацювати. Так, шукаючи

нові форми роботи в науковій сфері Західний науковий центр ініціював створення в регіоні на громадських засадах нових установ – Інституту соціогуманітарних проблем людини й Інституту транскордонного співробітництва та європейської інтеграції. Відділенню історії, філософії та права, а також Відділенню економіки НАН України треба розглянути перспективи цих наукових установ та надавати необхідну методичну допомогу в їхній роботі. Треба також зрозуміти, що означає "на громадських засадах".

Президія НАН України погодилась з тим, про що говорив у своєму виступі академік НАН України науковець А.Г. стосовно необхідності значного посилення уваги з боку Центрів до проблем інноваційного розвитку регіонів. Всі регіони сьогодні беруть участь у виконанні поставленого Президентом України завдання про створення в країні 5 мільйонів нових робочих місць. Важливо, щоб серед них суттєвою була питома вага робочих місць, пов'язаних з виробництвом високотехнологічної та конкурентоспроможної продукції. Центрам необхідно надати відповідну допомогу місцевій владі у цій серйозній справі. Треба вивчити досвід Російської академії наук у створенні технопарків.

Роботу Західного наукового центру НАН України та МОН України Президія НАН України визнала задовільною і побажала Центру та його установам подальшої плідної праці.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

затвердити наступні пропозиції щодо підвищення ефективності освітнянської, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності:

1. Посиленої уваги вимагає питання розбудови інформаційної інфраструктури, оскільки дуже важливе місце в організаційно-координаційній, науково-технічній та інноваційній діяльності займає питання інформаційного забезпечення. У цьому аспекті бачиться створення при регіональних наукових центрах за сприяння органів влади потужних Інформаційно-аналітичних центрів, які були б забезпечені інформаційним зв'язком з усіма регіональними науковими центрами, забезпечували б необхідною якісною інформацією регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування про соціально-економічний стан та розвиток окремих територій, науково-технічної та соціогуманітарної сфер, стан наукового забезпечення виконання державних та регіональних програм, розвиток інтелектуального потенціалу та людського капіталу взагалі.

З цією ж метою необхідно створити сучасну регіональну систему інформаційно-аналітичного забезпечення управління інноваційним та науково-технологічним розвитком. Перевагами такої системи є: ведення регіональних баз даних науково-технічної, патентної, економічної, організаційно-довідкової та іншої інформації; якісне інформаційне забезпечення регіонального управління на всіх рівнях; можливість залучення до вирішення соціальних та економічних проблем усі установи та

організації регіону, усі верстви та групи населення; можливість оперативного доступу до національних баз даних.

2. Необхідно, щоб регіональні наукові центри зайняли належне місце у формуванні інноваційної політики в регіонах, направленої безпосередньо на виконання Законів України "Про інноваційну діяльність" (від 04.07.2002 р.), "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (від 16.01.2003 р.), "Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності в Україні" (від 16.07.1999 р.) тощо.

Необхідно чітко розділити функції держави та регіону в управлінні та реалізації інноваційного процесу. Бажано в регіонах створювати за участю наукових центрів Агентства регіонального інноваційного розвитку, Центри трансферу новітніх технологій, куди спрямувати всі наявні інтелектуальні та матеріальні ресурси влади-науки-бізнесу-промисловості. Треба певними нормативно-правовими документами закріпити за науковими центрами єдине право на проведення наукової експертизи інвестиційних та інноваційних проєктів, що будуть реалізовуватися в регіоні.

Регіональні наукові центри повинні мати такі права і матеріальне забезпечення, які б дозволяли перейти від взаємопогоджених інтересів наукових установ та владних структур до державницьких стосунків в регіонах. Регіональні наукові центри повинні мати більше економічних і правових важелів. Ці важелі повинні бути реалізовані в фінансах, правах і закріплені відповідними законодавчими актами.

3. Для формування єдиної цілісної ринкової системи "наука-інновація-виробництво" необхідно максимально пришвидшити впровадження у виробничу практику результатів наукових досліджень. Важливим чинником цього процесу є розбудова як на державному так і на регіональному рівнях відповідної інноваційної інфраструктури. Цьому в значній мірі сприяло би створення на регіональному рівні технопарків, бізнес-інкубаторів, центрів впровадження наукових розробок, фінансово-кредитних установ інноваційного спрямування тощо. В Західному регіоні бажано провести організаційну роботу:

- по створенню промислового технопарку за участю провідних установ регіону, таких як Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Національний університет "Львівська Політехніка", Інститут проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, НВО "Термоприлад", Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України тощо;
- по створенню наукового центру інформатизації за участю Державного НДІ інформаційної інфраструктури, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету "Львівська Політехніка", Інституту фізики конденсованих систем НАН України тощо;

– по створенню та подальшому науковому супроводу роботи Західноукраїнського інноваційного центру "Сільський господар" з наступним створенням в його структурі агротехнопарку.

4. З метою інтеграції науки та освіти, ефективного використання інтелектуального потенціалу, зосередженого в наукових та освітянських закладах, необхідно проводити роботу з формування нетрадиційних за функціональним принципом наукових колективів на базі установ НАН України та вищих навчальних закладів. Прикладом таких наукових об'єднань є створені на громадських засадах при Західному науковому центрі Інститут соціогуманітарних проблем людини та Інститут транскордонного співробітництва.

Необхідно активно впроваджувати у практику створення та функціонування мережі науково-навчальних комплексів за участю установ НАН України та вищих навчальних закладів за напрямками: "Математика", "Біологія"; "Геологія"; "Енергетика" та ін., основними напрямками діяльності яких можуть бути спільна підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, науково-дослідна робота, проведення спільних науково-практичних конференцій, постійно діючих семінарів, круглих столів, видавнича діяльність, міжнародне науково-навчальне співробітництво. Ефективно у цьому аспекті працює створений у м. Львові за ініціативою Західного наукового центру науково-навчальний комплекс "Економосвіта".

5. З метою оптимізації структури Відділень НАН України на засадах децентралізації управління Президії НАН України бажано провести аналіз доцільності створення та підпорядкування регіональних відділень окремим позарегіональним науково-дослідним інститутам НАН України (розміщеним у м. Києві, або в інших регіонах), адже за спорідненими напрямками діяльності або дуже близькими до них в регіонах функціонують відповідно такі ж інститути НАН України. Це дозволило б більш ефективно використовувати науковий потенціал, матеріально-технічні та фінансові ресурси.

7 грудня 2005 р.

– засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України за участі керівництва Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради щодо ходу виконання "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи".

Присутні: голова Західного наукового центру НАН України і МОН України

академік НАН України Долішній М.І., заступник голови Львівської обласної ради Федак Т.В., директор Західного наукового центру Дуцяк І.С., директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України Панасюк В.В., член-кореспондент НАН України Похмурський В.І.; начальник управління промисловості та транспорту Львівської ОДА Сорока Р.Ю., віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини Срібний В.М., члени бюро Західного наукового центру.

На засіданні були заслухані доповіді:

1. Загальна характеристика державної політики щодо проблем ресурсу і безпеки використання конструкцій, споруд та машин тривалої експлуатації.

(доповідач: академік НАН України Панасюк В.В.)

2. Хід виконання Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи.

(доповідач: член-кореспондент НАН України Похмурський В.І.)

Із вступним словом виступив голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Долішній М.І., який відмітив, що це засідання проводиться у форматі реалізації комплексно-цільового програмного підходу для вирішення конкретних соціально-економічних проблем регіону і торкається питання виконання "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2001-2010 рр.", ініціатором створення якої виступили провідні науковці Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України ще у 2000-2001 рр. Воно теж проходить у контексті виконання підписаної 6 червня 2001 р. Президентом НАН України академіком НАН України Патоном Б.Є. та головою Львівської обласної державної адміністрації Гладієм М.В. Угоди про співробітництво НАН України та Львівської обласної державної адміністрації та відповідної Програми співпраці.

Академік НАН України Долішній М.І. відзначив, що на засіданні Президії НАН України 12 жовтня ц.р. були схвалені саме практичні кроки Західного наукового центру та його наукових установ щодо впровадження програмного комплексно-цільового підходу для вирішення конкретних проблем регіону і, зокрема, створення і виконання регіональної програми "Ресурс". З дня затвердження регіональної програми "Ресурс" (20 березня 2001 року) Західний науковий центр постійно приділяв і приділяє значну увагу питанню її виконання. Так, у 2003 році відбулося спільне засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України, Дорадчої ради з питань здійснення регіональної політики і функціонування промислового комплексу Львівської області, Координаційної ради Конфедерації ділових кіл Львівщини та Ради з питань розвитку вищої освіти і науки, на якому йшла мова про хід виконання регіональної програми з

визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2001-2005 рр.

Про це йшла мова у липні 2003 року на розширеному засіданні бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України за участю керівництва Львівської облдержадміністрації та Львівської обласної ради, де розглядалося питання "Про наукове забезпечення вирішення регіональних соціально-економічних проблем".

У квітні 2004 року на розширеному засіданні бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України за участю керівництва Львівської облдержадміністрації та Львівської обласної ради з обговорення питання "Про проект Концепції стратегії розвитку Львівщини до 2015 року" теж піднімалося питання включення до проекту питань, пов'язаних із залишковим ресурсом.

У лютому 2005 року на засіданні бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України за участю представників Львівської облдержадміністрації та Львівської обласної ради при розгляді проблемних питань, пов'язаних із соціально-економічним розвитком Львівщини, особливу увагу було приділено техногенній безпеці і, зокрема, залишковому ресурсу.

На сьогоднішній день ми вже можемо відзначити те, що виконання регіональної програми "Ресурс" сприяло зміцненню співпраці між науковими установами Західного наукового центру НАН України і МОН України та місцевими органами державної влади та самоврядування, енергетичними, нафто-газовидобувними, нафто-газотранспортними промисловими підприємствами, такими як Ладижинська ТЕС, ДАЕК "Західенерго", ДК "Укртрансгаз", УМГ "Львівтрансгаз", ДАК МН "Дружба", ГПУ "Укргазвидобування", концерн "Оріана", Львівським локомотиворемонтним заводом тощо.

Водночас слід відзначити, що ефективність виконання регіональної програми "Ресурс" була б значно вищою, якщо б місцеві органи державної влади та самоврядування більше уваги приділяли питанням контролю за її виконанням, сприяли б фінансовому забезпеченню виконання окремих проектів. З поміж таких проектів, які вже давно вимагають свого виконання, можна відмітити проекти, пов'язані із пасажирськими ліфтами та іншими підйомними механізмами, опорами високовольтних електропередач та особливо проекти щодо організації підготовки та перепідготовки фахівців з діагностики ресурсу металоконструкцій тощо. Тому потрібно більш активно ставити питання перед міською радою м. Львова щодо вирішення в місті проблем залишкового ресурсу, тим більше що наближається ювілей м. Львова. Це стосується і покращення якості водопідведення та водостоків, ліфтового господарства тощо.

На засіданні було обговорено хід виконання "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої

експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2001-2010 рр." (регіональної програми "Ресурс") станом на 01.12.2005 р.

2. Заступник директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України, член-кореспондент НАН України Похмурський В.І. у своїй доповіді відзначив, що Програма, розроблена Фізико-механічним інститутом ім. Г.В. Карпенка НАН України, погоджена з замовниками конкретних проєктів, Бюро ЗНЦ НАН України і МОН України, відповідними управліннями Львівської ОДА і затверджена 20.03.2001 р. У 2003 році у програму внесено доповнення і уточнення. На сьогодні програма включає такі основні розділи:

1. Теплові електростанції та енергопідприємства – 6 проєктів;
2. Магістральні нафто-газопроводи та інфраструктура – 7 проєктів;
3. Нафто-газовидобувні та гірничо-рудні підприємства – 5 проєктів;
4. Хімічні та переробні підприємства – 2 проєкти;
5. Будівлі та споруди – 3 проєкти;
6. Вантажо-підймальні споруди (крани, ліфти, підйомники, канатні дороги, транспортери тощо) – 1 підрозділ;
7. Залізничні мережі та інші види транспорту – 2 проєкти;
8. Теплові, водяні мережі та інші об'єкти комунального господарства – 3 проєкти;
9. Інформаційно-технічне забезпечення та підготовка кадрів – 2 проєкти.

В загальному програма передбачає виконання 31 проєкту, в т.ч. окремого підрозділу.

В результаті виконання програми за останні роки посилилася співпраця між науковими установами західного регіону та енергетичними, нафто-газовидобувними і нафто-газотранспортними промисловими підприємствами.

По розділу 1.

- Проведено обстеження трубопроводів живильної води, енергоблоків закритичного тиску Ладижинської ТЕС, що відпрацювали або допрацьовують розрахунковий ресурс. Вивчено механізм корозійно-механічного пошкодження трубопроводів. Готується новий нормативний документ з водопідготовки (виконавець: ФМІ НАН України, Дмитрах І.М.). Робота профінансована ДАЕК "Західенерго" в розмірі 96 тис. грн.
- Розроблено додатково до існуючих методи прогнозування залишкового ресурсу паропроводів теплових електростанцій, що враховують непрогнозоване до цього часу крихке руйнування внаслідок водневої деградації матеріалу. Підготовлено проєкт нормативного документу (ФМІ НАН України, Никифорчин Г.М.). Робота частково профінансована (12 тис. грн.) ДАЕК "Західенерго".

- Проводиться аналіз пошкоджуваності роторно-бандажних вузлів турбогенераторів ТЕС з метою розробки методичних вказівок з оцінки їх залишкового ресурсу (ФМІ НАН України, Балицький О.І.). Укладена угода з ДАЕК "Західенерго" для часткового фінансування цієї роботи (30 тис. грн.).
- Розроблено метод і апаратуру для неруйнівного контролю деградації матеріалів згинів трубопроводів живильної води енергоблоків закритичного тиску. Через відсутність фінансування з боку ДАЕК "Західенерго" практична реалізація цього проекту затримується.
- Через відсутність фінансування не виконуються також проекти, пов'язані з обстеженням опор ліній високовольтних електропередач, визначення їх залишкового ресурсу та продовження терміну їх експлуатації. Це також відноситься до проекту, пов'язаного з діагностикою стану котельно-допоміжного енергетичного обладнання та його захисту.

По розділу 2.

- Проведено прогнозування залишкового ресурсу наземних ділянок переходів газопроводів з корозійними дефектами в опорних перерізах через ріки Свіча і Тиса (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Шлапак Л.С. та Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, Марчук М.В.). Робота профінансована ДК "Укртрансгаз" в об'ємі 550 тис. грн.
- Здійснено прогнозування залишкового ресурсу трьох ниток магістральних трубопроводів Іванцевичі-Долина через ріку біля села Стриганка (НУ "Львівська політехніка", Осадчук В.А.). Робота профінансована УМГ "Львівтрансгаз" у розмірі 50 тис. грн.
- Проведено обстеження стану протикорозійного захисту об'єктів ДАК МН "Дружба" та зроблено рекомендації щодо проведення антикорозійного захисту цих об'єктів (ФМІ НАН України, Черватюк В.А., ДПЦ "Львівантикор", Лавришин Б.М.). Робота профінансована замовником в розмірі більш ніж на 1 млн. грн. Виконано ряд інших проектів з малим обсягом фінансування.

По розділу 3.

- Проведено діагностику стану бурового і нафто-газовидобувного обладнання та розроблено заходи щодо продовження терміну його подальшої безаварійної експлуатації. Створено пересувну лабораторію, яку після дослідно-промислової перевірки передано для експлуатації на Шебелінському газовому родовищі (Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Карпаш О.М.). Робота профінансована ГПУ "Укргазвидобування" у розмірі 200 тис. грн.
- Визначено умови безпечної експлуатації матеріалів газовидобувного обладнання за присутності сірководню у природному газі та вибрано нові ефективні інгібітори протикорозійного захисту (ФМІ НАН України, Радкевич О.І.). Робота частково профінансована ГПУ "Львівгазвидобування" у розмірі біля 20 тис. грн.

- Через відсутність фінансування не виконано проект з виготовлення засобів механізованого ультразвукового контролю корпусів породоруйнуючого інструменту (ФМІ НАН України, Кошовий В.В.).

По розділу 4.

- Проведено обстеження установки піролізу хлорвінілу концерну "Оріана" і запропоновано оптимальні режими роботи печей, які підвищують ресурс роботи гарячих труб на цьому виробництві (ФМІ НАН України, Ткачов В.І.). Робота профінансована концерном "Оріана" в розмірі біля 100 тис. грн.

По розділу 5.

- Постійно проводилися обстеження та паспортизація будівель і промислових споруд західного регіону з метою їх ремонту, реконструкції і продовження безаварійного терміну експлуатації (ДПІ "Львівський промбудпроект", Білів І.Ф. і Інститут проблем надійності машин і споруд, Москв'як Є.В.). Робота профінансована промисловими підприємствами в розмірі 400 тис. грн.
- Виконано також роботи, пов'язані з діагностуванням металевих і залізобетонних мостів (ФМІ НАН України, Іваницький Я.І., Лучко Й.Й., НУ "Львівська політехніка", Осадчук В.А., Кваш В.Г.). Роботи частково профінансовані підприємствами "Укравтодор" в розмірі біля 50 тис. грн.

По розділу 6.

- Експертне обстеження вантажопідйомних механізмів і споруд, у першу чергу, пасажирських ліфтів з метою їх ремонту, реконструкції і продовження терміну безаварійної експлуатації. Рішенням Виконкому Львівської міської ради 21.11.2003 р. затверджено окрему "Програму технічної експертизи, модернізації, ремонту, заміни та диспетчеризації ліфтів у житлових будинках, які є у власності територіальної громади м. Львова на період 2004-2008 рр." Для реалізації цієї програми щорічно потрібно біля 6 млн. грн. Реально у міському бюджеті передбачено всього біля 500 тис. грн., що ставить під загрозу її виконання.

По розділу 7.

- Протягом останніх років постійно проводилася діагностика та відновлення деталей тепловозів і вагонів, їх захист від зношування і корозії (ФМІ НАН України, Похмурський В.І., Сидорак І.Й, ДПЦ "Львівантикор", Лавришин Б.М.). Роботи профінансовані в обсязі біля 400 тис. грн. Львівським локомотиворемонтним заводом.

По розділу 8.

- Проводилося обстеження підземних колекторів і будівельних споруд та заліковування в них тріщиноподібних дефектів спеціальною ін'єкційною технологією для продовження терміну експлуатації (ФМІ НАН України, ДПЦ "Техно-ресурс", Маруха В.І.).
- Протягом 2000-2003 рр. розроблено та впроваджено нову систему гідроізоляції міжпанельних швів панельних будинків. На основі сучасних матеріалів отримано полімерно-цементну суміш, яка при висиханні

утворює еластичну, сумісну з матеріалом панелей, плівку. Висока адгезія до панелей та здатність працювати в широкому інтервалі температур дозволяє підвищити термін служби таких покриттів у два рази у порівнянні з традиційними (бутилкаучукові мастики). Роботи виконувались по угодах з Львівською міською радою, Галицькою та Сихівською райадміністраціями. Загальний обсяг фінансування близько 270 тис. грн.

- Згідно угоди з банком "Універсальний" протягом 2002-2003 рр. було проведено роботи по укріпленню фундаментів та гідроізоляції підвальних приміщень історичного будинку по вул. Шевченка, 27. Застосовувалась технологія ін'єкування поліуретанових композицій у тріщини та пустоти фундаменту. Гідроізоляція виконувалась полімерно-цементними сумішами фірми "Шомбург". Об'єм фінансування – більше 100 тис. грн.
- У 2002-2003 рр. проведено роботи з відновлення водопостачання м. Турка Львівської обл. та с. Шпильчино Перемишлянського району. Згідно з рішенням комісії з надзвичайних ситуацій Львівської області було проведено комплекс робіт по відновленню (реновації) старих трубопроводів з використанням полімерних труб середнього та високого тиску. Після проведення гідроізоляційних робіт та підсилення несучої здатності стін задіяно в систему два резервуари запасу води об'ємом 1000 м³. Загальний обсяг фінансування виконаних робіт – 300 тис. грн.
- Решта робіт, пов'язаних з виявленням аварійних ділянок теплопроводів, обстеженням металевих димових труб котелень, та розробка рекомендацій щодо продовження їх терміну експлуатації не проводилися через відсутність фінансування.

По розділу 9.

- Проекти з організації підготовки і перепідготовки фахівців з діагностики ресурсу металоконструкцій та їх протикорозійного захисту, а також підготовки необхідних нормативних матеріалів не виконано, оскільки обласна рада не включила їх у план фінансування і не виділила необхідних коштів, незважаючи на те, що ці проекти були підтримані комісією з питань промисловості і підприємництва обласної ради.

На закінчення необхідно відзначити:

1. Формування "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2001-2010 рр." сприяло встановленню тісніших контактів між науковцями західного регіону і промисловими підприємствами, що дало змогу розв'язати ряд важливих практичних проблем.
2. Ефективність програми була б вищою, якби з боку Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації був організований дієвий контроль за ходом її виконання.
3. Відсутність необхідної кількості кваліфікованих фахівців з технічної діагностики залишкового ресурсу об'єктів тривалої експлуатації та методів їх захисту найближчим часом негативно відіб'ється на

можливості встановлення реального ресурсу цих об'єктів. Такі фахівці повинні бути централізовано підготовлені для регіону за кошти місцевого бюджету.

4. Необхідно максимально пришвидшити впровадження у виробничу практику результатів наукових досліджень. Важливим чинником цього процесу є розбудова як на державному так і на регіональному рівнях відповідної інноваційної інфраструктури. Цьому в значній мірі сприяло би створення на регіональному рівні технопарків, бізнес-інкубаторів, центрів впровадження наукових розробок, фінансово-кредитних установ інноваційного спрямування тощо.
5. В Західному регіоні для формування єдиної цілісної ринкової системи "наука-інновація-виробництво" бажано провести організаційну роботу по створенню промислового технопарку за участю провідних установ регіону, таких як Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Національний університет "Львівська Політехніка", Інститут проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, НВО "Термоприлад", Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України тощо.

Заслухавши та обговоривши доповіді директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академіка НАН України Панасюка В.В. "Про державну стратегію та її реалізацію щодо проблем ресурсу і безпеки використання конструкцій, споруд та машин тривалої експлуатації" та заступника директора інституту, член-кореспондента НАН України Похмурського В.І. "Хід виконання Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи", бюро Західного наукового центру відзначає, що в результаті реалізації "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи" (регіональної програми "Ресурс") посилилась співпраця наукових установ відповідного профілю регіону з органами місцевої державної влади та самоврядування, а також з енергетичними підприємствами, нафто-газовидобувними, газонафтотранспортними організаціями західного регіону України.

Однак, ряд проектів програми "Ресурс", які торкалися, зокрема, організації, підготовки та перепідготовки фахівців з діагностики ресурсу металоконструкцій та їх протикорозійного захисту, а також підготовки нормативних документів, фінансування яких передбачалось з місцевих бюджетів, не виконано. Також не виконуються роботи, пов'язані з обстеженням стану пасажирських ліфтів та інших підйомних механізмів, опор ліній високовольтних електропередач з метою визначення їх залишкового ресурсу і продовження терміну їх експлуатації.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

1. Інформацію, викладену в доповідях академіка НАН України Панасюка В.В. та члена-кореспондента НАН України Похмурського В.І. взяти до відома.
2. Схвалити роботу Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України щодо формування і організації виконання "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробка заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи" (регіональної програми "Ресурс").
3. Надіслати клопотання до Львівської обласної ради, Львівської обласної державної адміністрації та Львівської міської ради щодо включення регіональної програми "Ресурс" в перелік обласних програм для фінансування з місцевого бюджету на 2006 рік.
4. Просити Львівську обласну державну адміністрацію:
 - 4.1. взяти під контроль виконання регіональної програми "Ресурс", в першу чергу, проектів, пов'язаних із вантажо-підйомними спорудами, зокрема, пасажиро-підйомними ліфтами, діагностуванням стану експлуатаційної надійності мостів та інших будівельних споруд, обстеження та паспортизацію будівель та промислових споруд з метою реалізації заходів щодо продовження терміну їх безаварійної експлуатації;
 - 4.2. протягом I кварталу 2006 р. доповнити регіональну програму "Ресурс" (затверджену в 2003 році) новими завданнями, виходячи з пропозицій Управління з питань надзвичайних ситуацій і у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи Львівської обласної державної адміністрації й Територіального управління по Львівській області Держнаглядохоронпраці України.
 - 4.3. подати окремі проекти регіональної програми "Ресурс" до Львівської обласної ради з метою фінансової підтримки виконання цих проектів.
 - 4.4. створити науково-координаційну та експертну раду з виконання програми "Ресурс" з представників науковців і промислових підприємств, а також представників Львівської облдержадміністрації та Львівської обласної ради для контролю та оперативного вирішення організаційних питань щодо виконання завдань програми "Ресурс" (додаток 1).
5. Хід виконання Регіональної програми "Ресурс" висвітлювати в засобах масової інформації (радіо, телебачення, преса).
6. Контроль за виконанням цієї ухвали покласти на директора Західного наукового центру, к.ф.-м.н. Дуцяка І.С.

Склад

Науково-координаційної та експертної ради
з виконання Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу
конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів
щодо впровадження терміну їх безаварійної роботи на 2005-2010 рр.

№	Прізвище ім'я, по батькові	Посада
Співголови ради		
1	П'ятак Валерій Альбертович	Заступник голови ЛОДА
2	Федак Тарас Васильович	Заступник голови Львівської облради
3	Похмурський Василь Іванович	Заступник директора ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України, керівник програми
4	Срібний Василь Михайлович	Перший віце-президент Конфедерації ділових кіл Львівщини
Члени ради		
5	Бобало Юрій Ярославович	Перший проректор НУ "Львівська політехніка"
6	Білів Іван Федорович	Директор ДТІ "Львівський промбудпроект"
7	Деркач Михайло Петрович	Начальник управління "Львівтрансгаз"
8	Дуцяк Іван Степанович	Директор ЗНЦ НАН України і МОН України
9	Москв'як Євген Васильович	Директор інституту проблем міцності ІПМіС
10	Яновський Петро Йосипович	Президент ДАЕК "Західенерго"
11	Сорока Ростислав Юрійович	Начальник головного управління транспорту і зв'язку ЛОДА
12	Терех Ігор Григорович	Заступник начальника Теруправління держнаглядохоронпраці
13	Титаренко Олексій Федорович	Начальник управління з надзвичайних ситуацій
14	Худюк Ольга Іванівна	Начальник головного управління промисловості та розвитку інфраструктури ЛОДА
15	Чупирка Володимир Григорович	Директор ЛФМН "Дружба"
16	Янів Володимир Григорович	Заступник міського голови Львова

3 лютого 2006 р.

– спільне виїзне засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України, науково-координаційної ради Західного наукового центру у Тернопільській області, керівників місцевих органів державної влади та самоврядування з розгляду питань:

1. Звіт про роботу науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Тернопільській області.
2. Обговорення намірів про роботу на перспективу науково-координаційної ради Західного наукового центру у Тернопільській області.
3. Підписання угоди про співпрацю Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України з Тернопільським державним економічним університетом.

У вступному слові голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Долішній М.І. відмітив, що активна діяльність науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Тернопільській області, яку очолює ректор Тернопільського державного економічного університету професор Юрій С.І., дозволила взяти в поле зору науковців та практиків основну проблематику наукових досліджень. Науковцям і надалі слід працювати над створенням відповідних програм розвитку, адаптованих до конкретних умов розвитку регіону, з конкретними мотивованими підходами, необхідними заходами, термінами виконання та фінансовим забезпеченням.

У доповіді голова науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Тернопільській області, ректор Тернопільського державного економічного університету професор Юрій С.І. навів приклади ефективної співпраці влади та науки, направленої на соціально-економічний розвиток Тернопільської області. Зокрема, визначено проблеми економічного і соціального розвитку Тернопільщини, наукове обґрунтування вирішення яких закріплено за відповідними вищими навчальними закладами. Розв'язання проблеми інституційної бази та інституційних перетворень покладено на Тернопільський державний економічний університет; розвиток виробничого потенціалу, інновацій, використання природних ресурсів загального користування – на Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка та Тернопільський інститут агропромислового виробництва; освіти та наукового потенціалу – на Тернопільський національний педагогічний

університет ім. В. Гнатюка; охорони здоров'я і довкілля – на Тернопільський державний медичний університет ім. І. Горбачевського; зовнішньоекономічної діяльності та туризму – на Тернопільський державний економічний університет.

Із залученням фахівців Інституту регіональних досліджень НАН України розроблена "Стратегія економічного і соціального розвитку Тернопільської області на 2004-2015 роки". Ефективно працює створений Науково-інформаційний центр "Добрі справи" для надання консультацій по агропромислому комплексу. Створено науково-навчальний комплекс "Економосвіта" спільно з Інститутом регіональних досліджень НАН України, Національним університетом "Львівська політехніка", Львівським банківським інститутом Національного банку України. Розширює діяльність Науково-дослідний відділ проблем управління комплексним соціально-економічним розвитком регіону, що має подвійне підпорядкування НДІ інтелектуальних комп'ютерних систем НАН України і МОН України, а також Навчально-інформаційний центр енергозбереження та енергетичного менеджменту при Тернопільському державному технічному університеті ім. І. Пулюя.

Науково-координаційна рада відзначає, що в цілому план робіт, передбачених нею, виконується. Зокрема, за звітний період:

- визначено пріоритетні напрямки наукової, науково-технічної діяльності в регіоні, сформульовано перелік першочергових наукових проблем для забезпечення їх реалізації, визначено їх розробників;
- сформовано базу даних наукових досліджень вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ з проблем економічного, соціального та екологічного розвитку Тернопільської області;
- у рамках роботи науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України та МОН України у Тернопільській області було створено: науково-навчальний комплекс "Економосвіта" (спільно з Інститутом регіональних досліджень НАН України, Національним університетом "Львівська політехніка", Львівським банківським інститутом Національного банку України, 14 квітня 2003 року); науково-дослідний відділ проблем управління комплексним соціально-економічним розвитком регіону, що має подвійне підпорядкування НДІ інтелектуальних комп'ютерних систем НАН і МОН України (спільний наказ ТДЕУ та Інституту регіональних досліджень НАН України № 133/18-осн. від 01.03.2004 року); науково-інформаційний консультативний центр "Добрі справи" (при факультеті аграрної економіки та менеджменту ТДЕУ), 07.09.2004 року; навчально-інформаційний центр енергозбереження та енергетичного менеджменту (при Тернопільському державному технічному університеті ім. І. Пулюя), листопад 2003 року;
- на виконання доручень науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України в Тернопільській області в 2003-

2005 рр. Тернопільським державним економічним університетом систематично здійснювалась підготовка та направлення в Раду інформаційно-аналітичних та звітних документів;

- відповідно до плану роботи науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Тернопільській області науковці вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ регіону брали участь в розробці теоретико-методологічних засад та науково-методичному, організаційно-інформаційному забезпеченні реалізації стратегій, концептуальних схем, проектів програм економічного і соціального розвитку Тернопільської області, програм науково-технічного та інноваційного розвитку регіону, програм зайнятості населення Тернопільщини;
- розроблено каталоги завершених науково-дослідних робіт ТДЕУ та направлено їх місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємницьким структурам для їх інформування про можливості впровадження та практичної реалізації науково-технічних розробок;
- в контексті основних напрямів діяльності науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і МОН України у Тернопільській області професорсько-викладацьким складом ТДЕУ розроблено пропозиції до проектів Законів України "Про територіальний устрій України", "Про внесення змін до Закону України "Про державну службу"; "Кодексу професійної етики працівника Державної податкової служби України"; "Кодексу етики державних службовців", а також Бюджетного кодексу України;
- відповідно до основних напрямків функціонування науково-координаційної ради Західного наукового центру НАН України і Міністерства освіти і науки України у Тернопільській області ТДЕУ в звітному періоді проведено 9 міжнародних та всеукраїнських наукових й науково-практичних конференцій, 8 наукових семінарів, рекомендації яких направлені органам виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- в рамках співпраці з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування проведено 13 круглих столів, на яких вироблені рекомендації щодо удосконалення управління економічним і соціальним розвитком регіону та окремих муніципальних утворень.

У виступі ректора Львівського державного аграрного університету, академіка УААН Снітинського В.В. зроблено аналіз сучасного стану агропромислового комплексу регіону, визначено основні причини кризових явищ у сфері економіки аграрного сектору, намічено пріоритетні шляхи розвитку сільськогосподарського виробництва.

Директор Інституту економіки та менеджменту Національного університету "Львівська Політехніка" професор Кузьмін О.Є. наголосив на необхідності посилення зовнішньоекономічної діяльності, збільшення

об'єму інвестицій, забезпечення інноваційного шляху розвитку економіки області, більше уваги приділяти муніципальному менеджменту.

В обговоренні взяли участь: завідувач кафедри аграрного менеджменту ТДЕУ професор Дудар Т.Г., проректор з навчальної роботи ТДЕУ професор Савельєв Є.В., проректор з наукової роботи ТДЕУ професор Мельник А.Ф., начальник головного управління економіки Тернопільської облдержадміністрації Бойчик І.М., перший заступник голови Тернопільської обласної ради Кравець В.П.

Присутні наголошували на нагальних проблемах соціально-економічного розвитку Тернопільщини. Аналіз економічного і соціального розвитку Тернопільської області дозволяє діагностувати цілу низку проблем, до вирішення яких можуть і повинні залучатись наукові кола регіону. Зокрема, розв'язання проблем стабілізації розвитку галузей АПК регіону потребує наукового обґрунтування протизатратного і цінового механізму на продукцію рослинництва і тваринництва; вимагає розробки організаційно-економічний механізм функціонування економічних відносин в АПК на основі інтеграції; необхідне формування науково-обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності агропромислової продукції для формування повноцінного аграрного ринку і успішного входження в СОТ.

Проблеми розвитку м. Тернополя, які характеризуються незадовільним станом комунальної сфери міста, недостатнім станом інфраструктури бізнесу, реформованістю ринку робочої сили та високим рівнем міграційних процесів, вимагають активізації зусиль науковців ВНЗ міста щодо розробки науково-обґрунтованих рекомендацій стосовно впровадження в практику органів місцевого самоврядування основних інструментів муніципального менеджменту.

Проблеми недостатнього використання рекреаційних можливостей регіону актуалізують необхідність наукових досліджень в сфері методичного забезпечення організації лікувально-оздоровчого туризму, маркетингу туристично-рекреаційних послуг, методично-інструктивного та організаційно-інформаційного забезпечення "зеленого туризму", враховуючи, зокрема, потенціал Гусятина, Заліщиків тощо.

Проблеми реструктуризації підприємств, зумовлені призупиненням їх діяльності, процесами структурної трансформації економіки регіону, вимагають посилення уваги науковців вищих навчальних закладів регіону до розробки науково-обґрунтованих рекомендацій та методологічних засад корпоративного управління, механізмів банкрутства підприємств тощо. Актуальну в контексті сучасних реалій суспільно-політичного та соціально-економічного життя держави проблему енергозбереження та раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів у регіоні слід вирішувати, опираючись на наукові розробки у сфері енергоощадних технологій, нових матеріалів, інноваційних способів передачі та використання енергії, нетрадиційних джерел отримання енергії та ін.

Представники владних структур наголошували на цінності наукового підходу до вирішення питань регіону, зокрема, це стосується створення конкретних програм по певних напрямках, які б були дієвими і сприяли розвитку певних сфер економіки.

Підводячи підсумки засідання, голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, академік НАН України Долішній М.І., запропонував сформулювати систему заходів для розвитку інноваційної інфраструктури в Тернопільській області, створити цілісні комплекси, які б єднали вищі навчальні заклади, науку, виробництво з метою впровадження у практику результатів наукових досліджень.

На засіданні укладено угоду про співпрацю між Інститутом соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру та Тернопільським державним економічним університетом, яку підписали голова Західного наукового центру, академік НАН України Долішній М.І. та ректор Тернопільського державного економічного університету, професор Юрій С.І.

За результатами засідання прийнято відповідну ухвалу та розроблено конкретні заходи щодо її виконання. З цією метою створені робочі групи, до складу яких увійшли відомі науковці та освітяни, представники виконавчої та представницької влади, господарських структур, за такими напрямками:

- впровадження енергозберігаючих технологій, розвиток нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії;
- розвиток галузей агропромислового комплексу;
- зовнішньоекономічна, інвестиційна діяльність та туризм;
- розвиток малого та середнього підприємництва, споживчого ринку;
- соціальний захист та соціальні програми.

Тернопільська обласна рада взяла на себе зобов'язання розглянути на сесії облради порушені в ході засідання важливі питання соціально-економічного розвитку регіону та передбачити необхідні заходи щодо їх вирішення з відповідним фінансовим забезпеченням.

Бюро Західного наукового центру та науково-координаційна рада Західного наукового центру у Тернопільській області ухвалили:

1. Внести уточнення в базу даних про наукові дослідження вищих навчальних закладів регіону з урахуванням змін в тематиці їх науково-дослідних робіт.
2. Розробити пропозиції та рекомендації щодо наукового забезпечення вирішення проблем економічного та соціального розвитку Тернопільської області, закріпивши за вищими навчальними закладами відповідальність за розробки, враховуючи можливості їх інтелектуального потенціалу.
3. Поширити практику ТДЕУ щодо формування каталогів завершених науково-дослідних робіт та інформування про них місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і підприємств на інші вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи регіону.

4. Сформувати систему заходів для усунення недоліків у розвитку науки та інноваційної діяльності Тернопільської області та підвищення ефективності наукової, науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів регіону.
5. Продовжити практику використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів та розширення джерел фінансування науково-дослідних робіт через створення в складі науково-дослідних частин консалтингових та інноваційних груп, які б надавали допомогу бізнесовим структурам у проведенні маркетингового дослідження ринку, створенні технологій та програмного продукту, що забезпечить конкурентоспроможність, зменшення залежності від імпорту, ресурсо- та енергозбереження, радикальне підвищення продуктивності праці; розширення експорту науково-технічної продукції.
6. З метою формування цілісного комплексу: вищі навчальні заклади – наука – виробництво, забезпечити максимальне наближення впровадження у виробничу практику результатів наукових досліджень шляхом створення на регіональному рівні дослідних підприємств, технопарків, у яких наукові організації могли б відпрацьовувати дослідні взірці і які стали б своєрідним полігоном для апробації наукових розробок.
7. Ініціювати перед місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування практику розміщення замовлень на виконання науково-дослідних тем, які здійснюються вищими навчальними закладами у вирішенні основних проблем та пріоритетних напрямків економічного і соціального розвитку регіону, що передбачатиме виділення фінансових ресурсів в бюджетах різних рівнів.

10 березня 2006 р.

– засідання бюро Західного наукового центру НАН України та МОН України з розгляду питань:

1. Про діяльність Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру у 2005 році.
2. Інформаційні технології і математичне моделювання в охороні довкілля.
3. Про тему наукових досліджень Західного наукового центру НАН України та МОН України.
4. Розгляд кандидатур на вибори до НАН України.

І. Бюро наукового Центру заслухало доповідь директора Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру

НАН України і МОН України проф. Мельника В.П., який відзначив, що розвиток України як європейської держави залежить передусім від можливості її громадян гармонійно розвиватися як особистості, реалізовувати свій внутрішній потенціал, тому науковці Інституту активно працюють над цими проблемами. Інститутом на підставі об'єднання зусиль науковців, викладачів і практиків освітянських і академічних установ регіону вперше запроваджено проведення міждисциплінарних комплексних наукових досліджень в галузях освіти, охорони здоров'я, політології, соціальної психології, культурного та духовного розвитку, що дало певні практичні результати. Проведено низку круглих столів, науково-практичних конференцій, опубліковано наукові збірники і матеріали щодо дослідження внутрішнього світу людини, її мотивації (установок, потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, ідеалів), психологічних чинників соціальної активності, проблем молоді.

Змінюються виміри духовного і фізичного здоров'я нації, та людина і далі залишається засобом вирішення політичних цілей. Питання про роль особистості політичного лідера в історії набуває особливої актуальності в часи кардинальної перебудови суспільства. За ким піде нинішня молодь, якими рисами повинен володіти лідер, щоб їй сподобатись? Це питання в нинішніх умовах має велике практичне значення. Не лише масована політична реклама та передвиборча агітація, а саме життя примушує замислитись над тим, за ким йти, кого підтримувати на виборах. І питання тут не лише в програмних положеннях тих чи інших партій, блоків, кандидатів, а перш за все в тому, подобається той чи інший політик або претендент на мандат виборцю, чи ні.

Важливою потребою сьогодення є інтеграція у суспільне життя людей з особливими потребами, тому одна із ділянок роботи Інституту – розробка і впровадження в життя програми реабілітації дітей із загальними розладами психіки, підготовка спеціалістів для роботи з такими дітьми. Створено консультативний центр для психологічної діагностики та подальшої реабілітації дітей із загальними розладами розвитку на базі Львівського центру підтримки осіб із загальними розладами розвитку "Відкрите серце".

В час глобалізаційних процесів народжуються нові цінності, часом чужі нашій культурі. Релігія є і буде обов'язковим чинником і сутністю нашої культури. Тому в Інституті активно вивчаються фактори впливу на національну свідомість, формування культури нації. На початок січня 2005 р. у Львівській області налічувалось понад 50 конфесій. Сьогодні Львівщина – найбільш представницький у плані поліконфесійності регіон в Україні. Відсутність гомогенного конфесійного середовища в області посилює увагу до проблеми міжконфесійних взаємин.

Одним із важливих аспектів даної теми є співпраця традиційних і протестантських церков Львівщини у царині виховання підростаючого покоління, формування морально-аксіологічної системи молоді. Універсалізм та загальнолюдськість християнських моральних цінностей є

тим уніфікуючим началом, яке здатне об'єднати різні конфесії, витворити оптимальні механізми їх співпраці. Добрим виявом такого співробітництва є більш ніж десятилітня практика викладання на Львівщині предмету "Християнська етика". Його навчальна програма, укладена науковцями і педагогами, знайшла одностайну підтримку і була попередньо обговорена та схвалена представниками Церков регіону. Міжконфесійні стосунки – проблема надзвичайно важлива, оскільки саме від їх спрямованості та динаміки залежать значною мірою духовно-моральні цінності суспільства, стабільність і успішність його розвитку, зокрема, його гуманітарної сфери.

У рамках програми розвитку соціогуманітарної сфери Львівської області продовжуються наукові дослідження за темами: "Політична культура і політична відповідальність: регіональні виміри", "Здоров'я нації: соціально-психологічні та демографічні чинники" і "Міжконфесійні взаємини на Львівщині: особливості та динаміка розвитку", які об'єднані в єдину програму – "Мотиваційно-ціннісні чинники соціальної та політичної активності особистості".

Важливим моментом у діяльності Інституту є популяризація результатів досліджень та координація зусиль вчених різних галузей, інституцій та країн, що працюють над проблемами людини. З цією метою започатковано видання часопису Інституту "Соціогуманітарні проблеми людини", який пройшов реєстрацію у Державному комітеті телебачення і радіомовлення України (Свідоцтво про реєстрацію КВ № 11107 від 28.02.2006 р.) і незабаром набуде статусу фахового.

ІІ. Декан факультету прикладної математики та інформатики Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор фізико-математичних наук, професор Савула Я.Г. виступив з доповіддю "Інформаційні технології і математичне моделювання в охороні довкілля", в якій підняв актуальне питання проведення моніторингу та використання математичного моделювання в процесі дослідження та прогнозування екологічних змін, зокрема, переносу забруднень.

У процесі обговорення наукової доповіді виступили відомі вчені. Директор Інституту екології Карпат НАН України, академік НАН України Голубець М.А. наголосив на необхідності усестороннього екологічного моніторингу міста Львова, зокрема, ґрунтових і водних забруднень та вивченні механізмів саморегуляції екосистем міста, а також на важливості розробки та впровадженні організаційних механізмів попередження негативних екологічних змін та оперативного реагування на них.

Директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор Кушнір Р.М. запропонував відновити роботи щодо екологічної оцінки ґрунтів, лісів, попередження забруднення тощо, які у 80-х роках під загальним керівництвом Західного наукового центру проводило СКТБ при Інституті прикладних проблем механіки і математики, а для вирішення проблеми фінансування цих досліджень сьогодні необхідно розробляти та

впроваджувати програми співробітництва з обласними державними адміністраціями, активніше приймати участь у екологічних проектах у межах транскордонного співробітництва, залучатись до проектів ЄС.

Ковалюк М.Й. (Львівська обласна державна адміністрація) наголосила на необхідності поновлення робіт щодо атласу Львівської області, який був створений у 80-х роках і налічував 28 типів карт з геодезичною прив'язкою.

Професор Інституту регіональних досліджень НАН України, д.е.н. Войцехівський В.Б. підкреслив важливість вивчення та прогнозування впливу забруднень на людський організм, що є необхідною передумовою для оцінки соціально-економічних наслідків та обґрунтування інвестиційних проектів у відповідних сферах.

Голова Західного наукового центру, академік НАН України Долішній М.І., звертаючи увагу на актуальність теми доповіді, запропонував обговорити її на Президії НАН України.

ІІІ. Директор Західного наукового центру НАН України та МОН України Дуцяк І.С. запропонував для затвердження тему "Трансформація науково-технічного комплексу регіону відповідно до інноваційного розвитку економіки в умовах активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва (на прикладі західного регіону України)", яка пропонується до виконання співробітниками ЗНЦ НАН України і МОН України відповідно до відомчого замовлення НАН України на 2006-2008 рр. Він коротко охарактеризував мету, зміст і завдання розробки цієї теми, а також її актуальність.

Розширення Європейського Союзу безпосередньо до кордонів України надає особливої політичної ваги питанню розвитку транскордонного співробітництва з новими членами ЄС – сусідніми країнами Центральної Європи. Транскордонне співробітництво стає одним із найважливіших напрямів співпраці з країнами ЄС. З цією метою Західний науковий центр та Інститут регіональних досліджень стали засновниками Інституту транскордонного співробітництва. Ініціатива створення інституту підтримана на рівні Уряду України, регіональних органів влади (Львівської області та Підкарпатського воєводства Республіки Польщі), Національного Інституту стратегічних досліджень. Діяльність Інституту включає розвиток прикордонних регіонів в умовах інтеграційних та глобалізаційних впливів з метою підвищення їх конкурентноздатності; системний і перспективний підхід до організації транскордонної співпраці; активізацію співпраці в сфері науки, освіти та культури: зростаючі потреби в підготовці висококваліфікованих фахівців та наукових кадрів у сфері транскордонного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності, організацію навчально-методичної й науково-дослідної роботи, забезпечення високого рівня наукових досліджень; впровадження ідей євроінтеграції та поглиблення добросусідських відносин.

Для західного регіону України питання транскордонного співробітництва заслуговує особливої уваги. Академік Долішній М.І.

запропонував Львівській обласній державній адміністрації виступити з ініціативою перед Кабінетом Міністрів України щодо розробки Концепції державної політики у сфері транскордонного співробітництва та Державної програми розвитку транскордонного співробітництва. Теж він відзначив, що необхідно створювати спільні інститути з прикордонними країнами для вивчення і правильної оцінки нашої історії, конфліктних моментів з метою запобігання політичних спекуляцій на порубіжній конфліктності і запропонував рекомендувати до відкриття Президії НАН України тему "Трансформація науково-технічного комплексу регіону відповідно до інноваційного розвитку економіки в умовах активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва (на прикладі Західного регіону України)" відповідно до відомчого замовлення НАН України (науковий керівник – к.ф.-м.н. Дуцьк І.С.).

IV. Голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України М.І. Долішній представив кандидатури, висунені Вченими радами вищих навчальних закладів та наукових установ Західного регіону України для обрання дійсними членами (академіками) та членами-кореспондентами НАН України на виборах до Національної академії наук України, відмітивши їх вагомі наукові здобутки.

У Західний науковий центр НАН України і МОН України поступили також звернення Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України щодо підтримки кандидатури директора Північно-Східного наукового центру, доктора економічних наук БУБЕНКА П.Т. для обрання членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю "Економіка"; звернення Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України щодо підтримки кандидатури члена-кореспондента НАН України, доктора технічних наук, професора ОШКАДЬОРОВА С.П. для обрання дійсним членом (академіком) НАН України за спеціальністю "Матеріалознавство, фізика міцності"; звернення ректорату Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь) щодо підтримки кандидатури завідуючого кафедрою "Обладнання і технологія зварювального виробництва", доктора технічних наук, професора РОЯНОВА В.О. для обрання членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю "Матеріалознавство, зварювання металів"; кандидатуру декана філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктора філософських наук, завідувача кафедри логіки, професора КОНВЕРСЬКОГО А.Є. для обрання членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю "Філософія". Академік Долішній М.І. запропонував підтримати всі кандидатури на вибори до НАН України.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

1. Вважати діяльність Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України у 2005 році задовільною;

- в рамках програми розвитку соціогуманітарної сфери Львівської області продовжити наукові дослідження тематик: "Політична культура і політична відповідальність: регіональні виміри", "Здоров'я нації: соціально-психологічні та демографічні чинники" і "Міжконфесійні взаємини на Львівщині: особливості та динаміка розвитку", об'єднавши в єдину програму – "Мотиваційно-ціннісні чинники соціальної та політичної активності особистості";
- продовжити видання часопису Інституту "Соціогуманітарні проблеми людини", для висвітлення результатів досліджень та координації зусиль вчених різних галузей, інституцій та країн, що працюють над проблемами людини.

2. Активізувати роботу щодо впровадження екологічного моніторингу Карпат;

- відновити роботи з розробки екологічного атласу областей України у співробітництві з Інститутом географії НАН України;
- запропонувати регіональним органам влади розробити програми розвитку та використання природно-ресурсного потенціалу областей та організаційно-економічних механізмів ефективного та сталого природокористування.

3. Рекомендувати до відкриття Президією НАН України запропоновану Західним науковим центром НАН України і МОН України тему "Трансформація науково-технічного комплексу регіону відповідно до інноваційного розвитку економіки в умовах активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва (на прикладі Західного регіону України)" відповідно до відомчого замовлення НАН України (науковий керівник к.ф.-м.н. Дуцяк І.С.).

4. Бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України підтримує наступні кандидатури

для обрання в дійсні члени (академіки) НАН України:

1. Заступника директора Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України, доктора фізико-математичних наук, члена-кореспондента НАН України НАЗАРЧУКА Зіновія Теодоровича за спеціальністю "Матеріалознавство, діагностика матеріалів".
2. Директора Інституту народознавства НАН України, доктора історичних наук, члена-кореспондента НАН України, професора ПАВЛЮКА Степана Петровича за спеціальністю "Етнологія".
3. Директора Інституту біології клітини НАН України, доктора біологічних наук, члена-кореспондента НАН України, професора СИБІРНОГО Андрія Андрійовича за спеціальністю "Мікробіологія".
4. Декана економічного факультету Ужгородського національного університету, завідувача кафедри економіки, менеджменту та маркетингу, члена-кореспондента НАН України, доктора економічних наук, професора МІКЛОВДИ Василя Петровича за спеціальністю "Маркетинг".
5. Ректора Національного лісотехнічного університету України, члена-

кореспондента НАН України, доктора економічних наук, професора ТУНИЦІ Юрія Юрійовича за спеціальністю "Маркетинг".

6. Члена-кореспондента НАН України, доктора технічних наук, професора ОШКАДЬОРОВА С.П. за спеціальністю "Матеріалознавство, фізика міцності".

для обрання членом-кореспондентом НАН України:

1. Директора Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Суботіна НАН України, доктора фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника МАКСИМЧУКА Валентина Юхимовича за спеціальністю "Геофізика".
2. Директора Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України доктора геолого-мінералогічних наук, професора ПАВЛЮКА Мирослава Івановича за спеціальністю "Геотектоніка".
3. Ректора Львівського національного університету імені Івана Франка, завідувача кафедри теоретичної фізики, доктора фізико-математичних наук, професора ВАКАРЧУКА Івана Олександровича за спеціальністю "Астрофізика".
4. В.о. директора Інституту фізики конденсованих систем НАН України, доктора фізико-математичних наук МРИГЛОДА Ігоря Мироновича за спеціальністю "Фізика м'якої речовини, статистична фізика".
5. Завідувача відділу регуляції проліферації клітин Інституту біології клітини НАН України, доктора біологічних наук, професора СТОЙКИ Ростислава Стефановича за спеціальністю "Біохімія".
6. Завідувача кафедри економічної теорії Львівської комерційної академії, доктора економічних наук, професора, БАШНЯНИНА Григорія Івановича за спеціальністю "Економічна теорія".
7. Завідувача відділу Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка, доктора технічних наук, професора ФЕДІРКА Віктора Миколайовича за спеціальністю "Матеріалознавство, технологія металів".
8. Декана факультету прикладної математики та інформатики Львівського національного університету імені Івана Франка, завідувача кафедри прикладної математики, доктора фізико-математичних наук, професора САВУЛИ Яреми Григоровича за спеціальністю "Інформатика".
9. Завідувача кафедри Національного університету "Львівська політехніка", доктора фізико-математичних наук, професора, старшого наукового співробітника Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України ОСАДЧУКА Василя Антоновича за спеціальністю "Математика".
10. Проректора Луцького державного технічного університету, завідувача кафедри менеджменту та маркетингу, доктора економічних наук, професора ГЕРАСИМЧУК Зоряни Вікторівни за спеціальністю "Економіка".
11. Директора Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, доктора фізико-математичних наук

- КУШНІРА Романа Михайловича, висунуту Вченою радою Інституту для обрання членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю "Математика".
12. Ректора Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, завідувача кафедри нафтогазового обладнання, доктора технічних наук, професора КРИЖАНІВСЬКОГО Євстахія Івановича за спеціальністю "Нафтогазова енергетика".
 13. Завідувача кафедри механіки Львівського національного університету імені Івана Франка, заслуженого працівника освіти України, доктора фізико-математичних наук, професора СУЛИМА Георгія Теодоровича за спеціальністю "Механіка".
 14. Ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, завідувача кафедри матеріалознавства і новітніх технологій, доктора фізико-математичних наук, професора ОСТАФІЙЧУКА Богдана Костянтиновича за спеціальністю "Експериментальна фізика, фізика поверхні".
 15. Директора Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту Національного університету "Львівська політехніка", завідувача кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, доктора економічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України КУЗЬМІНА Олега Євгеновича за спеціальністю "Економіка".
 16. Директора Фізико-хімічного інституту, завідувача кафедрою фізики і хімії твердого тіла Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктора хімічних наук, професора ФРЕЙКА Дмитра Михайловича за спеціальністю "Матеріалознавство, технологія матеріалів".
 17. Завідуючого кафедрою "Обладнання і технологія зварювального виробництва" Приазовського державного технічного університету (м. Маріуполь), доктора технічних наук, професора РОЯНОВА В.О. за спеціальністю "Матеріалознавство".
 18. Директора Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України, доктора економічних наук БУБЕНКА П.Т. за спеціальністю "Економіка".
 19. Декана філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктора філософських наук, завідувача кафедри логіки, професора КОНВЕРСЬКОГО А.Є. за спеціальністю "Філософія".

3 квітня 2006 р.

– спільне засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України, науково-координаційної ради Західного наукового центру у Івано-Франківській області та Вченої ради Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

На засіданні було заслухано і обговорено доповіді:

1. Доповідь ректора Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, професора Крижанівського Є.І. "Нафтогазова енергетика – складова енергетичної безпеки держави";
2. Співдоповідь проректора з наукової роботи, проф. Карпаша О.М. "Технологічна безпека об'єктів довготривалої експлуатації";
3. Співдоповідь директора науково-дослідного інституту, проф. Адаменка О.М. "Екологічна безпека нафтової і газової промисловості";
4. Співдоповідь завідувача кафедри геотехногенної безпеки і геоінформатики, проф. Кузьменка Е.Д. "Техногенна безпека"

Приділяючи значну увагу роботі регіональних наукових центрів, Президія НАН України у Постанові № 209 від 12 жовтня 2005 року "Про діяльність Західного наукового центру НАН України та Міносвіти і науки України" відзначила необхідність створення механізмів взаємодії та плідної співпраці освітянських та наукових установ з метою вирішення актуальних проблем соціально-економічного та технологічного розвитку регіонів, підготовки висококваліфікованих фахівців.

На виконання зазначеної Постанови Президії НАН України 3 квітня 2006 року відбулося засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України, науково-координаційної ради Західного наукового центру у Івано-Франківській області та Вченої ради Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, на якому обговорювалася участь науково-дослідних установ НАН України та закладів освіти у вирішенні проблем нафтогазової енергетики України.

У вступному слові голова Західного наукового центру НАН України і МОН України академік НАН України Долішній М.І. відмітив, що на даний час особливо актуальним для України є питання енергетичної незалежності держави та диверсифікація джерел постачання нафти та газу. До вирішення цього питання слід активно залучати науковий потенціал регіону, розробити конкретні пропозиції щодо вирішення даної проблеми.

У доповіді "Нафтогазова енергетика – складова енергетичної безпеки держави" ректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу професор Крижанівський Є.І. окреслив коло проблем, до вирішення яких необхідно залучати сформовані у їхньому університеті та установах НАН України наукові школи: розробка та впровадження сучасних, наукомістких, високоефективних технологій і

технічних засобів, пов'язаних з видобуванням, транспортуванням і постачанням природного газу, в тому числі і в складних та екологічно небезпечних умовах на шельфі Чорного й Азовського морів, що дасть змогу значно збільшити обсяги видобування газу шляхом застосування нових активних технологій підвищення вуглеводневилучення з газоконденсатних родовищ на різних стадіях їх розробки; нові ефективні технології спорудження та надійної експлуатації газотранспортної системи, у тому числі і на Азовсько-Чорноморському шельфі.

В галузі транспорту газу необхідною є розробка нестационарної гідротермічної діагностичної моделі, яка дозволяє отримати достовірну інформацію про стан лінійної частини газопроводу і прийняти ряд запропонованих технічних рішень з підвищення гідравлічної ефективності. Побудова реальних характеристик газоперекачувальних агрегатів дозволить оптимізувати режими роботи газотранспортної системи.

Важливим напрямком у роботі також є розробка та впровадження технологій зі зменшення виробничо-технологічних витрат і понаднормативних витрат природного газу. Зокрема, для вирішення цих питань професор Крижанівський Є.І. відмітив потребу включити спеціальність "Нафтогазова енергетика", як складову Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України.

У співдоповіді проректора з наукової роботи Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, професора Карпаша О.М. "Технологічна безпека об'єктів довготривалої експлуатації" акцентовано увагу на необхідності дослідження корозійної втоми бурових труб, що дозволить встановити фізичну картину їх руйнування і розробити методику випробувань.

У виступі професор Адаменко О.М. приділив увагу екологічній безпеці нафтової і газової промисловості, поділившись новими розробками університету з даної проблеми. Розроблена комп'ютерна програма, яка визначає комплексно вплив техногенних факторів на довкілля.

Завідувач кафедри геотехногенної безпеки і геоінформатики професор Кузьменко Е.Д. представив імовірнісний розрахунок техногенної безпеки в залежності від техногенних, природних та часових характеристик.

Директор Інституту біології клітини НАН України член-кореспондент НАН України Сибірний А.А. відмітив альтернативний напрямок, якому у світі зараз приділяється велика увага, а саме – відновлювальні джерела енергії. І в цьому напрямку Україні ще потрібно дуже багато зробити, розвиваючи біотехнології.

В ході обговорення присутні висловили одностайну думку щодо потреби створення при Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу двох інститутів подвійного підпорядкування – Міністерству освіти і науки України та Національній академії наук України: – на базі Науково-дослідного інституту нафтогазових технологій – Інститут нафтогазової енергетики (ІНГЕ) без права юридичної особи;

- на базі науково-дослідного інституту екологічної безпеки і природних ресурсів – Інститут екологічної безпеки і природних ресурсів (ІЕБПР) без права юридичної особи.

Вчена рада Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу прийняла рішення за вагомий науковий внесок та активну науково-організаційну роботу в напрямку співпраці освітянських та наукових установ. присвоїти звання почесного професора Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу директору Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка академіку НАН України Панасюку В.В.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

1. Підтримати включення спеціальності "Нафтогазова енергетика" як складової Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України.
2. Підтримати створення при ІФНТУНГ двох інститутів, які мають подвійне підпорядкування – МОН України та НАН України:
 - 2.1. На базі науково-дослідного інституту нафтогазових технологій (НДІНГТ) – Інститут нафтогазової енергетики (ІНГЕ) без права юридичної особи.

Основні наукові напрямки:

- розроблення нових технологій підвищення продуктивності газових, газоконденсатних і нафтових свердловин, у т. ч. низькодебітних;
 - розроблення методології та програми забезпечення нафтогазової галузі конкурентоздатним нафтогазовим обладнанням;
 - розроблення та впровадження методології, нормативного, технічного, кадрового забезпечення технологічної безпеки бурового нафтогазопромислового обладнання та трубопроводів (у рамках виконання державної НТП "Ресурс");
 - удосконалення нормативної та технічної основ метрологічного забезпечення обліку вуглеводнів при їх видобуванні та споживанні;
- 2.2. На базі науково-дослідного інституту екологічної безпеки і природних ресурсів (НДІ ЕБПР) – Інститут екологічної безпеки і природних ресурсів (ІЕБПР) без права юридичної особи.

Основні наукові напрямки:

- дослідження нафтогазоносності глибокозанурених осадових басейнів України на основі новітніх методик інтерпретації геолого-геофізичних даних;
 - трансграничне дослідження Карпатського флішу в аспекті відкриття і використання нових родовищ нафти і природного газу;
 - розроблення геоінформаційної системи екологічного моніторингу, екологічної безпеки та технічних засобів для її реалізації в нафтовій галузі на стадіях розвідування, розроблення та транспортування вуглеводнів.
3. Інформацію, викладену в доповіді проф. Крижанівського Є.І. та

співдоповідях проф. Карпаша О.М., проф. Адаменка О.М., проф. Кузьменка Е.Д. взяти до відома та відзначити їх теоретичну та практичну цінність.

4. Звернутися до Президії НАН України з пропозицією заслухати у другому кварталі 2006 р. наукову доповідь проф. Крижанівського Є.І. на спільному засіданні бюро Відділення фізико-технічних проблем енергетики та Відділення наук про Землю НАН України та підтримати включення спеціальності "Нафтогазова енергетика" як складової Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України.

5. Направити до Президії Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки України підтримки щодо створення при Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу двох інститутів подвійного підпорядкування – Міністерству освіти і науки України та Національної академії наук України:

- на базі Науково-дослідного інституту нафтогазових технологій (НДІНГТ) – Інститут нафтогазової енергетики (ІНГЕ) без права юридичної особи;
- на базі науково-дослідного інституту екологічної безпеки і природних ресурсів (НДІ ЕБПР) – Інститут екологічної безпеки і природних ресурсів (ІЕБПР) без права юридичної особи.

12 липня 2006 р.

– засідання бюро Західного наукового центру НАН України і МОН України з розгляду питань:

1. Про стан виконання науково-дослідних робіт по темах Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру.
2. Затвердження звіту за темою "Інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку регіону (на прикладі Західного регіону України)".

І. Директор Інституту соціогуманітарних проблем людини, професор, доктор філософських наук Мельник В.П. відзначив, що поставлені у планах робіт завдання виконуються у повному обсязі, дослідження проводяться згідно науково-дослідних тем: "Політична культура і політична відповідальність: регіональні виміри", "Здоров'я нації: соціально-психологічні та демографічні чинники" і "Міжконфесійні взаємини на Львівщині: особливості та динаміка розвитку". Незабаром повинен вийти з друку другий номер наукового збірника "Соціогуманітарні проблеми людини", проводиться збір статей для наступного числа даного збірника.

В умовах трансформаційних процесів в Україні та світових глобалізаційних тенденцій особливої актуальності та практичної значимості

набувають дослідження питань внутрішнього світу людини, формування ціннісних установок, психологічно-мотиваційних чинників, які детермінують свідому соціально-активну та громадсько-політичну діяльність особи.

Інститутом соціогуманітарних проблем людини проводяться дослідження, які охоплюють коло питань соціо-психологічної адаптивності та психології здоров'я особи та нації, мотиваційних механізмів та формування ціннісних орієнтацій людини та спільноти, релігійних переконань та динаміки міжконфесійних стосунків на Львівщині. Співробітники Інституту регулярно проводять моніторинг політичної та соціо-психологічної поведінки мешканців області, представляють результати досліджень на семінарах, конференціях та круглих столах, готують наукові доповіді, рекомендаційні записки для Львівської обласної держадміністрації і обласної ради.

В обговоренні виступили:

- кандидат історичних наук, доцент Васьків А.Ю., керівник теми ***"Міжконфесійні взаємини на Львівщині: особливості та динаміка розвитку"***

Сьогодні можемо вести мову про нову філософію і новий формат міжконфесійних стосунків у регіоні. Нові соціальні реалії, зняття державного регламенту релігійно-церковних взаємин творять нову парадигму державно-церковних стосунків в цілому і релігійного життя, в т.ч. міжконфесійних стосунків зокрема. Якщо ще декілька років тому поняття "міжконфесійні стосунки" синонімізувалося із поняттям "міжконфесійні конфлікти", то сьогодні можемо говорити про єкуменічну співпрацю на рівнях богословсько-філософського та соціального служіння (харитативна, місіонерська, культурно-просвітницька робота). Точок перетину у сферах духовного та соціального служіння надзвичайно багато.

Основні завдання проекту полягають у вивченні можливостей нового формату міжконфесійних стосунків, виявленні динаміки та характерних особливостей їх розвитку. З цією метою проводиться моніторинг релігійних процесів, соціологічні опитування, йде опрацювання низки джерельних матеріалів, відслідковування традицій духовного та соціального співслужіння між релігійно-церковними спільнотами на Львівщині, з'ясування особливостей та специфіки державно-церковних взаємин.

Одним із важливих аспектів даної теми є співпраця традиційних і протестантських церков Львівщини у царині виховання підростаючого покоління, формування морально-аксіологічної системи молоді. Сфера виховання та освітянська справа є консолідуючим і надзвичайно важливим сегментом єкуменічного діалогу. Універсалізм та загальнолюдськість християнських моральних цінностей є тим уніфікуючим началом, яке здатне об'єднати різні конфесії, витворити оптимальні механізми їх співпраці, окреслити подальші перспективи єкуменічної співпраці.

Добрим виявом такого співробітництва є більш ніж десятиліття

практика викладання на Львівщині предмету "Християнська етика". Його навчальна програма, укладена науковцями і педагогами, знайшла одностайну підтримку і була попередньо обговорена та схвалена представниками Церков регіону. Дана проблема актуалізується також численними заявами Президента України Віктора Ющенка про необхідність вивчення у школах етики віри.

- кандидат філософських наук, доцент Романюк А.С., керівник теми *"Політична культура і політична відповідальність: регіональні виміри"*

Благополуччя суспільства у великій мірі залежить від соціальної активності громадян. Соціальна активність, як і будь-яка діяльність, скеровується певною мотивацією. Мотивація – складний психологічний феномен, який функціонує як на свідомому, так і на несвідомому рівні, тому його формування, а відтак дослідження та вплив на цей процес складний і багато-аспектний. Мотиваційний стиль – це спосіб переживання світу, що базується на базовому мотиві або цінності. У цьому контексті вивчається мотиваційний алгоритм політичної поведінки громадянина, вікові, статеві та соціальні особливості мотиваційно-ціннісної сфери внутрішнього світу громадянина. Досліджено вплив ціннісно-мотиваційної складової на політичну поведінку громадянина, політичну культуру та політичну відповідальність. Проводиться постійний моніторинг політичної поведінки мешканців області.

- кандидат філософських наук, доцент Грабовська С.Л., керівник теми *"Здоров'я нації: соціально-психологічні та демографічні чинники"*

Психологічне здоров'я ототожнюється з почуттям внутрішньої узгодженості з власними діями, постійним діалогом із внутрішнім і зовнішнім світом, автентичним існуванням, почуттям авторства життя, а також є втіленням соціального, емоційного та духовного благополуччя, потенційною передумовою забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням. Здійснюється визначення критеріїв, логічних рівнів психологічного здоров'я та аналіз властивостей системи індивідуальних цінностей, яка, як стрижневий елемент свідомості, є визначальним елементом особистості і провідною детермінантою поведінки, а також сутністю індивідуальної філософії життя. Вагомість духовності та відсутність амбівалентності в системі індивідуальних цінностей є чинником здоров'єорієнтованої поведінки: цінність незалежності у разі відсутності самореалізації (внаслідок низького рівня мотивації до фактичних дій та/або реальних перешкодах) зумовлює формування несприятливої для здоров'я поведінки. Вчені Інституту провели Круглий стіл "Організація роботи кризових Центрів", в даний час йде підготовка до проведення міжнародної конференції "Проблема психологічного здоров'я у сучасній психотерапії", проведення якої заплановано на 3-4 листопада 2006 р. у м. Львові.

Присутні відмітили високий науковий рівень досліджень, що проводяться в Інституті, актуальність поставлених проблем.

П. Т.в.о. директора Західного наукового центру НАН України і МОН України Романюк Р.Р. виступив по питанню затвердження звіту за темою "Інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку регіону (на прикладі західного регіону України)", охарактеризував мету, зміст і завдання розробки теми, структуру звіту та основні наукові висновки.

З метою відновлення інноваційного потенціалу, сприяння формуванню і реалізації єдиної державної політики з інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, побудови інноваційної інфраструктури в регіоні пропонуємо до виконання наступні завдання:

- створення сприятливих правових, економічних і організаційних умов, які б стимулювали господарську та підприємницьку діяльність з розробки і впровадження інновацій, активізували б творчу ініціативу вчених, забезпечили децентралізацію і демократизацію державного регулювання цієї важливої сфери;
- формування інфраструктури підтримки підприємництва в науково-технічній сфері;
- підготовка спеціалістів для потреб науково-технічного комплексу і економіки регіону;
- підтримка унікальних технологій, видатних вчених і талановитої наукової молоді.

Запропоновано напрями та конкретні заходи, зокрема, розробка нормативно-правових документів, які б регламентували регіональні взаємовідносини між суб'єктами інноваційної та науково-технічної діяльності і забезпечували б сприятливий клімат для її розвитку, створення системи моніторингу науково-технічної сфери, інвентаризація прикладних розробок інноваційної спрямованості наукових та вищих навчальних закладів регіону (на базі Західного наукового центру створюється інформаційно-аналітична система управління інноваційною діяльністю на основі моніторингу науково-інноваційного потенціалу, в складі якої база даних по інноваційних пропозиціях наукових установ регіону), сприяння впровадженню продуктів інтелектуальної власності.

Одним із елементів інноваційної програми має стати створення інформаційно-консультативних центрів з передачі інноваційних технологій. Доцільно було б створити Центр передачі інноваційних технологій для забезпечення зв'язку та інформаційного обміну між наукою та діловими колами з питань впровадження нових технологій на базі регіональних наукових центрів. Одним із головних завдань у реалізації інноваційної моделі регіонального розвитку є розбудова інноваційної інфраструктури – технопарків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, інших трансферних та інфраструктурних фірм, які сприяють впровадженню нової техніки і технологій у виробництво. Технопарки – це поки що чи не єдиний діючий механізм інноваційної діяльності в Україні. Західний регіон має потужний

науковий потенціал, якого більш ніж достатньо для створення (на початок) одного-двох технопарків та інших інноваційних структур, які могли би стати центрами нових технологій та випуску наукомісткої, конкурентоздатної продукції.

Інноваційна діяльність у сучасних умовах може орієнтуватися на мале підприємництво, яке зацікавлене випробовувати нові ідеї і для цього не вимагає великих затрат, і тому з боку регіональної влади повинно бути максимальне сприяння розвитку малого та середнього підприємництва. Мають бути розроблені економічні механізми залучення малого та середнього бізнесу до використання досягнень науково-технологічного потенціалу з метою підвищення конкурентоспроможності продукції як на регіональному так і на загальнодержавному рівнях. Ширше запроваджувати у практику використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів, збільшувати джерела фінансування науково-дослідних робіт через створення у складі науково-дослідних частин освітніх закладів консалтингових та інноваційних груп, які б надавали допомогу бізнесовим структурам у проведенні маркетингового дослідження ринку, створенні нових технологій та програмного продукту, що забезпечить конкурентоспроможність, зменшення залежності від імпорту, ресурсо- та енергозбереження, радикальне підвищення продуктивності праці; розширення експорту науково-технічної продукції. Ініціювати перед місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування практику розміщення замовлень на виконання науково-дослідних тем, які здійснюються вищими навчальними закладами для вирішення основних проблем економічного і соціального розвитку регіону, що передбачатиме виділення фінансових ресурсів з бюджетів різних рівнів.

Відповідно до законів України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про наукову і науково-технічну експертизу", з метою посилення впливу наукового та інтелектуального потенціалу міста на прийняття рішень міської влади при вирішенні соціально-економічних і культурно-освітніх проблем міста, рекомендується створити Науково-економічну раду при виконавчому органі міської ради для забезпечення належного рівня відбору та підвищення ефективності виконання і впровадження у міське господарство наукових проектів і робіт, що проводяться за рахунок коштів бюджету міста. Покласти функції організаційного забезпечення діяльності Науково-економічної ради при виконавчому органі міської ради на Головне управління промислової, науково-технічної та інноваційної політики виконавчого органу міської ради. Вказані заходи сприятимуть активізації інноваційної діяльності через забезпечення попиту і пропозиції науково-технічних розробок, створення інфраструктури ринку інновацій.

У заключному слові академік НАН України Долішній М.І. відмітив, що основні наукові результати, одержані в ході виконання зазначеної теми, є актуальними і тому доцільно продовжувати такі дослідження.

Бюро Західного наукового центру ухвалило:

1. Інституту соціогуманітарних проблем людини Західного наукового центру НАН України і МОН України розробити комплексну міжвідомчу програму дослідження соціогуманітарних проблем людини, залучивши провідних вчених з відповідних галузей, які працюють у профільних установах НАН України та вищих навчальних закладах регіону.
2. Бюро Західного наукового центру надавати необхідну підтримку у роботі Інституту соціогуманітарних проблем людини.
3. Затвердити звіт за темою "Інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку регіону" (на прикладі Західних областей України).
4. Т.в.о. директора наукового Центру Романюку Р.Р. вишукати можливість щодо преміювання виконавців зазначеної теми.

**Інформація про роботу відділень і наукових секцій
Західного наукового центру НАН України і МОН України
у 2005 році**

Відділення історії, філософії і філології

У складі відділення історії, філософії і філології працюють наукові секції:

- історії і філософії (керівник – академік НАН України Ісаєвич Я.Д.)
- літературознавства і мовознавства (керівник – член-кореспондент НАН України Ільницький М.М.)

Наукова секція історії і філософії

У 2005 р. секція здійснювала координаційну діяльність в галузі історико-філософських досліджень з установами гуманітарного профілю Західного наукового центру НАН України та МОН України, відповідними факультетами і кафедрами вищих навчальних закладів західного регіону України. Координація проводилась шляхом виконання спільних наукових проектів, проведення конференцій, семінарів, в т.ч. міжнародних, підготовки до друку та публікації результатів науково-дослідних робіт, підготовки кадрів та проведення стажувань.

Науковці майже усіх вищих навчальних закладів Львова були залучені для написання окремих розділів і параграфів колективної монографії "Львів 1256-2006: історія, повсякденне життя, культура", яку планується опублікувати у 2006 р. до 750-річчя Львова. Координатором проекту і головним виконавцем виступає Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Історики, філософи, археологи, мистецтвознавці різних установ заходу України активно співпрацюють з Науковим товариством ім. Т. Шевченка, організовують і проводять звітні сесії. У березні 2005 р. відбулася XVI сесія НТШ, в якій взяли участь гуманітарії львівських наукових та освітніх установ, в рамках сесії проведено засідання в регіональних відділеннях НТШ.

Налагодженню координації наукової діяльності між археологами західного регіону України сприяють щорічні конференції "Археологія Заходу України". Учасниками конференції, яка вже стала традиційною, були дослідники з наукових установ та навчальних закладів Івано-Франківська, Ужгорода, Рівного, Луцька та музеїв Львова.

Добрим прикладом широкої співпраці наукових та освітніх установ стали щорічні Шашкевичівські читання, які проводяться за участю вчених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Шашкевичівської комісії, Інституту народознавства НАН України, Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, Наукової бібліотеки Львівського

національного університету імені Івана Франка, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка, низки громадських та освітніх установ. Чергові читання, які були присвячені сподвижникові Маркіяна Шашкевича – Якову Головацькому, проведені у 2005 р. у Бродах.

Активізували видавничу діяльність вищі навчальні заклади, кожен з яких випускає свої серійні праці (Наукові вісники Львівського, Чернівецького, Волинського університетів). Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка публікує Дрогобицький краєзнавчий збірник (8 випусків). Історики Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника друкують науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис "Галичина" (7 випусків), а історики Волинського державного університету ім. Л. Українки "Літопис Волині" (4 випуски). Налагоджується чи продовжується публікація збірників наукових праць окремих кафедр вищих навчальних закладів чи наукових відділів академічних установ: Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині (9-й вип. у 2005 р., Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), Археологічні дослідження Львівського університету (8-й вип. у 2005 р., Львівський національний університет імені Івана Франка), Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології (5-й вип. у 2005 р., Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича). Етнологи західного регіону України публікують свої праці у Народознавчих зошитах, які випускає Інститут народознавства НАН України.

На спеціалізованій вченій раді Д 35.222.01, створеній на базі Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН України, захищають дисертації вчені з навчальних закладів та наукових установ Західної України. У 2005 р. захищено п'ять кандидатських робіт дослідниками Львівського національного університету імені Івана Франка, Волинського державного університету ім. Лесі Українки, Тернопільської академії народного господарства, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

*Керівник наукової секції
історії і філософії,
академік НАН України*

Я.Д. Ісаєвич

Секція літературознавства і мовознавства

Секція літературознавства і мовознавства Західного наукового центру НАН України і МОН України координувала роботу вчених-філологів регіону в таких основних напрямках: публікація літературознавчих та мовознавчих досліджень, підготовка праць, виявлених в архівах, видання бібліографічних покажчиків, проведення наукових конференцій тощо.

Серед наукових видань 2005 р. провідне місце займають франкознавчі дослідження, що пов'язано зі 150-річчям від дня народження великого українського письменника і вченого. Оскільки підготовка до ювілею

почалася раніше, деякі видання вийшли в 2004 р., найбільша кількість з'явиться в ювілейному 2006 році.

Серед видань 2005 р. виділяються такі:

1. Горак Р., Гнатів Я. Іван Франко. Кн. 5. Не пора! – Львів, 2005. – 426 с. (Це п'ята книга з біографічного циклу про Івана Франка, яка охоплює першу половину 80-х рр., особливо важкий і драматичний період у житті й діяльності письменника.)
2. Голод Р. Іван Франко та літературні напрями кінця XIX- початку XX століть. – Івано-Франківськ, 2005. – 284 с.
3. Тихолоз Н. Казкотворчість Івана Франка: Генологічні аспекти. – Львів, 2005. – 316 с.
4. Тихолоз Б. Психодрама Івана Франка: В дзеркалі рефлексійної поезії. – Львів, 2005. – 178 с.

Серед видань, пов'язаних з франківським ювілеєм, виділимо такі:

1. Франко І. Вибрані твори: У 3-х т. Упоряд. та передм. М. Шалата, З. Гузар, О. Баган. – 2 вид., доп. Дрогобич, 2005 – Т.1. Поезії. Поєми. – 824 с.; Т.2. Проза. Драматургія. – 712 с.; Т.3. Літературознавство. Публіцистика. – 690 с.
2. Акорди. Антологія української лірики від смерті Шевченка. Упорядкував Іван Франко. Передмова та примітки М. Ільницького. – К., 2005. – 350 с.
3. Франко І. Зів'яле листя. Переклад груз. мовою та передмова Р. Чілачави. (укр. та груз. мовами). – Львів, 2005. – 147 с.
4. Франкіана Василя Сімовича. Упоряд. і передмова М. Білоус та З. Терлака. – Львів, 2005. – 234 с.

Видання літературознавчого та мовознавчого характеру:

1. Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 т., 4 кн. / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2005. Т. 1, кн. 1. Літературознавчі дослідження. – 432 с.; Т.1, кн.2. Літературознавчі дослідження. – 486 с.; Т.2. Франкознавчі дослідження. – 428 с.; Т.3. Фольклористичні дослідження. – 404 с.
2. Ільницький М. У фокусі віддзеркалень. Статті. Портрети. Спогади / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – 2005. – 549 с.
3. Богайчук М. Література і мистецтво Буковини в іменах. – Чернівці, 2005. – 312 с.
4. Ткачук М. Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого. – Тернопіль, 2005. – 1238 с.
5. Погребенник Я.М. Німецькомовний контекст творчості Ольги Кобилянської. – Чернівці, 2005. – 69 с.
6. Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Зб. наук. праць. Вип. 15. – Рівне, 2005. – 255 с.
7. Родина Косачів у духовному та культурному житті України кінця XIX-початку XX століття. – Львів, 2005. – 450 с.

8. *Studia methodologica. Філософія. Філологія: Наративні виміри літератури.* Вип. 16 / Тернопільський держ. ун – т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 326 с.
9. *Слово і текст: Зб. наукових статей.* Вип. 26 / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – 383 с.
10. *Сучасні дослідження з іноземної філології. Зб. наук. праць.* Вип.3 / Ужгородський нац. ун-т. – Ужгород, 2005. – 535 с.
11. *Міжнаціональні горизонти і компаративістичний дискурс сучасних літературознавчих студій / Тернопільський держ. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 320 с.*
12. *Р.М. Рільке й Україна: Наукові студії та переклади з Р.М. Рільке / Дрогобицький держ. педуніверситет ім. І. Франка. – Дрогобич, 2005. – 414 с.*
13. *Українська поезія Закарпаття. Наук. збірник. – Ужгород, 2005. – 250 с.*
14. *Функціонально-стильовий аспект перекладу. Навч. посібник / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – 96 с.*
15. *Українсько-словацькі діалоги: Літературознавство. Історія – Ужгород, 2005. – 266 с.*
16. *Рихло О. Поетика діалогу. Творчість Пауля Целана як інтертекст. – Чернівці, 2005. – 584 с.*
17. *Ковалець Л.М. Сторінками життя і творчості Юрія Федьковича. – Чернівці, 2005. – 165 с.*
18. *Маланюк Є. Повернення: Поезії. Літературознавство. Публіцистика. Листи / Упоряд., передм. Т. Салиги. – Львів, 2005. – 595 с.*
19. *Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – Чернівці, 2005. – 402 с.*
20. *Сімович В. Праці: В 2-х т. – Чернівці, 2005. – Т.1. Мовознавство. – 520 с.; Т.2. Літературознавство. – 904 с.*
21. *Слово і доля: Збірник на пошану Уляни Єдлінської / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2005. – 368 с.*
22. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Вип. 13. – Львів, 2005. – 525 с.*
23. *Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова: Словник-довідник / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2005, – 88 с.*
24. *Левченко О. Фразеологічна символіка: Лінгво-культурологічний аспект / Львівський регіональний інститут державного управління; Національна академія державного управління при Президентові України. – Львів, 2005. – 352 с.*
25. *Діалектологічні студії. Вип. 5. Фонетика. Морфологія. Словотвір / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2005. – 408 с.*
26. *Словник буковинських говірок / За ред. Н.В. Гуйванюк / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2004. – 688 с.*
27. *Демчук О.В. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. –*

Рівне, 2005. – 166 с.

28. Фаріон І. Правопис – корсет мови?: Український правопис як культурно-політичний вибір. – Львів, 2005. – 120 с.
29. Николай Крушевський (1851-1887): Бібліографічний покажчик / Укладач З.О. Пахолок. – Луцьк, 2005. – 136 с.
30. Розалія Керста: Бібліографічний покажчик / Укладач О. Кровицька / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2005. – 40 с.

Філологи західноукраїнського регіону взяли активну участь у роботі VI Конгресу Міжнародної асоціації українців (Донецьк, 27 червня – 2 липня 2005 р.), де виступили з науковими доповідями та в обговоренні.

Серед наукових конференцій виділимо такі:

- Василь Сімович (1880-1944): Особистість, науковець, громадянин. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича (Чернівці, 10-12 березня 2005 р.);
- Книга у Львові (XI- перша пол. XX ст.)/ Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (Львів, 30-31 березня 2005 р.);
- Vivat Academia. III Всеукраїнська наукова академія молодих учених/ Львівський нац. ун-т ім. І. Франка (Львів, 21-22 квітня 2005 р.);
- Міф Галичини, його коріння, суперечності та сучасні інтерпретації/ Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, 25-26 травня 2005 р.);
- Дмитро Павличко: літературна творчість і громадсько-політична діяльність/ Дрогобицький державний пед. ун-т ім. І. Франка (Дрогобич, 27-28 травня 2005 р.);
- Актуальні проблеми історії та теорії літератури /Львівський нац. ун-т ім. І. Франка (Львів, 7-8 червня 2005 р.);
- Сорабістика в загальнослов'янському та світовому контексті / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка (Львів, 5-7 жовтня 2005 р.);
- "Твоїм будучим душу я тривожу..." (Щорічна франківська наукова конференція) / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка (Львів, 11-12 жовтня 2005 р.);
- Українська література в загальноєвропейському та світовому контексті/ Ужгородський нац. ун-т (Ужгород, 10-12 жовтня 2005 р.);
- Orbis Terrarum Івана Франка / Дрогобицький державний пед. ун-т ім. І. Франка (Дрогобич, 21-22 жовтня 2005 р.);
- Література в контексті кризової доби/ Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича (Чернівці, 19-21 жовтня 2005 р.).

*Керівник наукової секції
літературознавства та мовознавства,
член-кореспондент НАН України*

М.М. Ільницький

Відділення фізико-математичних наук

У складі відділення фізико-математичних наук працюють наукові секції:

- математики і математичного моделювання (керівник – член-кореспондент НАН України Кіт Г.С.)
- інформатики (керівник – член-кореспондент НАН України Грицик В.В.)
- фізики (керівник – член-кореспондент НАН України Стасюк І.В.)

Наукова секція математики і математичного моделювання

Базовою установою секції є Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України. Робота секції в основному проводилась шляхом організації та проведення разом з іншими установами Західного наукового центру наукових конференцій.

5-8 грудня 2005 року відбулася Всеукраїнська наукова конференція "Сучасні проблеми механіки", присвячена 100-річчю професора М.П. Шереметьєва. Організаторами конференції були ЛНУ ім. І. Франка, ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України, ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України, Луцький державний технічний університет, Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя.

Завідувач кафедри механіки ЛНУ ім. І. Франка проф. Сулим Г.Т. охарактеризував життєвий шлях, наукову, науково-організаційну та громадську діяльність Заслуженого діяча науки УРСР, доктора фіз. – мат. наук, професора Шереметьєва Михайла Петровича – спеціаліста у галузі механіки деформівного твердого тіла, зокрема, таких важливих її напрямів, як теорія пружності пластинок з підкріпленням краєм, а також оболонок з урахуванням деформацій поперечного зсуву (теорія типу Тимошенка).

Основоположні результати, отримані М.П. Шереметьєвим для пластинок з підкріпленням краєм, відображені в його монографії (Пластинки с подкреплённым краем. – Львов.: Изд-во Львов. ун-та, 1960. – 258 с.). Загалом ним опубліковано ще 43 наукові праці та 5 навчальних видань.

Працюючи у Львівському університеті з 1945 року, М.П. Шереметьєв читав усі основні курси – теоретичну механіку, опір матеріалів, теорію пружності, будівельну механіку тощо, численні спецкурси, вів спецсеінари. Підготував і опублікував 5 навчальних посібників з теорії пружності та теорії оболонок. Постійно працював з аспірантами й молодими науковцями. Його учнями були доктори фізико-математичних наук Т.Л. Мартинович, М.Д. Мартиненко, Б.Л. Пелех, І.О. Прусов, В.І. Тульчій, кандидати наук А.А. Галасі, В.М. Гнатиків, С.А. Грач, О.М. Кулик, А.М. Куземко, В.О. Ліхачов, Є.М. Лунь, Д.Г. Хлебніков.

На конференції було зроблено 70 доповідей, тези яких опубліковано. Зокрема, академік НАН України Панасюк В.В. виступив з доповіддю "Внесок проф. М.П. Шереметьєва у розв'язання проблем некласичних контактних задач теорії пружності".

9-20 липня 2005 року в с. Козьова Львівської області на базі середньої школи проводилась III літня школа з алгебри, аналізу і топології. Організатори школи – механіко-математичний факультет ЛНУ ім. І. Франка та Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України. З лекціями виступили професори В.І. Андрійчук, Т.О. Банах, М.М. Зарічний, О.Г. Сторож, доценти І.Й. Гуран, Я.Г. Притула (ЛНУ ім. І. Франка), проф. Р.І. Григорчук (Техаський університет, США), проф. І.В. Протасов (КНУ ім. Т. Шевченка), проф. В.В. Шарко (Інститут математики НАН України), проф. А.М. Плічко (Кіровоградський педагогічний університет), проф. Б.В. Новіков (Харківський національний університет), проф. В.К. Маслюченко (Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича), проф. О.В. Лопушанський, С.М. Івашкович, ст.н.с. О.В. Гутік, Л.П. Плахта (ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України). У роботі школи крім лекторів взяли участь 45 учасників зі Львова, Києва, Харкова, Донецька та Івано-Франківська. Опубліковано збірник анотацій лекцій та тез доповідей на 150 сторінках.

З 24 по 27 травня 2005 року в Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України проходила конференція молодих учених із сучасних проблем механіки і математики (імені академіка Я.С. Підстригача), організована Радою молодих науковців і спеціалістів Інституту. До участі в конференції зголосилось близько 200 молодих науковців з вищих навчальних закладів і академічних установ Львова, Києва, Дніпропетровська, Донецька, Дрогобича, Запоріжжя, Івано-Франківська, Кіровограда, Луцька, Одеси, Рівного, Сум, Ужгорода, Харкова, Чернівців, Кракова.

Подані учасниками доповіді стосувались наступних напрямків: актуальні задачі механіки суцільного середовища та термомеханіки; математичні моделі та методи механіки неоднорідних тіл; математичні методи механіки тіл з тріщинами та включеннями; проблеми контактної механіки та контактено-поверхневі явища; математичні методи динаміки неоднорідних середовищ; актуальні проблеми біомеханіки; числові та аналітично-числові методи розв'язування прикладних задач; теорія функцій та функціональний аналіз; алгебра і топологія; диференціальні й інтегральні рівняння та їх застосування; фінансова математика та математичне моделювання економічних процесів. Загалом до програми конференції було включено 190 доповідей. Опубліковано тези на 336 сторінках.

4-6 жовтня 2005 року відбулася XII Всеукраїнська наукова конференція "Сучасні проблеми прикладної математики та інформатики", присвячена 70-річчю з дня народження проф. Й.В. Людкевича і 30-річчю факультету прикладної математики та інформатики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Йосиф Васильович Людкевич у 1960 році закінчив механіко-математичний факультет Львівського університету за спеціальністю "обчислювальна математика". У 1968 році захистив кандидатську

дисертацію на тему "Наближений розв'язок задачі теорії потенціалу в електронній оптиці методом нелінійних параметрів". З 1969 року Й.В. Людкевич працював старшим викладачем, з 1972 року – доцентом, а з 1983 року – завідувачем кафедри обчислювальної математики. Помер 27 січня 1991 року. Професором Й.В. Людкевичем та його учнями створено новий оригінальний напрям, пов'язаний із застосуванням апарату інтегральних рівнянь, зокрема, інтегральних рівнянь першого роду на розізнаних поверхнях для дослідження та наближеного розв'язування складних практично важливих проблем сучасного природознавства. Під його керівництвом захистили кандидатські дисертації В. Гордійчук, Б. Остудін, З. Бережанська, А. Дудикевич, А. Чухлебов, В. Бокалець, А. Музичук, І. Ширій, Ю. Сибіль, В. Терешко, Е. Собхі, С. Кічура, Р. Хапко, Р. Пасічник, М. Дорошенко, В. Пучка, Р. Скасків. Й.В. Людкевич опублікував понад 100 наукових праць.

У роботі конференції прийняли участь науковці Львова – 83, Києва – 12, Харкова – 7, Чернівців – 6, Рівного та Одеси – по 5, Вінниці та Дрогобича – по 2, Донецька, Запоріжжя, Тернополя – по 1. Опубліковані тези на 174 сторінки.

З 18 по 20 травня 2005 року відбувся 7-й Міжнародний симпозіум українських інженерів-механіків у м. Львові, присвячений 160-річчю Національного університету "Львівська політехніка". Організаторами симпозіуму були НУ "Львівська політехніка", Українське інженерне товариство у Львові, Українське товариство з механіки руйнування матеріалів і редакція журналу "Машинознавство". На симпозіумі працювало 10 секцій: 1) прикладні проблеми динаміки та міцності машин і споруд; 2) математичні та фізичні проблеми теорії тріщин у механіці; 3) моделювання механічних систем; 4) проблеми синтезу й оптимізації машинобудівних конструкцій; 5) новітні технології у машинобудуванні та автоматизація виробництва; 6) технологія зварювання і діагностика металевих конструкцій; 7) сучасні матеріали, поверхневе оброблення та захист деталей машин і конструкцій; 8) трибологія; 9) автомобілебудування і автомобільний транспорт; 10) підйально-транспортне обладнання та елементи приводів машин. На симпозіумі було виголошено 20 пленарних і 228 секційних доповідей, з якими виступили вчені Львова – 92, Києва – 19, Тернополя – 14, Харкова – 13, Одеси – 10, Хмельницька – 9, Луцька – 9, Івано-Франківська – 7, Дніпропетровська – 6, Запоріжжя і Миколаєва – по 4, Вінниці, Кіровограда і Севастополя – по 2, а також із Польської Республіки: Жешув – 4, Люблін і Ольштин – по 3, Бидгощ – 2, Краків, Гданськ, Б'ялисток, Кошалін, Шльонськ – по 1 доповіді. Опубліковано тези доповідей на 148 сторінках.

Львівський національний університет імені Івана Франка та Львівське математичне товариство провели з 17 по 20 листопада 2005 року Міжнародну конференцію "Математичний аналіз і суміжні питання". Опубліковано 130 тез доповідей на 126 сторінках. В конференції взяли

участь вчені Львова – 50, Києва – 17, Харкова і Чернівців – по 12, Дрогобича – 3, Тернополя – 2, Вінниці, Дніпропетровська та Івано-Франківська – по 1, Мінська – 4, Москви – 3, Воронежа, Кракова, Жешува – по 2, Румунії та Франції – по 1.

При Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України функціонує спеціалізована вчена рада з захисту дисертацій за спеціальностями "Механіка деформівного твердого тіла" та "Математичне моделювання і обчислювальні методи". У 2005 році захищено 2 докторські та 5 кандидатських дисертацій.

ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України у поточному році опубліковано 4 номери журналу "Математичні методи і фізико-механічні поля", а також третій випуск наукового збірника "Прикладні проблеми механіки і математики".

*Керівник наукової секції
математики та математичного моделювання,
член-кореспондент НАН України*

Г.С. Kim

Відділення технічних і хімічних наук

У складі відділення технічних і хімічних наук працюють наукові секції:

- механіка і матеріалознавство (керівник – член-кореспондент НАН України Похмурський В.І.)
- енергетики (керівник – професор Чабан О.Й.)
- наук про Землю (керівник – д.г.-м.н., професор Павлюк М.І.)
- хімії і хімічної технології (керівник – д.т.н., проф. Яворський В.Т.)

Наукова секція механіки і матеріалознавства

У рамках договору про співпрацю між Інститутом прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України (ІППММ), Луцьким державним технічним університетом та Белостоцькою політехнікою (Польща) проводились спільні дослідження в галузі математичного моделювання та оптимізації фізико-механічних процесів у складних механічних системах. На цій основі цими установами підготовлено проект транскордонного співробітництва Польща-Білорусія-Україна для включення у програму ЄС "TACIS CBC".

ІППММ спільно з Фізико-механічним інститутом ім. Г.В. Карпенка НАН України (ФМІ), Львівським національним університетом імені Івана Франка і Українським товариством з механіки руйнування матеріалів, провели:

- 6-у Польсько – українську наукову конференцію "Актуальні проблеми механіки неоднорідних середовищ" (Варшава, Польща, 6-10 вересня 2005 р.);
- Всеукраїнську наукову конференцію "Сучасні проблеми механіки" (до 100-річчя М.П. Шереметьєва, Львів, 5-8 грудня 2005 р.).

Радою молодих вчених і спеціалістів ІППММ за підтримки дирекції проведено конференцію молодих учених із сучасних проблем механіки і математики імені академіка Я.С. Підстригача (Львів, 24-27 травня 2005 р.), на якій було заслухано понад 180 доповідей молодих науковців з усіх провідних наукових центрів України, а також із Кракова (Польща). Тези доповідей учасників конференції опубліковано.

Інститутом інженерної механіки і транспорту Національного університету "Львівська політехніка" спільно із Українським інженерним товариством у Львові, Українським товариством з механіки руйнування матеріалів і редакцією журналу "Машинознавство" проведено 7-й Міжнародний симпозіум українських інженерів-механіків у Львові (18-20 травня 2005 р.), присвячений 160-річчю Національного університету "Львівська політехніка".

ФМІ ім. Г.В. Карпенка НАН України разом з Українською асоціацією корозіоністів проведено підготовчу роботу до VIII Міжнародної конференції-виставки з проблем корозії та протикорозійного захисту матеріалів "Корозія-2006".

Проведено виїзне засідання бюро ЗНЦ НАН України і МОН України та асоціації "Галавто", на якому розглянуто хід виконання "Регіональної програми з визначення залишкового ресурсу конструкцій, споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи до 2010 р."

Західним регіональним відділенням товариства зварювальників України проведено семінар провідних спеціалістів з питань підвищення якості зварних конструкцій на підприємствах Львівської, Тернопільської та Волинської областей.

На кафедрі зварювального виробництва, діагностики та відновлення металоконструкцій створено Регіональний навчально-науковий центр "Каховський завод електрозварювального обладнання" Національного університету "Львівська політехніка".

Проведені протягом 2004-2005 років спільні дослідження науковців Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України, Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України та Інституту проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України в галузі фізико-хімічної механіки матеріалів за проектами Державної програми "Ресурс" дали можливість сформулювати спільний проект № 3905 "Моніторинг, технічне діагностування та прогнозування залишкового ресурсу нафтотранспортних систем", який вийшов переможцем конкурсу

проектів за спільною Програмою УНТЦ-НАН України "Ініціативи цільових науково-дослідних і випробувально-конструкторських розробок" (терміни виконання: 01.11.2005-30.11.2007).

*Керівник наукової секції
механіки і матеріалознавства,
член-кореспондент НАН України*

В.І. Похмурський

Наукова секція наук про Землю

Одним із головних напрямків діяльності наукової секції наук про Землю є проведення досліджень за темою "Вивчення нафтогазоутворення з позицій новітніх геологічних концепцій та дослідження закономірностей формування і розміщення родовищ нафти і газу в земній корі". В цьому плані велась робота щодо виділення геодинамічних критеріїв нафтогазоносності, які визначають такі геологічні явища: процеси і сили, які зумовили геодинамічний режим регіону, генетичний тип та ранг нафтогазоносних геоструктур України; формування літодинамічних комплексів та їх ємнісно-фільтраційних властивостей; утворення плікативних та диз'юнктивних дислокацій осадових нашарувань; геодинамічний режим і час формування вуглеводневих покладів.

Науковою секцією проведено науково-практичну конференцію "Перспективи нафтогазоносності глибокозанурених горизонтів осадових басейнів України". (Івано-Франківськ, 20-23 вересня 2005 р.) та наукову конференцію: "Польські і українські дослідження (2004-2005) в Старуні на ділянках знаходження волохатих носорогів та інших вимерлих тварин" (Польща, Краків, 23-26 листопада 2005 р.)

З участю Наукової секції наук про Землю у 2005 р. було проведено 3 засідання наукового семінару з наступної тематики: "Крейдові відклади автохтону Покутсько-Буковинського сегменту Українських Карпат (палеоокеанографія, літологія)" (Н.Я. Радковець); "Сорбційні властивості природних цеолітів і можливості їх застосування в охороні гідросфери" (М.І. Спринський); "Геологічні критерії придатності вугільних пластів для підземної газифікації (на прикладі Львівсько-Волинського басейну)" (Ю.В. Храмов).

Значна увага приділена питанням генезису і складу вугільних газів, зокрема метану у кам'яновугільних басейнах України в залежності від вихідної органічної речовини. Встановлені типи фітоценозів, які були основними вугле- і газоутворювачами. З'ясовано, що одним з основних чинників газоутворення у вугільних покладах є кількість мікрокомпонентів групи вітриніту, котрі є не тільки генераторами газу на протязі всього процесу вуглефікації, але в результаті структурної перебудови вугілля в ряді метаморфізму набувають сорбційних властивостей, забезпечуючи основний об'єм газів у складі сучасної газонасності вугільних покладів.

Геохімічною стороною дослідження вугілля було вивчення

літологічних типів вуглевмісних порід карбону методом геохімічних розрізів, внаслідок чого встановлено геохімічний розподіл хімічних елементів в осадових відкладах, який в загальних рисах повторює встановлену раніше циклічну зміну вугленакопичення.

У технологічному плані розроблявся метод визначення кількісного і якісного складу газової суміші мас-спектрометричним методом у твердій речовині – вугіллі і вміщующих відкладах, солях. Вивчалася коксівна здатність вугілля Південно-Західної частини Львівсько-Волинського басейну, встановлена придатність його для виготовлення металургійного коксу.

З участю Проблемної Ради проведені такі наукові конференції і симпозіуми: у Кракові – XXVIII Symposium nt. "Geologia formacji węglonosnych Polski" – Academia gorniczo-hutnicza w Krakowie, 20-21 kwietnia 2005; активна участь у науковій конференції, присвяченій 60-річчю геологічного факультету ЛНУ ім. І. Франка, 19-21 жовтня 2005 р.

Основними напрямками роботи секції на 2006 рік є:

- розширення обсягів науково-дослідних робіт з проблем генезису, формування й розміщення родовищ нафти і газу в усіх нафтогазоносних провінціях України, а також формування і генерації метану у вугільних відкладах.

*Керівник наукової секції
наук про Землю,
д.г.-м.н., професор*

М.І. Павлюк

Наукова секція хімії і хімічної технології

1. Продовжено виконання спільного проекту з навчання магістрів НУ "Львівська політехніка" кафедри екології та охорони навколишнього середовища (ЕОНС) за спеціальністю "Екологія та охорона навколишнього середовища, Стокгольмського університету та університету "Краківська політехніка" – семінар в Кракові, листопад 2005 р. (Організатори: кафедра НУ "Львівська політехніка" – проф. Мальований М.С., доц. Попович О.Р., ас. Ятчишин Ю.Й.).
2. Проведено семінар, відповідно до спільного проекту з навчання магістрів НУ "Львівська політехніка" кафедри ЕОНС за спеціальністю "Екологія та охорона навколишнього середовища", Стокгольмського університету та університету Краківська політехніка в НУ "Львівська політехніка" – Львів, вересень 2005 р. (Організатори: кафедра ЕОНС НУ "Львівська політехніка" – проф. Мальований М.С., доц. Попович О.Р., доц. Петрушка І.М., ас. Ятчишин Ю.Й.).
3. Проведена товариська зустріч із завідувачем кафедри екології Белгородського політехнічного інституту (Росія) та викладачами НУ

"Львівська політехніка" кафедри ЕОНС з питань обміну досвідом з підготовки магістрів та спеціалістів за спеціальністю "Екологія та охорона навколишнього середовища" – Львів, жовтень 2005 р. (Організатори: кафедра ЕОНС НУ "Львівська політехніка" – проф. Мальований М.С.).

4. Товариська зустріч з викладачами Жешувської політехніки та викладачами кафедри ЕОНС НУ "Львівська політехніка" з питань обміну досвідом з підготовки магістрів та спеціалістів спеціальності "Екологія та охорона навколишнього середовища" – березень 2006 р. (Організатори: кафедра ЕОНС НУ "Львівська політехніка" – проф. Мальований М.С., проф. Гумницький Я.М.).

*Керівник наукової секції
хімії і хімічної технології,
д.т.н., професор*

В.Т. Яворський

Відділення біологічних, медичних та аграрних наук

У складі відділення біологічних, медичних та аграрних наук працюють наукові секції:

- молекулярної біології та біотехнологій (керівник – член-кореспондент НАН України Сибірний А.А.);
- екології, загальної біології та охорони природи (керівник – академік НАН України Голубець М.А.);
- медичних наук (керівник – д.фарм.н., професор Зіменковський Б.С.);
- сільськогосподарських наук (керівник – академік УААН Снітинський В.В.)

Наукова секція молекулярної біології та біотехнології

Базовою установою секції молекулярної біології та біотехнології Західного наукового центру НАН України і МОН України є Інститут біології клітини НАН України, який координує роботу ряду науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів системи НАН України, АМН України, МОЗ України, МОН України та УААН.

Члени секції приймали участь у координації наукових досліджень з проблем апоптозу злоякісних клітин, з проблем механізмів резистентності злоякісних клітин до протипухлинних препаратів (спільно з вченими Інституту експериментальної патології, онкології та радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України, м. Київ) та Рівненського обласного онкологічного диспансеру. Крім того, координувались дослідження з кафедрою біохімії Львівського національного університету імені Івана Франка з вивчення сигнальних механізмів, що забезпечують підвищену

агрегаційну здатність тромбоцитів при інсулін-залежному цукровому діабеті, з кафедрою неврології Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького по нових методах лікування та діагностики розсіяного склерозу, з кафедрою технології біологічно-активних сполук, фармакології і біотехнології Національного університету "Львівська Політехніка", з кафедрою фізичної та колоїдної хімії хімічного факультету та кафедрою електроніки фізичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка по розробці біосенсорів та пошуку нових трансдукторів для біосенсорного аналізу.

Інститут біології клітини НАН України провів наукову конференцію, присвячену 80-річчю від дня народження професора Шавловського Г.М.

В 2005 році члени секції молекулярної біології та біотехнології були співorganizаторами міжнародної 5-ої Парнасівської конференції "Molecular Mechanisms of Cellular Signaling", в якій прийняли участь 255 учасників (26-29 квітня 2005 року, м. Київ).

Члени секції брали участь у роботі 30-го Конгресу федерації Європейських біохімічних товариств (FEBS – 2005) (м. Будапешт, Угорщина), 7-му Всесвітньому конгресі "Європа – наш спільний дім" (м. Берлін, Німеччина) та ряду інших наукових форумів.

Члени секції молекулярної біології та біотехнології виконували 6 міжнародних грантів.

Виконується робота за відомчою програмою "Фізіолого-біохімічні та молекулярно-генетичні основи функціонування живих систем і розробка принципів керування ними", комплексними програмами "Дослідження у галузі сенсорних систем та технологій" і "Новітні медико-біологічні проблеми та навколишнє середовище людини" та державним замовленням МОН України "Розробки найважливіших новітніх технологій науковими установами".

Члени секції заслухали лекції іноземних вчених із проблем клітинної та молекулярної біології:

Доктор Д. Уїтлі "Нові підходи до ракової терапії: використання основних клітинно-біологічних принципів для селективного контролю виживання пухлинних клітин" (Абердинський університет, Велика Британія).

Доктор П. Кашицький "Неконвенційні і конвенційні шляхи метаболізму одновуглецевих сполук у мутантних та природних ізолятів метилотрофних дріжджів: від фундаментальних досліджень до промислового використання" (Аграрний університет, Краків, Польща).

Доктор Вальтер Бергер "Доклінічні випробування нових протиракових препаратів на основі металів" (Інститут досліджень раку, Відень, Австрія).

Професор Міронов О.С. "Новий механізм регуляції експресії генів за участю сенсорних РНК" (Інститут генетики і селекції промислових мікроорганізмів", Москва, Росія).

Керівник секції чл.-кор. НАН України Сибірний А.А. проводив

зустрічі та наради з керівниками вузів, західними партнерами та керівниками Львівської ОДА.

При Інституті біології клітини НАН України працює вчена рада з захисту кандидатських дисертацій за спеціальностями: 03.00.11 – цитологія, клітинна біологія, гістологія та 03.00.07 – мікробіологія.

*Керівник наукової секції
молекулярної біології та біотехнології,
член-кореспондент НАН України*

А.А. Сибірний

Наукова секція екології, загальної біології та охорони природи

Фундаментальні дослідження

Інститут екології Карпат НАН України (Львів) – розробка концептуальних засад використання показників екологічного потенціалу в обґрунтуванні програми сталого розвитку гірського регіону; вивчення життєздатності ізольованих і континуальних популяцій рослин високогір'я Українських Карпат для їх подальшої охорони та раціональної експлуатації; розробка теоретичних і прикладних засад охорони природних територіальних комплексів, вивчення адаптивного потенціалу мохів і можливостей його використання для діагностики екологічного стану навколишнього середовища; встановлення ролі адаптаційного потенціалу природних екотипів рослин у формуванні біорізноманіття та стійкості фітосистем до несприятливих умов.

Інститут геології та геохімії горючих копалин НАН України (Львів) – створення наукових основ сучасних геотехнологій вилучення паливно-енергетичних ресурсів з надр землі з врахуванням питань охорони навколишнього природного середовища.

Науково-дослідний центр аерокосмічної інформації та екологічного моніторингу НАН України (Львів) – розробка систем і методів екологічного моніторингу та програмних засобів тематичної обробки даних дистанційного зондування Землі.

Львівський державний аграрний університет – розробка біологічної системи землеробства при високій продуктивності сільськогосподарських культур та охорони навколишнього природного середовища.

Львівський національний університет імені Івана Франка – охорона навколишнього природного середовища; екологічно чиста енергетика та ресурсозберігаючі технології.

Національний лісотехнічний університет України (Львів) – підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісових та урбанізованих екосистем.

Український НДІ гірського лісівництва (Івано-Франківськ) – факторний аналіз умов формування стійких популяцій основних видів мисливської фауни Українських Карпат; розробка проекту регіональної

програми "Ялиця"; лісовий моніторинг; реалізація спільних проектів "Нова еколого-економічна стратегія лісокористування для Українських Карпат", "Посилення екосистемних та лісових досліджень як основа для збереження і сталого управління гірськими лісовими екосистемами в Українських Карпатах і Швейцарії", співпраця з IUFRO у рамках проблеми "Короїди".

Науково-дослідний інститут екологічної безпеки і природних ресурсів (Івано-Франківськ) – оцінка впливу на навколишнє середовище об'єктів нафтогазового комплексу України (Борислав, Надвірна, Прилуки); еколого-технологічні розрахунки для екологічних паспортів підприємств, дозволів на спецводокористування, нормативів гранично-допустимих викидів шкідливих речовин в атмосферу та гранично-допустимих скидів у водне середовище; визначення екологічної ситуації на радіаційно-забруднених територіях Івано-Франківської та Чернівецької областей.

Ужгородський національний університет – дослідження біології та екології деяких груп тварин Українських Карпат в умовах посилення антропогенного навантаження на природні екосистеми; інвентаризація фауни кажанів Ужанського НПП; вивчення внутрішньовидової структури популяцій раритетних видів та репродуктивної біології зникаючих видів, формування екомережі.

Карпатський біосферний заповідник – розробка комп'ютерних програм "Гербарій" і "Екологічний паспорт"; наукове обґрунтування проекту розширення території заповідника, підготування матеріалів про рідкісні та зникаючі види хребетних тварин Українських Карпат для спільної бази даних у рамках проекту "Карпатська екорегіональна ініціатива", завершення інвентаризації орнітофауни заповідника.

Поліська філія інституту ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського та Луцький біотехнічний інститут – реалізація та вдосконалення агромедикоекологічного моніторингу у верхів'ї ріки Прип'ять.

Підготовка матеріалів до владних структур

1. Розробка "Проекту регіональної екологічної програми робіт з відновлення ландшафту та господарського використання акваторії Подорожненського озера і прилеглих територій" (Інститут екології Карпат НАН України, Національний лісотехнічний університет України, Львівська аграрний державний університет, вересень-жовтень, Львів);

2. Підготовка матеріалів до: виїзного засідання колегії Державного комітету лісового господарства України за участю науковців установ НАН України "Проблеми всихання ялинових насаджень в Карпатському регіоні"; проекту Лісового кодексу України на засідання Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, (Інститут екології Карпат НАН України, Національний лісотехнічний університет України, Український НДІ гірського лісівництва, жовтень).

Участь у конференціях і симпозиумах

1. Міжнародна конференція, присвячена 50-річчю заснування Карпатського високогірного біологічного стаціонару Львівського національного університету імені Івана Франка (організатор – Львівський національний університет імені Івана Франка, липень, Львів).

2. Конференція "Наукові основи ведення сталого лісового господарства", до 80-річчя від дня народження П.С. Пастернака (організатор – Український НДІ гірського лісівництва, вересень, Івано-Франківськ).

3. Конференція "Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку: наукова конференція (організатори – Львівський національний університет імені Івана Франка, Шацький НПП, вересень, Шацьк).

4. Міжнародна конференція "Загальна і прикладна ентомологія в Україні", присвячена пам'яті члена – кореспондента НАН України Доліна В.Г. (організатор – Державний природознавчий музей НАН України, Національний лісотехнічний університет України, серпень, Львів).

5. Конференція, присвячена 180-ти річчю від дня народження В. Дзедушицького (організатор – Державний природознавчий музей НАН України, червень, Львів).

6. Міжнародна науково-практична конференція "Екологічні та соціально-економічні аспекти збереження етнокультурної спадщини Карпат" (організатор – Карпатський біосферний заповідник, вересень, Рахів).

7. Міжнародна науково-практична конференція "Наукові дослідження на об'єктах природно-заповідного фонду Карпат та стан збереження екосистем в контексті сталого розвитку", присвячена 25-річчю Карпатського національного природного парку (організатор – Карпатський НПП, жовтень, Яремче).

8. Проблеми збагачення і охорони біорізноманіття водно-торфовищних територій – ренатуралізація, рекультивація, реституція, реінтродукція" (співорганізатор – Інститут екології Карпат НАН України, вересень, Janów Lubelski, Polska)

*Керівник наукової секції
екології, загальної біології
та охорони природи
академік НАН України*

М.А. Голубець

Наукова секція медичних наук

У 2005 році наукову роботу секції медичних наук Західного наукового центру НАН України і МОН України виконували на 78 кафедрах, в Інституті клінічної патології, Центральній науково-дослідній лабораторії і лабораторії промислової токсикології, а також у науково-дослідному центрі з

випробовування нових протипухлинних лікарських засобів і проведення клінічних та фундаментальних досліджень Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (ЛНМУ) близько 1100 вчених: 114 докторів та більш як 600 кандидатів наук, у тому числі 95 професорів, 387 доцентів, 680 асистентів. Серед них є 28 академіків, 8 членів-кореспондентів різних академій, 9 Заслужених діячів науки і техніки, 8 Заслужених працівників освіти, 10 Заслужених лікарів України, 8 лауреатів Державної премії України в галузі науки і техніки.

Наукові напрямки реалізовувалися виконанням 53 науково-дослідних робіт із загальним обсягом фінансування 8,7 млн. грн., 8 з яких були фрагментами національних програм. Бюджетне фінансування мали лише 4 теми з загальним фінансуванням 214 тис. грн., інші НДР фінансувалися з коштів Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького. Завершено 9 робіт, з яких 1 була фінансована МОЗ України, 8 виконувались за університетським планом.

Робота проводилась за наступними основними науковими напрямками: пошук нових біологічно активних речовин; системний вплив пухлин на організм і терапія раку; діагностика, консервативне та хірургічне лікування хвороб серцево-судинної системи, органів кровотворення, системи органів дихання, шлунково-кишкового тракту, нервової, ендокринної та сечостатевої системи; комплексне лікування хвороб пародонту; вплив чинників довкілля на організм та особливості терапії неінфекційних та інфекційних хвороб; основні хвороби матері та дитини; діагностика та лікування уражень головного мозку різного генезу; ангиогенез у нормі та патології; механізми іонного транспорту та розвитку мембранопатій; організація та управління охороною здоров'я та фармацевтичною забезпеченістю населення.

За підсумками досліджень, виконаних у 2005 році опубліковано 26 монографій, 11 підручників, 64 навчальних посібники, 5 методичних рекомендацій з грифом МОЗ, 23 інформаційних листи, понад 1000 наукових статей (у тому числі близько 80 у міжнародних виданнях). Отримано 51 патент, 4 авторських права, 1 реєстраційне посвідчення на лікарський засіб, 2 технічних умови на рослинні засоби, 14 позитивних рішень на винаходи. Запропоновано 92 методи лікування, 48 методів діагностики та 12 методів профілактики, 55 методів аналізу. До Реєстру нововведень скеровано 15 пропозицій. Науковцями медуніверситету зроблено понад 280 впроваджень у практичну охорону здоров'я.

Захищено протягом 2005 року 4 докторських та 36 кандидатських дисертацій. 10 працівників ЛНМУ отримали атестат професора, 34 особи – атестат доцента. Підвищили свій професійний рівень 217 працівників Університету. В Університеті функціонує аспірантура із 32 спеціальностей та докторантура із 6 спеціальностей. Працює 4 спеціалізовані вчені ради для захисту кандидатських та докторських дисертацій з 9 спеціальностей. Заплановано й виконується 57 докторських та 207 кандидатських

дисертацій.

У 2005 році близько 100 науковців Університету взяли участь у 18 конгресах, 2 форумах, 5 симпозіумах, 8 з'їздах, 5 семінарах, 55 конференціях міжнародного рівня. Пройшли стажування за кордоном 19 осіб.

За участю науковців Університету видаються журнали "Acta Medica Leopoliensia", "Практична медицина", "Новини стоматології", "Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія", "Медицина залізничного транспорту", "Аптека галицька", газети "Alma mater" та "Народне здоров'я", збірники наукових праць "Лікарський збірник" та "Актуальні проблеми профілактичної медицини". У складі Університету функціонують видавництва "Наутілус", "Кварт", "Леополіс", друкарня та відділ оперативної поліграфії, які здійснюють видання підготовленої працівниками Університету наукової та навчально-методичної літератури.

У 2005 році проводилися спільні дослідження з НДІ урології АМН України, Інститутом спадкової патології АМН України, Інститутом патології крові та трансфузійної медицини АМН України, Львівським державним інститутом фізичної культури, Львівським національним університетом імені Івана Франка, Ужгородським національним університетом, Тернопільською державною медичною академією ім. І.Я. Горбачевського.

Ведеться співпраця із зарубіжними колегами у різних напрямках медицини і фармації. Міжнародна співпраця здійснювалася на підставі угод та індивідуальних контактів. 12 кафедр університету були залучені до співпраці у 15 міжнародних програмах спільно із установами та організаціями США, Великої Британії, Німеччини, Люксембурга, Швейцарії. 50 кафедр виконують спільні наукові дослідження з клініками, вищими навчальними закладами, НДІ України та зарубіжжя. Географія міжнародних наукових зв'язків включає університети, інститути, клініки, фармацевтичні фірми та наукові лабораторії США, Великої Британії, Німеччини, Італії, Франції, Польщі, Росії, Австрії, Швеції та інших країн.

13 кафедр залучені до виконання проектів щодо дослідження фармацевтичних препаратів з міжнародними організаціями. Координаторами досліджень є: Регіональний центр BOO3 NAMRU-3, Університет м. Ульм, Intl. Health Care Consulting AG та близько 20 закордонних фірм. Протягом останнього року з метою активнішого інтегрування у європейський дослідницький простір у контексті 6 Рамкової програми Університет почав активну співпрацю з Національним інформаційним центром України зі співробітництва з європейським співтовариством у сфері науки і технологій. Триває співпраця Університету з Світовою федерацією українських лікарських товариств (СФУЛТ), лікарською комісією НТШ, Українським лікарським товариством у Львові, Народною лічницею імені Митрополита Андрея Шептицького, іншими добродійними товариствами і об'єднаннями.

Підписані і реалізуються договори про співпрацю в галузі науки, освіти та студентських обмінів з Ягеллонським Університетом (Collegium

Medicum, Краків, Польща), Медичною Академією імені П'ястів Сілезьких (Вроцлав, Польща), Медичною Академією імені Кароля Марцінковського (Познань, Польща), Жешувським Університетом (Жешув, Польща).

*Керівник наукової секції
медичних наук,
д.фарм.н., професор,
академік АН ВШ України*

Б.С. Зіменковський

Наукова секція сільськогосподарських наук

Протягом 2005 року секція сільськогосподарських наук Західного наукового центру НАН і МОН України брала участь у організації та здійсненні ряду наукових заходів:

1. Семінар-навчання з рослинництва спільно з Тернопільським обласним управлінням сільського господарства – 16.02.2005 р. – 120 учасників.
2. Семінар-навчання з рослинництва спільно з Чернівецьким обласним управлінням сільського господарства – 17.02.2005 р. – 90 учасників.
3. Семінар-навчання з рослинництва спільно з Рівненським обласним управлінням сільського господарства. – 22.02.2005 р. – 90 учасників.
4. Звітна наукова конференція аспірантів та здобувачів за результатами науково-дослідної роботи у 2004 р. – 22-24.02.2005 р. – 103 учасники.
5. Семінар-навчання агрономів районних управлінь сільського господарства спільно з Рівненським обласним управлінням сільського господарства – 10-11.03.2005 р. – 75 учасників.
6. Звітна студентська наукова конференція за результатами досліджень 2004 р. – 14-17.03.2005 р. – 746 учасників.
7. Міжнародний семінар-навчання для власників особистих селянських і фермерських господарств "Організаційні заходи ведення агротуристичного господарства" – експерти ЄС доктор Я. Маєвський, К. Калуга (Польща) – 14-17.03.2005 р. – 15 учасників з Львівської обл.
8. Міжнародний семінар-навчання "Сучасні методи комп'ютеризації навчального процесу" – Університет штату Пенсільванія, США (доктор А. Тманов) – 14-16.03.2005 р. – 25 учасників.
9. II етап Всеукраїнської студентської олімпіади 2004-2005 навчального року серед студентів аграрних вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з агроєкології – 29.03. – 31.03.2005 р. – 15 студентів з 7 аграрних вищих навчальних закладів України.
10. II етап Всеукраїнської студентської олімпіади 2004-2005 навчального року серед студентів аграрних вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з механізації сільського господарства – 04.04. – 07.04.2005 р. – 30 студентів з 10 аграрних вищих навчальних закладів України.
11. II етап Всеукраїнської студентської олімпіади 2004-2005 навчального року серед студентів аграрних вищих навчальних закладів III-IV рівнів

- акредитації з плодовоовочівництва і виноградарства – 19.04. – 21.04.2005 р. – 18 студентів з 9 аграрних вищих навчальних закладів України.
12. Науково-методична конференція "Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців у ЛДАУ" – 19-20.05.2005 р. – 100 учасників.
 13. Міжнародний семінар-навчання для викладачів ЛДАУ з "Агротуризму" – експерт ЄС доктор Я. Маєвський (Польща) – 20-26.05.2005 р. – 30 учасників.
 14. Обласний семінар-навчання керівників та спеціалістів господарств, фахівців районних служб, агрономів бурякосійних господарств Самбірського, Старосамбірського, Мостиського, Миколаївського, Стрийського, Городоцького, Пустомитівського, Жидачівського районів Львівської області – 28.07.2005 р. – 47 учасників.
 15. Міжнародна науково-практична конференція "Перспективи кооперації в АПК України в умовах інтеграції в ЄС" – 15-16.09.2005 р. – 53 учасники.
 16. П'ята міжнародна студентська наукова конференція "Студентська молодь і науковий прогрес в АПК" – 27-29.09.2005 р. – 200 учасників.
 17. Науковий семінар з нагоди Всесвітнього Дня ґрунту, спільно з кафедрами агрохімії та ґрунтознавства ЛДАУ та ґрунтознавства і географії ґрунтів ЛНУ ім. І.Франка – 5.12.2005 р. – 27 учасників.
 18. Обласний семінар-навчання фермерів, власників і керівників господарств, агрономів, інженерів та фахівців районних структур за програмою проекту співпраці між ЛДАУ та Коледжем Сільськогосподарських Наук Пенсільванського державного університету (США) – 14-15.12.2005 р. – 55 учасників.
 19. Круглий стіл з питань покращання функціонування аграрного виробництва для керівників господарств, обласних структур, представників агроторгових компаній, дорадчих структур Львівської області – 20-22.12.2005 р. – 67 учасників.

Секція сільськогосподарських наук була учасником:

- Виставки, присвяченої "Презентації вищих навчальних закладів Львівщини – День відкритих дверей" (24.02.2005 р., м. Львів);
- Виставки до "Дня відкритих дверей ЛДАУ" (11.05.2005 р., ЛДАУ);
- XVII Міжнародна агропромислова виставка-ярмарок "АГРО-2005" (14-19.06.2005 р., м. Київ);
- Міжнародної виставки, присвяченої Регіональній нараді фермерів Західного регіону України (3.09.2005 р., м. Львів);
- Виставки, присвяченої Міжнародній науково-практичній конференції "Перспективи кооперації в АПК України в умовах інтеграції в ЄС" (15-16.09.2005 р., ЛДАУ);
- Виставки, присвяченої V Міжнародній студентській науковій конференції "Студентська молодь і науковий прогрес в АПК" (28-30.09.2005 р., ЛДАУ);

- Обласної аграрної виставки-ярмарки "Осінь-2005" (25.09.2005 р., м. Львів);
- Міжнародної виставки-ярмарки "ГалЕКСПО – Інвестиційний ярмарок – 2005" (7- 9.10.2005 р., м. Львів);
- Обласної виставки, присвяченої "Дню працівників сільського господарства" (18.11.2005 р., ЛДАУ);
- Обласної виставки, присвяченої Львівській обласній нараді-презентації національної програми "Відродження села – справа молодих" (6.12.2005 р., ЛДАУ).

Секцією сільськогосподарських наук одержано 8 патентів на винаходи, 4 позитивних рішення на видачу деклараційних патентів, подано 12 заявок на винаходи.

Напрямки наукових досліджень секції сільськогосподарських наук:

- Обґрунтування енергоощадних систем землеробства, які забезпечать високу продуктивність польових, плодових і овочевих культур, підвищення родючості ґрунтів та охорона навколишнього природного середовища в умовах західного регіону України – ЛДАУ;
- Розробка, впровадження енергозберігаючих механізованих процесів, технологій і систем аграрного виробництва та технічних засобів їх реалізації – ЛДАУ;
- Обґрунтування аграрної політики, спрямованої на ринкову трансформацію економіки АПК – ЛДАУ;
- Розробка теоретичних основ управління земельними ресурсами, землевпорядкування і земельного кадастру та методик організації екологічно-безпечного використання земель в ринкових умовах – ЛДАУ;
- Розробка та впровадження ефективних будівельних конструкцій, ресурсощадних технологій, архітектурних та проектних вирішень у сільському будівництві та архітектурі – ЛДАУ.

Наукові дослідження на агрономічному факультеті здійснюються за наступною тематикою: "Обґрунтування енергоощадних систем землеробства, які забезпечать високу продуктивність польових, плодових і овочевих культур, підвищення родючості ґрунтів та охорону навколишнього природного середовища в умовах західного регіону України". Конкретизовані напрямки наукової діяльності вчених факультету та її результати наводяться нижче.

1. Розробка системи моніторингу навколишнього природного середовища в умовах сільськогосподарського виробництва (кафедра екології та біології).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) розглянуто вплив екологічних чинників на метаболічні процеси в організмі тварин та рослин, що завершується розробкою тестових систем для оцінки сільськогосподарської продукції. Робота велася з вивчення впливу умов високогір'я та тривалої дії малих доз іонізуючої радіації, а

також деяких хімічних елементів (залізо, селен, цинк) на окремі біохімічні і фізіологічні показники в організмі тварин. Встановлено вплив важких металів на морфологічну будову та функціонально-біохімічні характеристики клітин системи гемопоезу щурів;

2) досліджено функціональний стан сірих і дерново-підзолистих ґрунтів і вод відкритих водойм у зонах техногенного навантаження з метою розробки тестових систем для їх екологічної рівноваги. Робота велась з вивченням екологічного стану територій прилеглих до підприємств з виробництва цементу і території, прилеглої до Луцького сміттєзвалища. Досліджували рівень забруднення ґрунту важкими металами, стан ґрунтової мікрофлори, хімічний склад води у відкритих водоймах. При цьому було встановлено залежність досліджуваних показників від наближення до звалища в селі Брище Луцького району та до ВАТ "Миколаївський цементний завод".

За результатами досліджень науковцями кафедри опубліковано 24 статті у міжнародних і вітчизняних фахових журналах.

2. Розробка енергоощадної технології обробітку ґрунту при вирощуванні сільськогосподарських культур (кафедра загального землеробства).

За цією тематикою вдосконалено беззмінність культур проміжними посівами на зелене добриво для господарств вузької спеціалізації, що підвищить урожайність основних культур на 8-15 %; раціональне поєднання обробітку ґрунту і гербіцидів у сівозмінах короткої ротації забезпечить в умовах Західного Лісостепу України урожайність: озимої пшениці – 50 ц/га, картоплі – 300 ц/га, ярого ячменю – 45 ц/га, трав – 250-300 ц/га з економією затрат близько 30 %.

3. Розробка енергоощадної, екологічно чистої технології вирощування основних сільськогосподарських культур; створення високопродуктивних, стійких проти фітофторозу і картопляної нематоди сортів картоплі (кафедра рослинництва і лувіництва).

За цією тематикою розроблено енергоощадну технологію вирощування озимої пшениці, яка гарантує урожайність зерна 60-80 ц/га та умовно чистий прибуток з одного гектара біля 1500 грн.; технологію вирощування ярого ячменю з урожайністю 40-50 ц/га та умовно чистим прибутком 350-450 грн./га; енергоощадну технологію вирощування кормових бобів та квасолі з урожайністю 30-35 ц/га і 10 ц/га сирого протеїну; інтенсивну технологію вирощування цукрового буряка з рівнем урожайності коренеплодів 650-1000 ц/га; технологію вирощування топінамбуру з урожайністю 50-60 т/га і картоплі 40-50 т/га; новий сорт картоплі з вищими показниками якості продукції та економічним ефектом 1500 грн./га.

4. Розробка альтернативної системи удобрення сільськогосподарських культур у сівозміні (кафедра агрохімії та ґрунтознавства).

За цією тематикою розроблено альтернативну систему удобрення культур, яка дасть можливість підвищити продуктивність плодозмінної

сівозмінні на 15-20 % при зниженні на 10-15 % енергетичних затрат і забезпеченні бездефіцитного балансу гумусу та поживних речовин у ґрунті.

5. Удосконалення інтегрованих заходів захисту овочевих культур від шкідників та хвороб; створення генетичними і біотехнологічними методами якісно нових сортів картоплі з урожайністю 45-50 т/га (кафедра генетики, селекції та захисту рослин).

За цією тематикою розроблено новостворений середньоранній сорт картоплі Мрія (гібрид 639-156), що за більшістю показників перевищує стандарт на 20-30 % і є придатним для вирощування за енергозберігаючою технологією. Потенціальна урожайність 40-45 т/га, вміст крохмалю 14,4-16,8 %.

За даними результатів Держсортотпробування сорт картоплі Воля занесено до Реєстру сортів рослин України, а сорт Ліщина визнано перспективним.

Співробітниками кафедри опубліковано 18 статей у наукових виданнях, підготовлено і видано 1 монографію.

6. Розробка сучасної інтенсивної технології розмноження і вирощування елітного садивного матеріалу плодових і ягідних культур; розробка зональної технології вирощування овочевих культур (кафедра плодоовочівництва, зберігання і переробки сільськогосподарської продукції).

За цією тематикою розроблено технологію вирощування овочевих культур, що дає можливість підвищити урожайність капусти на 10-20 %, коренеплодів на 25-40 %, а товарність коренеплодів – на 18-28 %; комбіновану систему ведення насінництва, що підвищить урожайність часнику в 1,5-2 рази.

В результаті селекційної роботи з створення сортів часнику виділено дві перспективні форми з урожайністю біля 40 ц/га.

За результатами досліджень видано 32 наукові статті.

7. Розробка високоефективних і екологічно чистих кормових засобів з підвищеним вмістом протеїну та енергії у живленні сільськогосподарських тварин і птиці (кафедра тваринництва).

За цією тематикою розроблено технологію впровадження комбікормів з добавками продуктів переробки сої у раціоні живлення великої рогатої худоби, дає можливість підвищити на 15-17 % молочну продуктивність корів, на 3-5 % підвищити вміст білка і жиру в молоці і забезпечує чистий прибуток у межах 15-20 грн. із розрахунку на одну голову. Впровадження жирових добавок рослинного і тваринного походження дає можливість підвищити при відгодівлі середньодобові прирости тварин великої рогатої худоби на 5-9 %, а економічну ефективність з розрахунку на одну голову на – 7-10 грн.

Науковцями кафедри опубліковано 36 наукових праць.

Науково-дослідна робота вчених факультету механізації сільського господарства має наступне спрямування: "Розробка, впровадження

енергозберігаючих механізованих процесів, технологій і систем аграрного виробництва та технічних засобів їх реалізації".

Окремі складові даного дослідження та їх результати наводяться нижче.

1. Удосконалення техніко-економічних показників мобільних енергетичних засобів (кафедра тракторів та автомобілів).

За цією тематикою розроблено схеми турбонаддуву газо-бензинового двигуна; конструкції і виготовлення дослідного зразка, а також розглянуто питання можливості регулювання тиску наддувного повітря та впливу турбонаддуву на міцність і напруженість деталей КШМ газо-бензинового двигуна.

Наукові праці з розглядуваної проблематики систематично виходять у світ в збірниках Львівського державного аграрного університету (Серія "Агроінженерні дослідження"). Результати досліджень апробовувались на республіканському семінарі з проблем ресурсозбереження в Таврійській агротехнічній академії (м. Мелітополь).

За результатами досліджень опубліковано 10 наукових статей.

2. Дослідження процесів механізованого збирання та внутрішньогосподарського транспортування плодів (кафедра сільськогосподарських машин).

За цією тематикою розроблено: математичну модель пневмо-гідроаккумуляторів в гідроприводі тросового струшувача плодів; методику розрахунку втрат потужності в елементах гідроприводу тросового віброударного струшувача плодів. Проведено випробування тросового струшувача плодів на базі Львівської державної зональної машинновипробувальної станції. Продуктивність плодозбирального засобу становила 38-46 дерев за годину змінного часу, а повнота знімання врожаю 94-96 %.

Науково-педагогічні працівники кафедри приймали участь у міжнародних конференціях: "Сучасні проблеми землеробської механіки" (Вінницький державний аграрний університет, м. Вінниця), науково-методичній конференції (ЛДАУ, м. Львів).

3. Розробка методів оцінки надійності та довговічності спрацьованих поверхонь деталей енергетичного обладнання, яке відпрацьовує свій ресурс (кафедра технології металів, метрології та стандартизації).

За цією тематикою розроблено технології відновлення спрацьованих поверхонь деталей енергетичного обладнання та рекомендації щодо їх використання.

Вченими кафедри було опубліковано 25 наукових статей, в т. ч. 3 статті в міжнародних наукових виданнях.

4. Розробка теоретичних підстав та напрямів реформування чинної ремонтно-обслуговувальної бази краю (кафедра технічного сервісу і надійності машин).

За цією тематикою розроблено технологічні схеми розбирання

різьбових з'єднань з різним технічним станом; конструкції пристроїв для розбирання різьбових та зокрема шпилькових з'єднань; методику визначення зусилля для складання і розбирання пресових з'єднань залежно від їх технічного стану.

Науковий доробок кафедри викладено в 12 наукових статтях.

5. Розробка теоретичних основ механізації і автоматизації технологічних процесів у тваринництві та технічних засобів їх реалізації (кафедра механізації і автоматизації в тваринництві).

За цією тематикою розроблено зразок автоматизованого доїльного апарату для доїння у доїльне відро; вимірювач інтенсивності молоковіддачі мікропроцесорного типу; система прийому-передачі інформації; вакуумний насос принципово нової конструкції з мікропроцесорним управлінням; індивідуальний роздавач комбікормів з мікропроцесорним управлінням. Дані розробки пройшли лабораторні дослідження.

Вченими кафедри опубліковано 11 наукових статей.

6. Розробка безвідходних технологій та засобів механізації переробних підприємств (кафедра механіки, механізації переробки і зберігання сільськогосподарської продукції).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) розроблено конструкцію пристрою для вимірювання температури рухомої поверхні;

2) вдосконалено конструкції подрібнювачів зерна та дробарок;

3) виготовлено, встановлено і запроваджено конструкцію вітросилової установки для автоматичного живлення електроенергією МПП;

4) обґрунтовано напрями оптимізації функціональних структур м'ясопереробних підприємств.

Вченими кафедри опубліковано 30 статей в науково-технічних журналах, акредитованих збірниках наукових праць ЛДАУ та інших навчальних та науково-дослідних закладах. Результати наукових досліджень демонструвались на 3-х міжнародних науково-практичних конференціях, на яких виголошено 9 доповідей.

7. Проектування типових ресурсощадних технологічних систем рослинництва та ефективного використання в умовах західного регіону України (кафедра експлуатації машинно-тракторного парку).

За цією тематикою обґрунтовані елементи конструкцій штангового робочих органів.

Результати досліджень кафедри були відображені в 13 наукових статтях журналу "Техніка АПК" та у збірнику наукових праць ЛДАУ "Агроінженерні дослідження".

8. Обґрунтування проектів головних систем аграрного виробництва в умовах краю на підставі ефективного використання ресурсного потенціалу (кафедра управління проектами і безпеки виробництва).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) розкрито причинно-наслідкові зв'язки у процесі гасіння пожеж

пожежними підрозділами у сільському районі;

2) розроблено науково-методичні рекомендації щодо обґрунтування параметрів функціональних структур протипожежного захисту сільського району;

3) обґрунтовано населені пункти для оптимального розміщення пожежних підрозділів на території Золочівського району Львівської області. Встановлено, що для умов району мінімум сумарних витрат на створення та функціонування пожежних підрозділів та втрат внаслідок пожеж досягається при наявності трьох пожежних підрозділів.

Вченими кафедри опубліковано 41 статтю у наукових фахових виданнях; 1 статтю в закордонних наукових виданнях; зроблено 12 доповідей на міжнародних наукових конференціях; експонати кафедри були представлені на 7 виставках.

9. Розробка, впровадження енергозберігаючих механізованих процесів, технологій і систем аграрного виробництва (кафедра енергетики сільськогосподарського виробництва).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) розроблено методику вибору оптимальних транспортно-технологічних засобів для заготівельно-транспортних процесів агропромислового комплексу для умов імовірнісного характеру обсягів перевезень та сезонності виробництва;

2) запроектовано і виготовлено вітроелектричну установку потужністю 5 кВт з низьким рівнем акустичних шумів;

3) розроблено оптимальний компонентний склад сумішей, визначено температурно-часові режими реакційних і термодифузійних процесів та каталітичної активності складових компонентів при виробництві гранульованих добрив. Проведена апробація технологій та розроблена методика аналізу дослідних зразків;

4) розроблено загальні засади синтезу електромеханічних систем (ЕМС) методом узагальненого характеристичного полінома. Визначені структура і параметри регуляторів ЕМС з комбінованим керуванням за задавальною дією при яких реалізуються стандартні форми перехідного процесу відпрацювання завдань. Знайдено передавальні функції регуляторів ЕМС.

Вченими кафедри опубліковано 1 монографію, 23 статті та прийнято участь у 12 конференціях та 6 виставках.

Тематика наукових досліджень землевпорядного факультету "Розробка теоретичних основ управління земельними ресурсами, землевпорядкування і земельного кадастру та методику організації екологічно-безпечного використання земель в ринкових умовах".

Конкретизовані напрямки вирішення завдань даної тематики та результати їх реалізації наводяться нижче.

1. Розробка теоретичних основ і методик організації раціонального використання земель в різних формах господарств на ландшафтно-

екологічній основі (кафедра землевпорядного проектування).

За цією тематикою розроблено науково-методичні основи територіального планування екологічно-безпечного і ефективного використання земель у системі різних форм господарювання та вдосконалено методику і способи організації раціонального землекористування з врахуванням необхідності формування екологічно збалансованих стійких сільськогосподарських ландшафтів.

Вченими кафедри видано 1 навчальний посібник за тематикою досліджень, опубліковано 13 статей в наукових збірниках, зроблено 20 доповідей на наукових конференціях, взято участь у 10 виставках, в т.ч. міжнародних – 5.

2. Розробка теоретичних основ державного земельного кадастру та методики застосування його даних з метою організації раціонального використання земель в умовах ринкової економіки (кафедра земельного кадастру).

За цією тематикою розроблено теоретичні основи державного земельного кадастру та методику застосування його даних з метою організації раціонального використання земель в умовах ринкової економіки, в процесі дослідження застосовувалися такі наукові методи: абстрактно-логічний, історичний, статистико-економічний, розрахунковий, балансовий, монографічний.

Опубліковано одну монографію, 33 наукових статті у фахових виданнях, в т.ч. 3 – у міжнародних виданнях. Результати наукових досліджень апробовані на 10 виставках, з них 5 – міжнародних, на міжнародних конференціях доповідалось 7 доповідей викладачами кафедри.

3. Розвиток науково-методичних основ управління земельними ресурсами України (кафедра управління земельними ресурсами).

За цією тематикою розроблено методику та принципові позиції проведення робіт з таксономізації і систематики земель, їх районування; наукові рекомендації щодо створення ефективної системи землекористування та управління земельними ресурсами.

Основні результати наукових досліджень вченими кафедри викладені в 1 навчальному посібнику та 26 наукових статтях.

Співробітники кафедри приймали участь у 5 науково-практичних конференціях в т.ч. 2 – міжнародних, зроблено 21 доповідь. Результати наукових досліджень були представлені на 10 виставках.

4. Теоретичне обґрунтування геодезичного забезпечення землевпорядних і земельно-кадастрових робіт (кафедра геодезії і гідромеліорації).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) обґрунтовано доцільність згущення державної планово-висотної геодезичної мережі на території західних областей України для земельно-кадастрових робіт;

2) вивчено і проаналізовано існуючі методи топографо-геодезичного

забезпечення ведення земельного кадастру;

3) використано засоби фотограмметрії для складання цифрових карт;

4) досліджено питання водної ерозії ґрунтів Львівської області за матеріалами аерофотознімання.

Співробітниками кафедри з досліджуваних питань було опубліковано 25 наукових публікацій у науково-технічних збірниках, результати досліджень доповідалися на 5 наукових конференціях, зроблено 7 доповідей.

Наукова тематика факультету сільськогосподарського будівництва: "Розробка та впровадження ефективних будівельних конструкцій, ресурсоощадних технологій, архітектурних та проектних вирішень у сільському будівництві та архітектурі". Конкретизовані напрямки наукової діяльності вчених факультету та її результати наводяться нижче.

1. Розробка і дослідження ефективних будівельних конструкцій з економіко-математичним обґрунтуванням та застосуванням в сільськогосподарському будівництві за ринкових умов (керівник: к.т.н., в.о. проф. Добрянський І.М.).

За цією тематикою, на підставі числового експерименту, отримано числові результати рівнів напружень та деформацій у зоні чистого згину сталобетонних балок, які знаходяться під дією навантаження, деформівних характеристик бетону та арматури; одержано оптимальні параметри багатопролітних балок і плит, в яких оптимізується огинаюча епюра перерозподілених згинальних моментів, запропоновано нові конструктивні рішення сталевібробетонних елементів з поліпшеними параметрами орієнтації фібрової арматури; розроблено методику оптимального планування відносин малих підприємств в ринкових умовах; розроблено конструктивні рішення та методику розрахунків окремих фундаментів неглибокого закладання на основах з контурною підготовкою з місцевих матеріалів.

Викладачами кафедри будівельних конструкцій опубліковано 14 статей, прийнято участь в 4 конференціях, в т.ч. – 2 міжнародних.

2. Дослідження і застосування в проектуванні і будівництві сільських житлових, громадських і виробничих будинків та споруд агропромислового комплексу нових архітектурно-планувальних і конструктивних вирішень, екологічно чистих технологій і матеріалів та сучасних математичних методів їх розрахунку і організації будівництва з застосуванням ЕОМ (керівник: д.т.н., проф. Гнідець Б.Г.).

За цією тематикою створено варіанти проектів архітектурно-планувальних і конструктивних вирішень будівель і споруд, призначених для фермерських господарств, індивідуальних власників і загалом інфраструктури села.

Викладачами кафедри інженерного забезпечення будівництва опубліковано 1 монографію, 18 статей в наукових збірниках і журналах.

3. Архітектурна, планувальна та композиційна організація сільських поселень в умовах дефіциту земельних ресурсів (керівник: д. арх., проф.

Рудницький А.М.).

За цією тематикою досліджено традиції ведення сільського господарства в Україні та розвинутих країнах Європи в умовах ринкової економіки, розроблено проекти житлово-виробничого двора фермерського (селянського) господарства; розроблено проекти ряду церков на Прикарпатті і рекомендовано для використання в забудовах.

Викладачами кафедри архітектури і планування сільських поселень опубліковано 10 статей.

4. Математичне моделювання та дослідження виготовлення, випробування та експлуатації елементів конструкцій і технологічних процесів у сільськогосподарському виробництві (керівник: к.ф.-м.н, доц. Рабик В.М.).

За результатами наукових досліджень викладачами кафедри вищої математики опубліковано 4 статті в наукових журналах.

5. Сільськогосподарська кооперація: етапи її розвитку та вплив на структуру сільських поселень (керівник: д.і.н., проф. Плисюк В.П.).

За цією тематикою розроблено та здійснено аналіз реформування сільського господарства в минулому та сформульовані рекомендації теоретично-прикладного характеру щодо становлення механізму організації та управління аграрної реформи на селі сьогодні.

Викладачами кафедри українознавства видано монографію (доц. Чоповський М.Ю.), опубліковано 16 наукових статей.

Наукова тематика економічного факультету: "Обґрунтування аграрної політики, спрямованої на ринкову трансформацію економіки АПК". Конкретизовані напрямки наукової діяльності вчених факультету та її результати наводяться нижче.

1. Удосконалення економічних взаємовідносин в АПК (кафедра економіки підприємства і міжнародної економіки).

За цією тематикою розроблено рекомендації з питань вдосконалення економічних взаємовідносин в АПК, екологічно збалансованого регіонального розвитку АПК, моделювання розвитку соціальної сфери села в умовах становлення ринкових відносин. Результати роботи кафедри викладені у розробці Концепції розвитку національного кооперативного руху. На філіалі кафедри (с. Стремільче Радехівського району) проведено семінар з приводу вдосконалення організації виробництва та вдосконалення економічних взаємовідносин. Для фермерського господарства "Стремільче" розроблено науково-обґрунтовану технологію вирощування сільськогосподарських культур у структурі стратегічного плану розвитку господарства.

2. Удосконалення фінансово-кредитних відносин в АПК (кафедра фінансів і кредиту).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) досліджено вплив фіскальної політики держави на економічну ефективність сільськогосподарського виробництва, встановлено ступінь

зв'язку між ними в сучасних умовах, статистичне дослідження залежностей показників ефективності сільськогосподарського виробництва та фіскальної політики показало, що між сучасною фіскальною політикою та ефективністю сільськогосподарського виробництва зв'язок практично відсутній;

2) досліджено можливості вдосконалення кредитних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та кредитними установами;

3) досліджено можливості вдосконалення організаційно-економічного механізму страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників;

4) розроблено можливості вдосконалення методології фінансово-економічного аналізу.

3. Правове забезпечення взаємовідносин в аграрній сфері економіки (кафедра правознавства).

За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) розроблено способи залучення інвесторів до сприяння індивідуального житлового будівництва (особливо в сільській місцевості), а також залучення до цього банківської системи;

2) проведено дослідження з питань вдосконалення системи землевпорядної служби в містах. Запропоновано у великих містах створювати землевпорядні відділи, які безпосередньо підпорядковані міському голові, поряд з міськими управліннями земельних ресурсів Держкомзему України. Опрацьовано розподіл повноважень між запропонованими підрозділами землевпорядної служби, а також питання організації самоврядного контролю за використанням та охороною земель, яке сьогодні не регламентується законодавством, але передбачено Земельним Кодексом України;

3) досліджено договірні взаємовідносин між суб'єктами виробничо-господарської діяльності всіх форм власності. Особливу увагу було звернуто на факти невиконання договірних зобов'язань, застосовування судових санкцій до сторони, що порушила умови договору. Значне місце у дослідницькій роботі відведено нотаріальній службі, повноваженням нотаріуса, узгодженості окремих положень законодавства, реалізації прав власності на землю, зміни та доповнення до земельного законодавства;

4) досліджено правові інструменти охорони вод і водного господарства Європейського союзу та основних регуляторних документів водного господарювання органами місцевого самоврядування Західної України. Проведено аналіз та порівняння нормативно-правової бази України та Міжнародного союзу з охорони природи щодо охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення тварин.

4. Удосконалення документації, форм і методів бухгалтерського обліку і аудиту в різних типах сільськогосподарських підприємств при різних формах власності (кафедра бухгалтерського обліку і аудиту).

За цією тематикою розроблено та проведено роботу з удосконалення та поширення рекомендацій щодо вдосконалення методології обліку і аудиту в

умовах ринкової трансформації, досліджувався вплив методології на рівень економічної ефективності виробництва в підприємствах АПК, здійснювалась робота з запровадження нових реєстрів журнально-ордерної форми обліку. Впровадження здійснено в навчально-науково-дослідному центрі ЛДАУ.

5. Удосконалення маркетингового обслуговування підприємств АПК (кафедра зовнішньоекономічної та маркетингової діяльності).

За цією тематикою розроблено план маркетингу для різних сільськогосподарських формувань Кам'янка-Бузького району Львівської області, підготовлені та запроваджені у практику Положення про службу (відділ) маркетингу, "Посадові інструкції спеціалістів з маркетингу, розроблені рекомендації щодо організаційної структури служби маркетингу".

6. Розробка системи підтримки прийняття рішень в АПК (кафедра інформаційних технологій).

За цією тематикою розроблено можливість створення конкретних формалізованих комп'ютерних програм з планово-економічних розрахунків проблем сільськогосподарського виробництва для вибору найбільш доцільної сукупності заходів з метою досягнення оптимального рішення.

7. Реформування управління сільськогосподарським виробництвом в умовах ринкової економіки (кафедра менеджменту організацій ім. проф. Є. Храпливого).

За цією тематикою розглянуто та розроблено теоретичні засади трансформаційних процесів в організації виробництва і управління ним при здійсненні аграрної реформи в АПК Львівської області, здійснено економічну оцінку результатів господарювання, обґрунтовано основні пріоритетні напрями розвитку агропромислового виробництва.

Проблеми удосконалення організаційно-виробничих структур підприємств та економічних взаємовідносин в сільському господарстві. За цією тематикою здійснено ряд заходів:

1) проаналізовано функціонування підприємств різних форм власності в динаміці за останні п'ятнадцять років; вивчено регіональні особливості взаємовідносин і господарських механізмів при функціонуванні підприємств різних форм власності; досліджено та вивчено демографічні особливості сільського населення західного регіону України, фактори впливу на формування ринку праці;

2) економічно обґрунтовано параметри організаційно-виробничих структур у сільському господарстві та визначено ефективність їх функціонування відповідно до ринкових умов розвитку народного господарства; розроблено рекомендації щодо формування сприятливого бізнес-середовища з використанням аналізу вигод і витрат; розроблено методичні рекомендації з розробки бізнес-плану для сільськогосподарських підприємств різних форм власності.

9. Аналіз та прогнозування тенденцій соціально-економічного

розвитку в умовах багатокладної аграрної економіки (кафедра статистики та аналізу).

За цією тематикою проведено аналіз цін нової продукції на ринку скотарства в Карпатському регіоні; аналіз грошових доходів і видатків сільського населення та розроблено основні складові соціально-економічного механізму їх підвищення; розроблено перспективні параметри розвитку особистих селянських господарств у Львівській області на 2010 р.; розроблено пропозиції з покращання зайнятості сільського населення Львівської області; розроблено основні напрями комплексного розвитку сільських територій у передгірній та гірській зонах Львівської області.

10. Теоретичні основи становлення і розвитку ринкових відносин у сфері АПК (кафедра економічної теорії).

Обґрунтовано теоретичні основи і тенденції розвитку роздержавлення і приватизації у сільськогосподарському виробництві. Зроблено висновок, що цей процес відбувається всупереч об'єктивно діючим економічним законам. Та чи інша форма власності на засоби виробництва визначається рівнем розвитку і формою функціонування продуктивних сил суспільства. При наявності таких засобів виробництва, які призначені для індивідуального використання, утворюється (індивідуальна) приватна власність. З появою таких засобів виробництва, які призначені для колективного використання, відбувається кооперація праці, що веде до утворення колективних виробничих одиниць – підприємств і відповідної їм колективної форми власності на засоби виробництва.

Проаналізовано і обґрунтовано необхідність налагодження і розвитку в аграрному секторі міжгалузевих інтеграційних зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції та її переробниками на засадах кооперативних відносин. Кооперативна форма ведення сільськогосподарського виробництва відповідає здійсненню завдань сучасної економічної реформи на селі, переходу сільського господарства до ринкової економіки.

Зроблено висновок, що створення кооперативних формувань, у тому числі виробничих кооперативів та їх асоціацій, є найбільш привабливою формою організації виробництва для селянина. Вона дозволяє зберегти масштабність виробництва і водночас забезпечує дієвий мотиваційний механізм, який тісно поєднує індивідуальні, колективні і загальногосподарські інтереси.

11. Особливості функціонування субмови сільського господарства та впровадження результатів досліджень у навчальний процес (кафедра іноземних мов).

За цією тематикою здійснювали напрацювання у сфері термінознавства – науки про терміни, зміст якої складає систематизація спеціальної лексики, її правопис, нормування, переклад. У термінології одним з найактуальніших є питання укладання словників, і ця робота на кафедрі впродовж звітнього періоду продовжувалась. Кафедра брала активну

участь у лексикографічних розробках окремих галузей агропромислового комплексу та їх напрямів, співпрацюючи у цьому плані з фахівцями досліджуваних галузей та колегами з кафедр іноземних мов інших навчальних закладів.

Науковий доробок економічного факультету представлений у 4 монографіях, 2 підручниках, 8 навчальних посібниках та 245 наукових статтях, взяли участь у 10 виставках, в тому числі 4 – міжнародних.

Видавнича діяльність секції сільськогосподарських наук

Секцією сільськогосподарських наук у звітному році було випущено 6 періодичних видань:

1. Вісник Львівського державного аграрного університету: Агрономія, № 9.
 2. Вісник ЛДАУ: Архітектура і сільськогосподарське будівництво, № 6.
 3. Вісник ЛДАУ: Агроінженерні дослідження, № 9.
 4. Вісник ЛДАУ: Економіка АПК, № 12.
 5. Вісник ЛДАУ: Землевпорядкування і земельний кадастр, № 8.
 6. Збірник "Вчені ЛДАУ – виробництву", випуск 5.
- та матеріали конференцій:
1. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Перспективи кооперації в АПК України в умовах інтеграції в ЄС".
 2. Матеріали П'ятої міжнародної студентської наукової конференції "Студентська молодь і науковий прогрес в АПК".

Науково-технічні зв'язки із зарубіжними науковими центрами

У звітному році секцією сільськогосподарських наук виконувалися спільні дослідження з науковими центрами та установами Польщі, США, Хорватії, Італії, Франції, Німеччини, Білорусії, Росії, Китаю тощо.

Протягом 2005 р. завершили виконання плану робіт по українсько-американському проекту згідно з угодою про співпрацю між Львівським державним аграрним університетом і Університетом штату Пенсільванія (Penn State University) на 2002-2006 рр.

Проект фінансувався Американським агентством з міжнародного розвитку (USAID) і включав в себе два підпроекти: I – культурний, метою якого є забезпечення умов для високоякісного інтенсивного вивчення української мови американськими студентами і англійської – українськими студентами, а також розширення культурних зв'язків; II – розповсюдження сучасних економічних знань, в рамках якого викладачі американського університету читали цикли лекцій у ЛДАУ, наші викладачі мали можливість підвищити свою кваліфікацію у американському університеті, а студенти обох університетів в рамках цього ж проекту навчалися на інтерактивній основі з використанням Інтернету.

У 2005 р. ЛДАУ виграв грант за програмою Темпус на фінансування створення "Мережі регіональних спеціалізованих тренінгових центрів з англійської мови для українських викладачів" за участю Вільного

Берлінського Університету (Німеччина), Університету Жешува (Польща), Харківської державної зооветеринарної академії, Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького, Одеської національної академії зв'язку, тривалість проекту – 1 рік на загальну суму 142,12 тис. у.о.

Протягом 2005 р. підписано угоду про співробітництво ЛДАУ з Факультетом сільського господарства Університету м. Перуджі (Італія), в рамках якого передбачається реалізація широкого спектру напрямків співпраці, головними з яких є обмін результатами наукових досліджень у галузях спорідненої тематики, обмін досвідом і методиками викладання навчальних дисциплін, обмін науковими кадрами тощо.

За 2005 р. ЛДАУ відвідали представницькі делегації з Рільничих академій Польщі з намірами налагодження співробітництва між науковцями і студентами. Крім того, у ЛДАУ побували з офіційними візитами представники аграрних наукових кіл США, Польщі, Німеччини, КНР, Італії, Хорватії тощо. Результати цих візитів обіцяють бути плідними і також вилились в оформлення, підписання та послідовну реалізацію угод щодо різнопрофільної співпраці між викладачами і студентами.

Для підвищення результативності наукового співробітництва, крім міждержавних, доцільно формувати і загальнодержавні програми співпраці, які б включали регіональні і галузеві проекти, що сприятиме налагодженню особистих наукових зв'язків провідних вчених з пріоритетних напрямів досліджень.

Результативність спільних досліджень секції сільськогосподарських наук з науковими установами НАН України, Мінагрополітики, інших міністерств та відомств України.

Науково-дослідна робота секції сільськогосподарських наук за звітний період була спрямована на дальше розширення і підвищення результативності наукових зв'язків з установами НАН України, Міністерства аграрної політики України з розробки питань живлення і відтворення тварин, вирощування молодняку, сільськогосподарської біотехнології.

Кафедра генетики, селекції та захисту рослин ЛДАУ виконувала дослідження на замовлення Міністерства аграрної політики України за напрямком "Створення генетичними і біотехнологічними методами якісних нових сортів картоплі". Загальна сума склала 3,5 тис. грн., т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 2,5 тис. грн. Економічна ефективність – надбавка врожаю бульб 60-70 ц/га, сухих речовин 4-5 %, висока польова стійкість до вірусних, грибних, бактеріальних хвороб, нематод.

Кафедра плодоовочівництва виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Створення нових сортів і оздоровлення часнику в системі насінництва". Загальна сума склала 3 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 2,1 тис. грн. Економічна ефективність – підвищення врожайності в 1,5-2,0 рази.

Кафедра фінансів і кредиту виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Розробка рекомендацій по вдосконаленню економічних та фінансово-кредитних відносин в АПК". Загальна сума склала 4,25 тис. грн., т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 3 тис. грн.

Кафедра управління проектами й безпеки виробництва в АПК виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Розроблення науково-методичних засад та проекту технологічно інтегрованої системи комбайнового збирання зернових культур в регіонах України на основі врахування технологічного ризику та забезпечення умов ресурсощадності". Загальна сума склала 20 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 20 тис. грн.

Кафедра економіки підприємства і міжнародної економіки виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Розробка науково обґрунтованої рекомендації щодо формування сервісного кооперативу та оптимальної зони його функціонування". Загальна сума склала 20 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 7 тис. грн.

Кафедра енергетики виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Розроблення та впровадження сучасних технологій виробництва гранульованих змішаних добрив з відходів переробки сірчано-рудної сировини". Загальна сума склала 70 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 60 тис. грн.

Кафедра енергетики виконує дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Розробка вітроелектричної установи потужністю 5 кВт". Загальна сума склала 15 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 15 тис. грн.

Кафедра управління проектами й безпеки виробництва в АПК виконувала дослідження на замовлення Мінагрополітики України за напрямком "Аналіз та обґрунтування машинно-технологічного забезпечення малих сільськогосподарських формувань". Загальна сума склала 30 тис. грн., у т.ч. в 2005 р. виконано робіт на суму 30 тис. грн.

Слід відзначити, що розширення і зміцнення наукових зв'язків з академічними та відомчими науковими установами дає змогу раціонально і з максимальною віддачею використовувати інтелектуальний потенціал, нову апаратуру і методи досліджень, які сприяють прискореному розвитку пріоритетних напрямків сільськогосподарської науки з фундаментальних та прикладних проблем.

У 2006 році планується здійснити низку заходів для дальшого розвитку основних напрямків наукового забезпечення реалізації головних засад реформування агропромислового комплексу регіону з метою підвищення його ефективності. Зокрема, наукова секція сільськогосподарських наук Західного наукового центру НАН України і МОН України у 2006 році планує провести:

1. Звітну наукову конференцію аспірантів та здобувачів за результатами

- науково-дослідної роботи у 2005 р. – 21-23.02.2006 р.
2. Звітну студентську наукову конференцію за результатами досліджень 2005 р. – 10 - 13.04.2006 р.
 3. Науково-методичну конференцію "Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в ЛДАУ" – 06.07.2006 р.
 4. Міжнародний науково-практичний форум "Теорія і практика розвитку АПК", присвячений 150-річчю ЛДАУ – 19-21.09.2006 р.
 5. Міжнародний студентський науковий форум "Студентська молодь і науковий прогрес в АПК", присвячений 150-річчю ЛДАУ – 26-28.09.2006 р.

*Керівник наукової секції
сільськогосподарських наук,
д.б.н., професор,
академік УАН*

В.В. Снітинський

АНАЛІТИЧНІ ОГЛЯДИ,
НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Дуцяк І.С.

Західний науковий центр: минуле, сучасне, майбутнє

Західний науковий центр НАН України і МОН України

1. МИНУЛЕ (короткий історичний екскурс).

Наука у Львові має глибоке історичне коріння. Досить відзначити, що саме у Львові було засновано найстаріший в Україні університет (1661 р.).

Важливе значення для розвитку української науки і культури мало створення в 1892 році у м. Львові Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ), членами якого були вчені Галичини, Східної України, Буковини, Закарпаття. На той час, до створення у 1918 р. Всеукраїнської академії наук (ВУАН), НТШ практично виконувало роль української академії наук, сприяло єднанню наукових й культурних сил усієї України, а в західних областях НТШ виконувало роль академічного наукового об'єднання аж до часу так званої "самоліквідації" установ НТШ (1940 р.) та передачі їх майна Академії наук УРСР.

Визначенням високої кваліфікації й авторитету наукових кадрів НТШ стало обрання багатьох його членів до складу Академії наук УРСР – М. Возняка, В. Гнатюка, М. Грушевського, С. Дністрянського, Ф. Колесси, К. Студинського, В. Щурата, праці яких широко публікувалися у виданнях Академії наук УРСР.

Саме на базі НТШ в січні 1940 р. у м. Львові було організовано відділи київських інститутів Академії наук УРСР, а саме: економіки, історії України, археології, літератури, фольклору, мовознавства, а також науковий природознавчий музей та філіал бібліотеки Академії наук УРСР. Цей період – з січня 1940 р. до червня 1941 р., коли розпочалась війна, є першим етапом становлення академічних установ у м. Львові, а саме установ гуманітарного профілю.

Другий етап розвитку академічних осередків, а саме природничого профілю, у м. Львові розпочався у липні 1945 року, коли було прийнято постанову Ради народних комісарів УРСР і ЦК КП(б)У "Про утворення відділів науково-дослідних інститутів Академії наук УРСР у м. Львові – геології, математики, ботаніки, зоології, енергетики". Ці відділи почали функціонувати разом з утвореними в 1940 р. відділами гуманітарного профілю. Для загального керівництва діяльністю підрозділів Академії наук у м. Львові Президія АН УРСР призначила свого уповноваженого академіка АН УРСР Г.М. Савіна, відомого вченого-механіка, з перебуванням його у

м. Львові. Праця Г.М. Савіна, як вченого, у м. Львові була дуже плідною. Він став одним із засновників відомої в нашій країні та за її межами Львівської школи механіків. Його учнями та послідовниками є такі відомі вчені як академік Підстригач Я.С., доктори наук Грилицький Я.В., Прусов О.І., Флейшман Н.П., Тульчій В.І., Мартинович М.Т., Саврук А.Й. та багато інших.

У західні області України в той період також переїхали працювати такі відомі вчені в галузі природничих наук, як Лопатинський Ю.Б., Гніденко Б.В., Харкевич О.О., Карандєєв К.Б., Комаров М.С., Леонов М.Я., Шеремет'єв М.П., Сельський В.О., Соболев В.С., Порфір'єв В.Б., Ткачук Л.Г. та інші. За кожним з них стоять десятки вихованих тут учнів, а то й цілі наукові школи. Цей етап, який тривав до початку 50-х років, можна назвати етапом становлення і розвитку наукового потенціалу регіону в галузі природничих наук.

Перетворення, які відбувалися в країні на той час, вимагали створення умов для плідної та ефективної наукової творчості, широкого і безперешкодного використання наукових знань у сферах техніки і технології, освіти і культури, в усіх галузях творчої діяльності людей. Львівські установи Академії наук не могли вже задовільнити нових, зрослих потреб, в зв'язку з чим постало питання про ґрунтовну реорганізацію львівських установ.

21 лютого 1951 р. Рада Міністрів УРСР ухвалила постанову про створення у м. Львові філіалу Академії наук УРСР в складі інститутів: суспільних наук, геології корисних копалин, агробіології, машинобудування і автоматики. Головою Ради філіалу АН УРСР у м. Львові було призначено члена-кореспондента АН УРСР Штокаля Й.З.

Перед філіалом, поряд із завданням з координації і розвитку наукових досліджень, як одного з основних, було поставлено вимогу науково забезпечити розвиток народногосподарського комплексу регіону і зміцнити зв'язок науки з виробництвом. Інститути укладали господарські договори і договори про творчу співпрацю на проведення науково-дослідних робіт з львівськими заводами автотранспорту, інструментальним та електроламповим, підприємствами хімічної промисловості Калуша, Солотвино, Стебника, нафтовидобувниками Борислава та ін.

Діяльність філіалу сприяла підвищенню авторитету науки, усвідомленню необхідності створення ґрунтовної наукової бази для розвитку регіону. У Львівському філіалі АН УРСР працювали 3 дійсні члени АН УРСР, 9 членів-кореспондентів АН УРСР, 12 докторів наук і професорів, 66 кандидатів наук.

Тематичні плани інститутів Львівського філіалу АН УРСР включали розробку актуальних проблем, спрямованих на розвиток народного господарства і культури західних областей України, зокрема:

- 1) Промисловість західних областей України і шляхи її дальшого розвитку.
- 2) Нафтоносність і газоносність УРСР.

- 3) Підвищення продуктивності сільськогосподарських рослин в умовах травопільної сівозміни.
- 4) Підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин.
- 5) Автоматизація і контроль виробничих процесів у нафтовій, газовій, металообробній, вугільній та металургійній промисловості тощо.

60-і роки були періодом нарощування наукового і науково-технічного потенціалу західних областей України. У цей час, в основному, сформувалися сучасні напрямки досліджень академічних і галузевих науково-дослідних установ.

Наступний етап у становленні академічної науки в регіоні можна вичленувати з кінця 60-х років і до початку 90-х років (до часу розпаду СРСР). Він вирізняється розширенням географії академічної науки в регіоні, утворенням Західного наукового центру, активною міжвідомчою координацією і організацією комплексних наукових досліджень в інтересах регіону.

Розширення географії академічної науки в західних областях УРСР було ініційоване науковцями регіону і підтримане Президією АН УРСР, за ініціативою якої в 1969 р. ЦК Компартії України ухвалив постанову "Про дальший розвиток наукових досліджень в західних областях Української РСР". Відповідно до цієї постанови, виходячи з потреб більш ефективного вивчення і використання природних ресурсів і продуктивних сил регіону та поліпшення підготовки наукових кадрів для народного господарства, було визнано за необхідне активізувати наукові дослідження і розширити мережу наукових установ АН УРСР в західних областях республіки. Зокрема, були схвалені пропозиції Академії наук УРСР про розширення спектру наукових досліджень і створення ряду нових підрозділів наукових установ АН УРСР у містах Львові, Чернівцях, Ужгороді та Івано-Франківську.

Завдання щодо розвитку виробничого потенціалу регіону вимагали ґрунтового наукового забезпечення, і, відповідно, ефективного використання наявного наукового потенціалу й цілеспрямованого його розвитку, чіткої координації зусиль вузівської, академічної і галузевої науки та їх зосередження на вирішення важливих міждисциплінарних проблем.

11 травня 1971 року було прийнято постанову ЦК Компартії України і Ради Міністрів України про створення на Україні п'яти наукових центрів Академії наук УРСР, у тому числі Західного, у сферу діяльності якого увійшли Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська і Чернівецька області.

Головним завданням наукового центру, як координуючої і організаційної установи, крім дальшого розвитку фундаментальних досліджень у галузі природничих і суспільних наук, була саме розробка наукових проблем, які мають важливе значення для прискореного розвитку економіки західних областей України, організація комплексних досліджень силами вчених установ різної галузевої підпорядкованості, забезпечення зміцнення зв'язків науки з виробництвом. До складу Західного наукового

центру АН УРСР ввійшли 17 академічних установ і підрозділів, які знаходились в 4-х західних областях.

Вчені західного регіону України активно включились у роботу Західного наукового центру АН УРСР. І хоча за положенням це була установа АН УРСР, в його керівних органах – бюро і раді були задіяні провідні науковці, керівники великих підприємств усіх областей регіону незалежно від відомчої підпорядкованості організацій, в яких вони працювали. Виконуючим обов'язки голови Західного наукового центру АН УРСР з початку його створення Президія АН УРСР призначила на той час члена-кореспондента АН УРСР Доленка Г.Н., директора Інституту геології і геохімії горючих копалин АН УРСР. За короткий час було утворено наукові секції з пріоритетних для регіону галузей науки й організовано їх роботу, було розпочато відбір важливих для регіону проблем, які потребують комплексних наукових досліджень.

У березні 1972 року академіком АН УРСР і членом Президії АН УРСР було обрано члена-кореспондента АН УРСР Підстригача Я.С. і призначено головою Західного наукового центру АН УРСР.

Вже з 1972 р. бюро Західного наукового центру АН УРСР організувало комплексну розробку чотирьох важливих народногосподарських проблем:

- поліпшення якості і технологічності електронно-променевих приладів;
- створення методів і засобів підвищення міцності та надійності підземного бурового устаткування;
- раціональне використання і відновлення водних ресурсів басейну р. Дністер;
- комплексне використання карпатських менілітових сланців.

До вирішення цих проблем залучались науковці та виробничники і, таким чином, визначився новий підхід до взаємовідносин науки і виробництва та сформувався взаємопов'язаний комплекс наукових і науково-технічних завдань на тривалу перспективу. Велася цілеспрямована робота бюро ради центру та його наукових секцій з координації науково-дослідних робіт, розвитку комплексних фундаментальних та прикладних досліджень, міждисциплінарних зв'язків, взаємодії науки і виробництва. Все це сприяло активізації науково-технічної діяльності в регіоні. Створювалися та реалізовувалися регіональні цільові науково-технічні комплексні програми розвитку регіону та окремих галузей народного господарства.

Західний науковий центр АН УРСР став ініціатором створення регіональної системи управління науково-технічним прогресом. Одна з основних ланок системи, яка була запроваджена науковим центром – міжвідомчі науково-виробничі комплекси і об'єднання, до складу яких входили організації спорідненого профілю різного відомчого підпорядкування. В регіоні було утворено сім комплексів – машинобудівний, приладобудівний, геолого-геофізичний, хіміко-технологічний, сільськогосподарський, соціально-економічний і науково-практичний "Здоров'я". В основі діяльності кожного з них була відповідна

науково-технічна програма. З допомогою нових форм інтеграції науки і практики вдалося досягти укрупнення науково-технічної проблематики, інтенсифікації наукового пошуку, зосередити науковий потенціал на вирішенні важливих для регіону проблем і перспективних напрямів досліджень.

Зусиллями Західного наукового центру АН УРСР, ради ректорів вищих навчальних закладів в регіоні ефективно функціонувала система відбору талановитої молоді, підготовки і перепідготовки кадрів: спеціалістів і наукових працівників. Все це сприяло розвитку існуючих і становленню нових наукових шкіл, зміцненню їх наукового авторитету, організації нових і розвитку існуючих науково-дослідних установ.

Цей період у діяльності інститутів та установ Академії наук УРСР і вищих навчальних закладів регіону вирізняється створенням і бурхливим розвитком дослідно-виробничої бази – дослідних виробництв, конструкторських бюро, обчислювальних центрів тощо, які створювались на засадах госпрозрахунку і сприяли доведенню наукових розробок до дослідних зразків і технологій та їх впровадженню у виробництво.

Початок наступного етапу в розвитку науки в регіоні припадає на початок 90-х років.

В 1990 році головою Західного наукового центру АН України призначається академік АН України Юхновський І.Р. Це був складний період як в становленні держави, так і у функціонуванні наукових установ, навчальних закладів і в становищі науки в цілому.

Західний науковий центр спробував взяти на себе великий комплекс проблем, пов'язаних зі зменшенням фінансування наукових досліджень, розривом зв'язків між науковими і виробничими організаціями, закриттям багатьох підприємств. Разом з тим створювалися нові академічні інститути й установи на базі відділень й інших підрозділів (Інститут електронної фізики, м. Ужгород – 1992 р., Інститут екології Карпат, м. Львів – 1991 р., Інститут регіональних досліджень, м. Львів – 1994 р., Інститут народознавства, м. Львів – 1992 р., Державний НДІ інформаційної інфраструктури – 1996 р., Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського – 1993 р., та інші); а також відбулась реорганізація деяких вищих навчальних закладів у повноцінні університети (Прикарпатський університет імені Василя Стефаника – 1992 р., Волинський державний університет ім. Лесі Українки – 1993 р., Тернопільський технічний університет ім. І. Пулюя – 1996 р.).

Перед науковцями постало питання глибшої інтеграції в європейську та світову науку. Налагоджувались контакти між українськими та зарубіжними науковими установами. До Львова постійно прибували делегації з різних наукових центрів та установ для налагодження контактів, започаткування спільних досліджень, обміну науковцями. В Україні відкривались представництва різноманітних фондів, які надавали фінансову допомогу українським науковцям, забезпечували наукові установи

оргтехнікою. При Інституті фізики конденсованих систем НАН України був створений підрозділ, який з часом перетворився на один з найпотужніших провайдерів INTERNET в Західній Україні, що сприяло встановленню контактів між українськими науковцями та їх зарубіжними колегами. Поряд з тим, почався відтік талановитих вчених за кордон.

У цей час пріоритетним завданням було не допустити занепаду наукових установ, зупинити відтік кращих науковців за кордон. На жаль, повністю перебороти ці тенденції не вдалося і в середині 90-х років було помітне зменшення кількості виконуваних науково-дослідницьких робіт та зменшення приходу молоді в наукові установи.

На засіданнях бюро Західного наукового центру постійно ставились болючі питання і знаходили шляхи їх вирішення. Західний науковий центр запровадив іменні стипендії ім. С.З. Гжицького для молодих науковців, вишукував спонсорські та інші позабюджетні кошти для фінансування наукових розробок у більшості академічних установах та вузах Західного регіону (1994-1995рр.). З 1993 р. проводились спільні дослідження Західного наукового центру, Міністерства економіки Австрії та Австрійської академії наук з розробки методики оцінки землі та створення земельного кадастру в Україні. Відбулись 2 робочих семінари; наші науковці працювали в Австрії, вивчаючи австрійський досвід в проведенні земельної реформи. За результатами спільних досліджень було розроблено проект закону "Про земельну реформу", який хоча й не був прийнятий Верховною Радою в запропонованому вигляді, але багато його положень взято за основу для подальшої роботи.

При Західному науковому центрі була створена Львівська філія Австрійського інституту південної та південно-східної Європи, через яку надавались наукові стипендії для молодих вчених для проведення досліджень в кращих університетах Австрії; організовувались літні школи в Альбаху та Клопенфурті. В 1996 р. був проведений великий україно-австрійський симпозіум з сільського господарства. Цей симпозіум започаткував плідну співпрацю між різними науковими установами Австрії та України, а також між бізнесовими структурами. Ця співпраця переросла в створення СП та взаємовигідні контракти (наприклад, змонтована лінія з переробки молока, виготовлення йогуртів на Стрийському молокозаводі).

В цей же час був підписаний договір про співпрацю між Західним науковим центром та Люблінським відділенням Польської академії наук, в результаті якого відбулось декілька міжнародних конференцій, була розроблена тематика спільних досліджень, налагодилась співпраця між окремими академічними установами України та Польщі.

Була започаткована співпраця міської та обласної влади з установами Західного наукового центру з розробки актуальних прикладних проблем, які виникають на місцевому та регіональному рівнях в питаннях екології, економіки, машинобудування, юридичного забезпечення та ін. На жаль, ця робота не стала пріоритетною для владних структур і не набула розвитку.

Наприкінці 1998 року головою Державного Західного наукового центру був призначений академік НАН України Долішній М.І., відомий в Україні і за кордоном фахівець в галузі регіональної економіки, директор Інституту регіональних досліджень НАН України. За його ініціативою відбулась структурна реорганізація наукового центру. Наукові секції Західного наукового центру згруповані у відділення: історії, філософії і філології (керівник, академік НАН України Ісаєвич Я.Д.), народознавства (керівник, член-кореспондент НАН України Павлюк С.П.), економіки і права (керівник, академік НАН України Долішній М.І.), фізико-математичних наук (керівник, професор Рудавський Ю.К.), технічних і хімічних наук (керівник, член-кореспондент НАН України Похмурський В.І.), біологічних, медичних та аграрних наук (керівник, академік УААН Снітинський В.В.). Усі керівники відділень Постановою Президії НАН України були призначені заступниками голови Західного наукового центру, а заступником голови з науково-організаційної роботи призначено виконавчого директора наукового центру, к.ф.-м.н. Караванського О.В., вченим секретарем – к.ф.-м.н. Дуцяка І.С.

При формуванні керівного складу наукового центру в повній мірі використано його статус подвійного підпорядкування – Національній академії наук України і Міністерству освіти і науки України. Для підвищення ефективності науково-організаційної роботи в областях регіону утворено науково-координаційні ради. Спільним наказом по Президії НАН України та Міністерству освіти і науки (наказ № 347/107 від 25.04.2001 р.) запроваджено перелік базових організацій науково-координаційних рад в областях, встановлено розподіл основних повноважень між НАН України і Міносвіти і науки України із забезпечення роботи науково-координаційних рад і регіональних наукових центрів в цілому.

В науковому центрі проведено значну роботу з наукового забезпечення на виконання Указу Президента України з реформування аграрних відносин на селі, з формування регіональної програми розвитку паливного комплексу, реструктуризації підприємств гірничої хімії тощо. Науковці регіону активно включились в розробку комплексної програми екологічної безпеки і стратегії розвитку народного господарства Закарпаття. Укладено договори про співробітництво з міськими радами Львова, Ужгорода та Луцька з метою більш ефективного наукового забезпечення вирішення міських проблем, сформовано регіональну програму з визначення залишкового ресурсу конструкційних споруд і машин тривалої експлуатації та розробки заходів щодо продовження терміну їх безаварійної роботи на 2001-2005 рр. тощо.

Таким чином, було створено усі організаційні передумови для ефективного використання наукового потенціалу регіону з метою вирішення його науково-технічних і соціально-економічних проблем. Справа лише за фінансовим забезпеченням виконання цих робіт.

2. СУЧАСНЕ

Аналіз стану та розвитку виробництва в Україні за останні роки показує, що вже намітилися певні позитивні тенденції, які дозволяють з оптимізмом дивитися нам у майбутнє. В нинішніх умовах лише виважена науково-технологічна та інноваційна політика можуть активно забезпечувати подолання проблем ресурсно- та енергозатратних виробництв, їхнього оновлення на основі широкого впровадження високих технологій, забезпечення конкурентноспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. При реалізації такої політики суттєво зростає роль регіональних наукових центрів як органів, які консолідують науковців регіону і основним завданням яких є організація наукового забезпечення вирішення важливих для регіонів науково-технічних і соціально-економічних проблем шляхом розробки та реалізації програм та проектів різного рівня.

Західний науковий центр НАН України і МОН України вже більше 30 років є основною організуючою і координуючою ланкою регіональної системи науково-технічної та інноваційної діяльності в західних областях України, де зосереджений значний науковий потенціал. У західному регіоні функціонує 23 установи Національної академії наук України, 33 вищих навчальних заклади та 137 галузевих науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ, де працюють понад 14 000 науковців, з поміж них 6 академіків та 22 члени-кореспонденти НАН України. Стратегію діяльності наукового Центру визначають його Рада і бюро, які очолює голова наукового центру. Як я уже згадував, у різний час головами наукового Центру були академіки Доленко Г.В., Підстригач Я.С., Юхновський І.Р., які своєю невтомною працею сприяли його становленню та розвитку.

Західний науковий центр НАН України і МОН України і надалі багато уваги приділяє координаційно-консультуючій та науково-організаційній діяльності у західному регіоні України на підставі аналітичного та практичного бачення розвитку соціально-економічних процесів не тільки регіонального, але і державного масштабу. Науковий центр постійно акцентує свою увагу на посиленні взаємозв'язку між науковими колективами та владними структурами, який би безпосередньо сприяв вирішенню соціально-економічних проблем регіону на підставі кваліфікованого наукового забезпечення реформ у виробничій та соціальній сфері. Багато уваги приділяється розвитку нових наукових напрямків у регіоні та підтримці знаних наукових шкіл, розвитку транскордонного співробітництва, залученню талановитої молоді до наукової діяльності.

Під керівництвом академіка Долішнього М.І. діяльність Західного наукового центру було спрямовано на організацію наукового забезпечення вирішення актуальних проблем соціально-економічного, науково-технологічного, екологічного і духовного розвитку регіону, таких як: формування ефективної регіональної політики, системи управління

соціально-економічним розвитком регіону, прикордонного співробітництва; розробка і впровадження інформаційних технологій і систем інформатизації регіону; створення і освоєння ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій для потреб енергетики, приладо- та машинобудування, агропромислового комплексу, енергозабезпечення та енергозбереження; розробка і впровадження технологій зміцнення конструкційних матеріалів, розробка методів і засобів антикорозійного захисту трубопроводів та металевих конструкцій, підвищення нафто- та газовіддачі пластів на родовищах Прикарпаття, видобування метану з вугільних товщ; економічна реформа на селі, розробка нових ефективних технологій у сільськогосподарському виробництві і переробці сільськогосподарської продукції; синтез і пошук нових лікарських речовин, технології виробництва нових лікарських форм; раціональне використання та охорона природних ресурсів Карпат і прилеглих територій, екологічний аналіз і природоохоронна оцінка басейну рік Дністер, Західний Буг, Тиса; збереження і відтворення народних промислів і ремесел, дослідження народно-традиційної і сакральної культури, мистецьких пам'яток регіону тощо.

Активізація будь-якого сектору економіки сьогодні неможлива без висококваліфікованого постійного наукового забезпечення. В організаційному плані Західний науковий центр проводить цю роботу у декількох напрямках, використовуючи комплексно-цільовий програмний підхід до вирішення конкретних проблем регіону. Зокрема, розроблено проект програми розвитку паливного комплексу західного регіону України із залученням учених академічної, галузевої і вузівської науки під назвою "Регіональна програма: напрямки розвитку паливного комплексу західного регіону України". На розширених засіданнях бюро Західного наукового центру розглядалися питання, пов'язані з проблемами аграрного сектору економіки (розроблено Концептуальні засади розвитку аграрного сектору західного регіону України) та проблемами гірничо-хімічної галузі (ведеться робота щодо розробки Державної програми виробництва калійних добрив), екологічні проблеми регіону.

Значну увагу Західний науковий центр під керівництвом академіка Долішного М.І. приділяє стратегічним питанням розвитку регіону із залученням до цієї роботи науково-координаційних рад в областях та органів влади. Так, спільно розроблено стратегію розвитку Тернопільської та Закарпатської областей, напрацьовується стратегія соціального та економічного розвитку Львівщини. Спільно з Волинською обласною державною адміністрацією бюро наукового Центру в м. Луцьку розглядало питання щодо розробки програми розвитку природно-ресурсного потенціалу Волинської області.

Західний науковий центр в останні роки велику увагу приділив розвитку міжрегіональних наукових та виробничих зв'язків. Достатньо лише переліку угод про співробітництво, яким передувала копітка праця та ряд

організаційних заходів, щоб оцінити розмах та важливість діяльності з цього напрямку. Це: Угода про співробітництво Національної академії наук України і Львівської обласної державної адміністрації, Договір про співробітництво між Донецьким науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Донецького регіону та Західним науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, Договір про співробітництво між Кримським науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Криму та Західним науковим центром й Радою ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, Угода про організаційні та соціально-економічні засади розвитку співпраці Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської та Чернівецької областей в галузях господарського комплексу Західного регіону України на основі використання сучасних досягнень науки і техніки, взаємовигідної кооперації.

Відповідно до підписаних угод були напрацьовані та затверджені програми співпраці, виконання яких вже принесло та приносить реальні практичні результати. Налагоджена співпраця та обмін досвідом між регіонами України як на науковому так і на адміністративному рівні сприяє впровадженню на територіях регіонів нових організаційних, економічних та інвестиційних проектів, що передбачають суттєве підвищення рівня використання наявних мінерально-сировинних ресурсів регіону, виробничого і демографічного (трудоного) потенціалу на засадах взаємовигідної кооперації наукових установ, підприємств і організацій, облдержадміністрацій та автономій.

На основі тісних міжрегіональних зв'язків відкриваються нові можливості щодо здійснення протекціоністської політики в межах чинного законодавства, збільшення обсягів товарообміну та розширення ринків збуту промислової та науково-технічної продукції. І, як результат, ми вже сьогодні бачимо поглиблення процесів ринкової трансформації, структурної перебудови економіки, вирішення проблем на основі спільних наукових програм, проектів, направлених на вирішення соціально-економічних проблем та впровадження завершених наукових розробок. Ці питання часто обговорюються на спільних наукових конференціях. Зокрема: Західний та Донецький наукові Центри у рамках виконання угоди про співпрацю спільно провели Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів України" (9-10 вересня 2002 р., Донецьк – Мелекіно). Перебуваючи в м. Донецьку, делегація Західного наукового центру ознайомила з досвідом роботи Донецького наукового центру щодо забезпечення тісної взаємодії наукових установ та органів влади у реалізації інноваційної моделі розвитку Донецького регіону, а в жовтні 2002 року за участю науковців обох регіонів в м. Ярославі (Польща) було проведено міжнародну наукову конференцію з проблеми "Транскордонне співробітництво в період трансформації економік". У червні 2003 р. спільно організовано та проведено міжнародну науково-практичну

конференцію – виставку "Донбас-Ресурс" "Захист від корозії і моніторинг залишкового ресурсу промислових будівель і споруд та інженерних мереж". У жовтні 2003 року у м. Львові проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України" за участю провідних учених та фахівців з України, Німеччини, Польщі, Угорщини, Словаччини.

У всіх областях західного регіону працюють науково-координаційні ради Західного наукового центру, які оперативно реагують на важливі регіональні проблеми та консолідують зусилля фахівців різних регіонів на їх вирішення. Зокрема, активно на науковому рівні опрацьовується питання виробництва калійних добрив в Україні, яке пов'язує гірничо-хімічні комплекси двох областей - Львівської та Івано-Франківської.

Важливою проблемою державотворення є ефективне використання та примноження інтелектуального потенціалу нації. Тому налагодження широкомасштабної співпраці у науковому, науково-організаційному, освітянському та культурному напрямках з участю академічних, галузевих наукових організацій, вищих закладів освіти та владних інституцій науковий центр вважає пріоритетом своєї діяльності. У Західному науковому центрі стало практикуються спільні засідання бюро Центру і Ради ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, на яких розглядаються питання, пов'язані як із організацією наукових досліджень, так і наданням допомоги новоствореним вищим навчальним закладам у розвитку навчального процесу, забезпечення кадровим потенціалом вищої кваліфікації та його науковим зростанням (28 листопада 2000 р. відбулося засідання бюро ЗНЦ та Ради ректорів з розгляду питання "Про матеріально-технічну базу та кадрове забезпечення Львівського державного фінансово-економічного та Львівського банківського інститутів"). Завдяки своєчасним зверненням бюро Західного наукового центру і Ради ректорів з клопотанням до Міністерства фінансів України ці інститути одержали державну підтримку для покращення їхньої матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення.

Тим не менше на даний час питання кадрового забезпечення наукових установ вимагає рішучих дій, адже не секрет, що багато науковців припиняють наукову діяльність через низький рівень фінансування науки. Тому науковим центром було зініційоване спільне засідання бюро Президії НАН України, колегії Львівської обласної держадміністрації за участю членів бюро Західного наукового центру 29 червня 2000 р. щодо розгляду питання "Про стан і перспективи соціально-побутового забезпечення науковців НАН України м. Львова", де відмічено необхідність поліпшення соціально-побутового забезпечення науковців НАН України і розроблено конкретні заходи для цього.

У західному регіоні, як і в Україні в цілому, спостерігається тенденція до старіння висококваліфікованих наукових кадрів. Ця проблема постійно знаходиться у полі зору Західного наукового центру і торкається не тільки підготовки кадрів вищої кваліфікації, але й проблеми поповнення наукових

установ талановитою молоддю. Так, Західним науковим центром за поданням голови академіка НАН України Долішнього М.І. було надано підтримку на вибори в члени-кореспонденти Національної академії наук України таким відомим ученим західного регіону: Павлюку С.П., Мікловді В.П., Туниці Ю.Ю., Сибірному А.А., Ільницькому М.М., Пташнику Б.Й., Головку М.Ф., Дмитраху І.М. і в члени-кореспонденти АПН України – Рудавському Ю.К.

У грудні 2000 р. при Західному науковому центрі було створено Асоціацію молодих науковців та спеціалістів академічних та освітніх установ Львівської області, основним завданням якої є сприяння адаптації в наукове середовище та фаховому росту молодих вчених. Неодноразово проблеми наукової молоді, а саме: розвиток молодіжного житлового будівництва, створення цілісної системи заохочувальних стипендій, забезпечення робочими місцями випускників вузів обговорювались на спільних засіданнях бюро Західного наукового центру і Ради ректорів вищих навчальних закладів Львівського регіону, представників облдержадміністрацій та молодих вчених. Результатом такої співпраці стала розроблена Програма роботи з науковою молоддю Львівщини на період 2002-2004 рр., яка передбачала низку заходів з виявлення, виховання та закріплення наукової молоді і охоплювала здібну шкільну, студентську та наукову молодь. Завдяки ініціативі академіка Долішнього М.І. та зусиллям Західного наукового центру починаючи з 2001 р. засновано 150 щорічних стипендій голови Львівської облдержадміністрації для талановитих молодих вчених і спеціалістів та 30 стипендій – відомим ученим.

Слід відзначити, що і бюро наукового Центру і його голова академік Долішній М.І. глибоко розуміють, що без формування високого духовного та морального рівня української нації не можна досягнути передових позицій в соціально-економічному розвитку. В цьому аспекті надається особлива увага соціогуманітарній сфері, розвитку конкретної особистості та розумінню її проблем і шляхам їх вирішення. При Західному науковому центрі створено Інститут соціогуманітарних проблем людини, діяльність якого спрямована на дослідження впливу природних та суспільних факторів на розвиток людини та вирішення її проблем.

З кожним роком поглиблюється міжнародне співробітництво наукових установ. Багато вчених західного регіону беруть участь у виконанні міжнародних грантів, у роботі престижних міжнародних конференцій, проходять стажування у відомих зарубіжних наукових центрах.

У рамках виконання угоди про співпрацю між Західним науковим центром НАН України і МОН України та Люблінським відділенням Польської академії наук (підписаною у 1998 р.) проведено дві спільні наукові конференції з проблем безробіття в Польщі і Україні (м. Львів) і трансформаційних процесів у поступі України і Польщі в напрямку вільного ринку (м. Люблін). На робочих зустрічах з польськими вченими обговорювались питання прикордонного співробітництва у різних сферах,

розроблено тематику спільних досліджень, налагоджено співпрацю між окремими академічними установами України та Польщі. Підписано Договір про співпрацю між Дебрецинським академічним комітетом Угорської академії наук і Західним науковим центром НАН України і МОН України.

Західний науковий центр багато уваги приділяє популяризації досягнень учених західного регіону України. Видано інформаційний проспект про Західний науковий центр, каталоги завершених наукових розробок учених західного регіону України, низку матеріалів науково-практичних конференцій, організатором або співорганізатором яких був Західний науковий центр. У 2001 році започатковано видання щорічника до дня науки "Бюлетень Західного наукового центру". Розроблено електронну версію інформаційно-пошукової системи щодо стану та аналізу інтелектуального потенціалу регіону. До 75-річчя з дня народження академіка Підстригача Я.С. було зініційовано наукове видання "Ярослав Степанович Підстригач: вчений, організатор науки, громадський діяч". Академік Долішній М.І. з метою популяризації досягнень вчених західного регіону України виступив з ініціативою видання Західним науковим центром рубрики "Провідні вчені західного регіону України" за окремими галузями: економіка та право, фізика і математика, медицина, технічні науки, сільськогосподарські науки, історія та філософія тощо. Частина рубрики уже надрукована, частину підготовлено до друку. Академік Долішній М.І. багато виступає в засобах масової інформації (телебачення, радіо, преса) з проблемних питань розвитку науки в світі та Україні і, зокрема, в її західному регіоні.

3. ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

А. Загальні питання

1. Регіональні наукові центри повинні мати більше економічних і правових важелів, які б дозволяли перейти від взаємопогоджених інтересів до державницьких стосунків у регіонах. Ці важелі повинні бути реалізовані в фінансах, правах і закріплені відповідними законодавчими актами. Тому бажано створити при Президії НАН України відповідну комісію для розробки нових економічних механізмів діяльності наукових Центрів.

2. На сьогодні в державі чітко не відпрацьована вертикаль управління інноваційним процесом, а також не створено відповідної інноваційної інфраструктури як на державному, так і регіональному рівнях. Враховуючи те, що основним механізмом забезпечення соціально-економічного розвитку держави, на чому постійно акцентують Президент України, Прем'єр-Міністр України і Президент НАН України є інноваційний, то цілком логічно на державному рівні створити відповідний орган, наприклад Міністерство науки та інноваційних технологій, яке б не тільки проводило активну науково-технічну політику, але й координувало діяльність Міністерств економіки, промислової політики, фінансів тощо щодо розвитку

інноваційних чинників прогресу в різних галузях.

Відомо, що у системі центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері науки, науково-технічної, інноваційної діяльності є Міністерство освіти і науки. Реалізація державної політики в науково-технічній та інноваційній сфері здійснюється МОН України відповідно до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, які мають формуватися та періодично уточнюватися на підставі прогнозу розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності.

Необхідно, щоб наукові центри зайняли належне місце у формуванні інноваційної політики в регіоні, направленої на виконання Законів України "Про інноваційну діяльність" (від 04.07.2002 р.), "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (від 16.01.2003 р.), "Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності в Україні" (від 16.07.1999 р.). Для цього потрібно чітко розділити функції в управлінні та реалізації інноваційного процесу в регіонах. Бажано в регіонах створювати за участю наукових центрів Агентства регіонального інноваційного розвитку, куди спрямувати всі наявні інтелектуальні та матеріальні ресурси влади – науки – бізнесу – промисловості. Треба певними нормативно-правовими документами закріпити за науковими центрами єдине право на проведення наукової експертизи інвестиційних та інноваційних проектів, які будуть реалізовуватися в регіоні.

3. Посиленої уваги вимагає розбудова інформаційної інфраструктури, оскільки дуже важливе місце в організаційно-координаційній, науково-технічній та інноваційній діяльності займає проблема інформаційного забезпечення. У цьому аспекті ми пропонуємо створити при регіональних наукових центрах потужні інформаційних центри, можливо на базі існуючих центрів науково-технічної та економічної інформації (підпорядковані Міністерству освіти і науки України), які б забезпечували необхідною якісною інформацією регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування про соціально-економічний стан та розвиток окремих територій, науково-технічної та соціогуманітарної сфери, стан наукового забезпечення виконання державних та регіональних програм, розвиток інтелектуального потенціалу та людського капіталу взагалі.

Б. Регіональні питання:

1. Західний науковий центр бачить своє місце в перспективі розбудови інноваційної політики та інноваційної інфраструктури у наступному:

- вдосконалення та поповнення бази даних науково-технічних розробок інноваційного характеру;
- створення при науковому центрі бізнес-інкубатора;
- організаційна робота по створенню промислового технопарку за участю провідних установ регіону, таких як Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України, Національний університет "Львівська

політехніка", Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, Інститут матеріалів, НВО "Термоприлад", Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України тощо;

- створення інформаційного наукового центру за участю Державного НДІ інформаційної інфраструктури, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету "Львівська політехніка", Інституту фізики конденсованих систем НАН України тощо;
- створення мережі науково-навчальних комплексів за напрямками: "Математика", "Біологія"; "Геологія"; "Енергетика" та ін.;
- організаційно-координаційна робота зі створення та подальшого наукового супроводу роботи Західноукраїнського інноваційного центру "Сільський господар" зі створенням в його структурі в перспективі агротехнопарку;
- створення Регіонального фонду підтримки інновацій.

2. У нинішніх умовах посиленої уваги вимагають питання, пов'язані з розвитком біосферної заповідної справи, направленої на виконання Закону України "Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки". У Західному регіоні України науковим центром ведеться робота щодо наукового забезпечення утворення міжнародного біосферного заповідника "Розточчя", який за умови його утворення був би шостим у світі об'єктом такого типу. Характерна особливість всіх проведених заходів та напрацьованих документів у тому, щоб остаточно завершити формування міжнародного біосферного заповідника "Розточчя" – важливого об'єкту розвитку транскордонної співпраці, способу залучення коштів від відповідних структур Євросоюзу, що матиме в перспективі позитивний вплив на соціально-економічний розвиток геофізичного регіону Розточчя.

3. Вимагають якнайшвидшого та найглибшого дослідження соціогуманітарні проблеми людини, на яких буде акцентовано подальшу діяльність Інституту соціогуманітарних проблем людини з метою розробки науково-практичних рекомендацій для органів місцевої державної влади та самоврядування. В планах роботи Інституту - розробка та виконання міжвідомчої програми розвитку соціогуманітарної сфери Львівщини та регіону. В рамках виконання цієї програми заплановано продовження наукових досліджень за темами "Духовне та фізичне здоров'я нації", "Політична активність населення Львівщини", "Релігійна карта Львівщини", а також виконання науково-дослідних тем, таких як "Політична культура і політична відповідальність: регіональні виміри", "Здоров'я нації: соціально-психологічні та демографічні чинники", "Міжконфесійні взаємини на Львівщині: особливості та динаміка розвитку".

4. У нашій державі та особливо у її регіонах давно виникла необхідність щодо наукового забезпечення широкого спектра напрямів транскордонного співробітництва, зокрема, щодо опрацювання і впровадження відповідних організаційних методів, розробки інструментарію

цільових програм, підготовки кадрів тощо. Новим імпульсом до розвитку міжнародного співробітництва у цьому напрямі мала б стати реалізація положень Карпатської конвенції, підписаної в 2003 р. у Києві. Актуальною у цьому плані залишається ініціатива Західного наукового центру щодо розробки Концепції та Комплексної програми сталого розвитку Карпат. Діяльність Інституту транскордонного співробітництва у майбутньому буде направлена на науково-методичне забезпечення розвитку транскордонного співробітництва, аналіз та моніторинг проблем регіонального розвитку та транскордонної співпраці, створення системи транскордонної статистики, підготовку наукових кадрів та забезпечення системи впровадження наукових розробок, підготовку та перепідготовку кадрів у сфері транскордонного співробітництва.

Інститут братиме участь в розробці Концепції стратегії транскордонного співробітництва, стратегій розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України, Комплексної програми транскордонного співробітництва, вдосконаленні інформаційно-статистичного забезпечення діяльності єврорегіонів.

5. Посиленої уваги вимагають питання, пов'язані з підвищенням рівня інноваційного розвитку аграрного сектору економіки. З цією метою Західний науковий центр проводитиме роботу щодо розбудови діяльності Західноукраїнського інноваційного центру "Сільський господар". Крім координації комплексних наукових досліджень, посилена увага приділятиметься науковому забезпеченню розвитку аграрної сфери регіону та розбудові відповідної інноваційної інфраструктури в аграрній сфері економіки регіону, зокрема, створенню та функціонуванню агротехнопарків.

6. І надалі в полі зору Західного наукового центру знаходитиметься робота з науковою молоддю, зокрема, покращення роботи Асоціації молодих учених і спеціалістів та Центру роботи з науковою молоддю Львівщини в напрямку залучення наукової молоді до виконання проєктів, направлених на вирішення соціально-економічних проблем Львівщини та регіону. З метою закріплення наукової молоді в науково-дослідних установах давно на порі є будівництво 100 квартирного будинку для молодих спеціалістів.

Савула Я.Г.

**Комп'ютерне моделювання впливу негативних
екологічних процесів на довкілля**

Львівський національний університет імені Івана Франка,
savula@franko.lviv.ua

Розглядається проблема організації регіонального моніторингового центру екології. Описуються деякі математичні моделі екології та можливості їх використання.

The problem of creation regional ecology monitoring center is considered. Some mathematical models of ecology problems and possibilities of their use are described.

Сучасне суспільство, яке називають інформаційним суспільством, характеризується інтенсивним розвитком засобів збору, передачі та зберігання інформації. Ці важливі чинники повинні бути поставлені на службу охорони та збереження регіональних екологічних систем. Зазначена проблема має комплексний організаційно-науковий характер і повинна бути вирішеною відповідними державними структурами на базі існуючого наукового потенціалу НАН України та вищих навчальних закладів України. Для цього необхідно створити регіональні екологічні моніторингові центри. Сьогодні, коли актуальною є проблема реформування як науки, так і освіти в Україні, створення таких центрів і тісний їх зв'язок з науковими закладами НАН України та ВНЗ України в рамках відповідних комплексних програм забезпечило б контроль над станом довкілля та дало б позитивний поштовх у напрямі залучення української науки до вирішення важливих проблем.

Загалом інформація про стан екології регіону має структурований характер. Її частина, що пов'язана із спостереженнями за станом лісових масивів, за вирубками, забрудненням водного та повітряного басейнів, тощо, тобто зовнішня інформація про регіон, може після відповідної обробки бути одразу ж використана для прийняття певних рішень щодо збереження екології. Другу частину інформаційного потоку складає внутрішня інформація. Це – результати отримані на основі використання певних математичних моделей. Вони дають можливість прогнозувати такі явища, як зсуви ґрунтових масивів, захворювань фауни і флори, забруднення водного і повітряного басейнів, затоплення територій, тощо. Перша частина інформаційного потоку розглядається як вхідна інформація для широкого класу математичних моделей проблем екології довкілля. Самі ж математичні моделі виступають тут як інтелектуальне джерело нової інформації, отриманої на основі вхідної інформації. Ці моделі [1-3] являють собою клас

складних математичних моделей, що описуються крайовими задачами для диференціальних рівнянь складної структури. Вони належать до класу різномасштабних математичних моделей, що описують процеси, які характеризуються величинами різних порядків за часовою та просторовими змінними. Використання таких моделей для моніторингу негативних екологічних процесів у довкіллі регіону вимагає високої кваліфікації фахівців різних галузей, зокрема фізиків, хіміків, біологів, математиків-прикладників, інформатиків. Проблема створення уніфікованої системи моніторингу є однією з основних щодо міжнародного співробітництва нашої Держави з техногенно-екологічної безпеки [4].

Опишемо коротко деякі найважливіші проекти, які виконуються в країнах ЄС.

У 2001 р. уряд Швейцарії розпочав роботи над проектом OASI (<http://www.ti.ch.oasi>), завданням якого є регулярний збір даних з мережі датчиків, які розташовані на території кантону Тісін у південній Швейцарії в районі важливої автомагістралі, яка з'єднує Італію з центральною Європою. Ця частина Швейцарії відноситься до субальпійського регіону, що характеризується як визначна пам'ятка природи, і з огляду на інтенсивний рух транспорту піддається значному техногенному впливові.

Дані, що характеризують стан довкілля, отримують з декількох сотень датчиків і розміщують в автоматичному режимі у спеціалізованій базі даних, доступ до якої для вчених-екологів є відкритий через Інтернет. Аналіз даних і отримання висновків щодо стану екології цього важливого регіону і виявлення певних природних аномалій здійснюють екологи, які працюють у різних наукових установах. Зауважимо, що на замовлення уряду Швейцарії цей проект виконували працівник відділу інноваційних технологій Університету прикладних наук Південної Швейцарії.

Інший проект під назвою ARIANA (<http://www.inria.fr/ariana>) здійснюється у Франції. Він спрямований на створення автоматизованої системи управління лісовими насадженнями. В рамках цього проекту передбачено здійснення моніторингу лісових насаджень за допомогою авіації та штучних супутників Землі. Отриману таким чином інформацію обробляють та розкодовують шляхом використання стохастичних методів обробки зображень з метою здійснення класифікації насаджень, встановлення кількості крон, визначення діаметрів та щільності стовбурів, діагностування захворювань лісових насаджень. Проект ARIANA є прикладом поєднання робіт над збором двох рівнів інформації екологічного характеру в одному проекті – збір інформації та її обробка з використанням математичних методів.

Наведемо приклад ще одного проекту, який належить до другого інформаційного рівня. Це – проект під назвою Green Lab (<http://www.inria.fr/egnipes/digiplante.en.html>), який виконується у співпраці французьких та китайських фахівців. В рамках цього проекту передбачається створення математичних моделей росту рослин та

програмного забезпечення для створення системи комп'ютерної симуляції, зокрема, лісових насаджень. Причиною формування вказаного проекту є те, що ріст зелених насаджень у світі зазнає сильних глобальних екологічних впливів, які безумовно потрібно брати до уваги при плануванні регіональної економічної політики. Тепер проект перебуває на стадії впровадження. Його завершення дасть можливість створити оптимальну стратегію відновлення лісових насаджень, здійснювати віртуальне моделювання росту лісових масивів, тощо.

Для того, щоб математична модель стала інтелектуальним джерелом потрібної інформації для прийняття рішення, тобто для того, щоб створити інтелектуальну інформаційну систему прийняття рішень в тій, чи іншій екологічній галузі, необхідно забезпечити функціонування технологічного ланцюжка, який складається з трьох етапів: математична модель – алгоритм – програма. На шляху його створення окрім побудови математичної моделі та її ідентифікації існує багато інших проблем – це створення алгоритмів аналізу математичних моделей, написання кодів відповідного програмного забезпечення, тощо.

Як приклад обчислювальних проблем, що виникають у процесі комп'ютерного моделювання переносу забруднення у двовимірному середовищі, наведемо результати комп'ютерного моделювання процесу переносу забруднюючої рідини через тонкий канал у пористому середовищі у вигляді ізоліній поля концентрації забруднення. Вважатимемо, що забруднююча рідина рухається у криволінійному каналі з сталою швидкістю, яка характеризується числом Пекле $Pe=1000$.

Зазначена проблема належить до математичних задач, які важко досліджуються навіть із застосуванням сучасної потужної обчислювальної техніки. Наведемо тільки дві основні причини, які ускладнюють можливість числової реалізації наведеної проблеми з допомогою комп'ютерної техніки. Перша – нестійкість числових алгоритмів дослідження задач переносу субстанції для великих чисел Пекле. Друга – наявність каналу, розмір поперечного перетину якого істотно менший від інших розмірів середовища.

Для подолання першої перешкоди та успішної реалізації алгоритму авторами запропоновано використання спеціальних апроксимацій високих порядків, які базуються на використанні поліномів Лежандра. Більш складна друга перешкода на шляху успішного комп'ютерного аналізу зазначеної проблеми. Для її подолання запропоновано нову гетерогенну математичну модель переносу у середовищах з тонкими каналами [5].

Ізолінії концентрації забруднюючої речовини (рис. 1), отримані на основі гетерогенної математичної моделі, яка була розвинена на кафедрі прикладної математики Львівського національного університету імені Івана Франка та в Центрі математичного моделювання при Інституті прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України. Осцилюючий характер ізоліній можна пояснити нестійкістю обчислювального процесу, яка пов'язана із проблемою великих чисел Пекле.

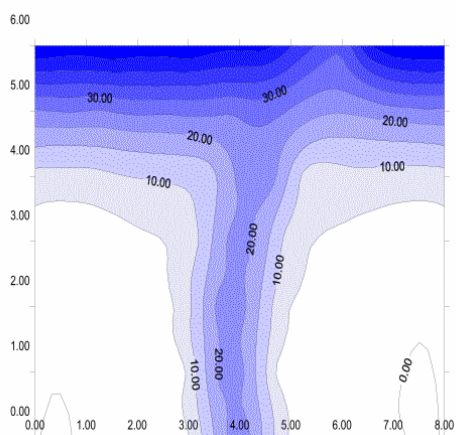

Рис. 1. Ізолінії поля концентрації забруднення у двовимірному середовищі з тонким параболічним каналом.

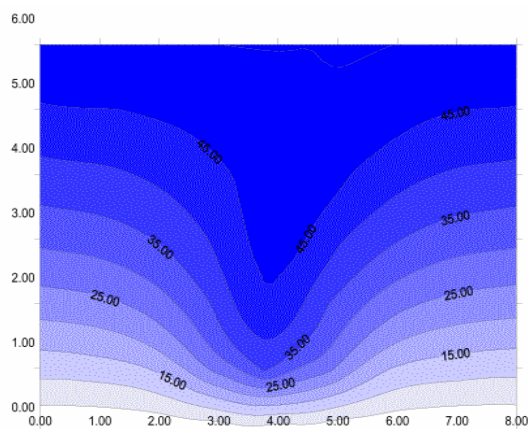

Рис. 2. Ізолінії поля концентрації забруднення у двовимірному середовищі з тонким параболічним каналом. Стабілізований числовий алгоритм.

Очевидно, що наведені результати не можуть мати фізичного пояснення. Вони мають неадекватний характер.

Після застосування запропонованого авторами підходу до стабілізації обчислювального процесу отримані ізолінії набувають природного характеру (рис. 2).

Список літератури:

1. Дейнека В. С., Сергиенко И. В., Скопецкий В. В. Модели и методы решения задач с условиями сопряжения. Киев: "Наукова думка", 1998.
2. Самарский А. А., Михайлов А. П. Математическое моделирование. Москва: "Физматлит", 2002.
3. James A. An introduction to water quality modeling. John Walley & Sons, 1993.
4. Агаркова Н. В., Качинський А. Б., Степаненко А. В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф. Київ: "Національний інститут стратегічних досліджень". Серія "Екологічна безпека". Випуск 2, 1996.
5. Savula Ya.H., Koukharskyj V.M., Chaplia Ye.Ya. Numerical analysis of advection-diffusion in the continuum with thin canal //Numerical Heat Transfer/ Part A33 (3), 1998.

Дуцяк І.С., Батюк І.Г., Матвєєв Є.Є.

Підсумки науково-аналітичної діяльності Західного наукового центру

Західний науковий центр НАН України і МОН України

Суспільні та економічні зміни, що відбуваються в сучасному світі, ставлять все нові завдання перед наукою. Наука, окрім функції створення нових знань та виконання місії цивілізації суспільства, на сьогоднішній день перетворюється у суттєву умову економічного зростання і покращення якості життя в цілому. Оскільки раніше наукові дослідження сприймалися як наслідок економічних можливостей держави, то на сучасному етапі наука перетворилась в одну із найважливіших умов розвитку людства. Наука сприяє економічному зростанню держави, а економічне зростання надає можливість збільшення коштів на розвиток науки.

Спостереження за економічною динамікою багатьох країн, передусім високорозвинених, свідчить, що із вступом країни у стадію сучасного економічного зростання, в економіці держави відбуваються зміни за умовно спільною моделлю – чітко відстежується тенденція до зменшення значимості традиційних секторів матеріального виробництва (аграрного та індустріального) та посилення сектору послуг й інформації при зростаючій ролі наукового знання, що дає привід позначати природу сучасної економіки як наукомістку, технологічну, ґрунтовану на знаннях.

В зв'язку із цим науковці Західного наукового центру спільно із вченими різних галузей західного регіону протягом кількох останніх років виконували науково-дослідні роботи на такі актуальні на сьогоднішній день теми як "Дослідження проблем управління науковим комплексом регіону та його трансформація відповідно до потреб інноваційного розвитку економіки (на прикладі західного регіону України)" та "Інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку регіону (на прикладі західного регіону України)"

Об'єктом дослідження був науковий та науково-технічний комплекси західного регіону України. Метою робіт було визначення пріоритетних ланок інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності наукового комплексу західного регіону України, розробка науково-обґрунтованих пропозицій щодо покращення управління науковим комплексом регіону та його структурних змін відповідно до потреб інноваційного розвитку економіки регіону.

В наукових роботах на основі статистичних даних про об'єкт наукових досліджень проаналізовано сьогоднішній стан наукового-технічного потенціалу Західного регіону України. Виявлено слабкі місця окремих складових НТП, зокрема, відносно низьку насиченість економіки науковими кадрами у порівнянні з розвиненими країнами, відсталість матеріально-

технічної бази, недостатній рівень фінансування науки регіону.

Розглянуті конкретні досягнення науковців Західного регіону з точки зору їх інноваційної спрямованості.

Згідно даних, які зібрані та опрацьовані в рамках виконання робіт, відбувається збільшення чисельності наукових працівників, поліпшення їх професійної і галузевої структури, зменшення відпливу за кордон висококласних спеціалістів, а це все свідчення позитивного явища нарощування наукового потенціалу регіону, що став на шлях формування і розвитку економіки на засадах інноваційної конкурентоспроможності.

Організація системи управління наукою, науковим комплексом на сьогоднішній день означає створення всіх умов для трансформації науки, наукових досліджень в інтересах створення конкурентоспроможної держави. В роботі розглянуто два принципово різних підходи стимулювання інноваційного розвитку.

Розглянуто поняття «інноваційний потенціал суспільства», визначальним чинником і водночас невід'ємною складовою якого є людський інтелект у його суспільному, груповому (колективному) та індивідуальному виявах. Вченими-економістами виокремлено поняття "інтелектуальна еліта" і розглянута тенденція, що спрямована на підпорядкованість систем управління науково-технічним потенціалом не технократичним, а гуманістичним принципам. Тобто розглядається питання про створення умов для розвитку "наукової еліти", управління якою повинно підпорядковуватись гуманістичним принципам, піднімається питання про економічні мотиви як складову загальної трудової мотивації, що змістовно не пов'язана з інноваційним процесом, але є рушійною силою цього процесу і це треба враховувати при управлінні науковим комплексом регіону.

Проведені дослідження свідчать про неприпустиме марнотратство духовно-інтелектуальних і морально-психологічних сил суспільства, зумовлене значною мірою "холостими" затратами його кадрового, науково-технічного, фінансового потенціалу, що, до того ж, спостерігаються в інноваційній сфері – одній з найвизначальніших для подальшого розвитку держави.

В роботах зроблений висновок, що реалізація соціогуманістичних засад у ставленні суспільства до своєї інтелектуальної еліти є необхідною складовою (напрямом, вектором) інноваційної політики на державному та регіональному рівнях.

Регіональна інноваційна політика завжди є складовою частиною державної політики і визначає принципи, форми і методи взаємодії всіх рівнів державного управління, наукових, науково-технічних закладів і організацій та виробничих підприємств з метою впровадження наявних прогресивних технічних та технологічних розробок в виробничогосподарську сферу регіону. Суто регіональними є наявний в регіоні науковий та виробничий потенціал, відношення місцевих адміністрацій до проблем науково-технічної та інноваційної діяльності та

інноваційна структура.

Піднімається питання про формування ринкової інноваційної інфраструктури на регіональному рівні, визначені її основні компоненти і проаналізовано механізм їхньої взаємодії. Звернено увагу на те, що економічний розвиток у сучасних умовах і, особливо, в перспективі, вже не може спиратися винятково на засади автоматизму, а вимагає системи менеджменту з заздалегідь усвідомленою та науково обґрунтованою стратегією і тактикою здійснення його функцій, у тому числі моніторингу.

Функцію регіонального інноваційного моніторингу пропонується покласти на регіональні інформаційно-пошукові системи.

На основі викладених засад запропоновано, щоб функцію забезпечення менеджменту інноваційної діяльності регіону взяв на себе регіональний науковий центр. З цією метою в Західному науковому центрі НАН України і МОН України формується база даних по наукових кадрах вищої кваліфікації та установах, де проводяться наукові дослідження і розробки, створюється каталог інноваційних пропозицій науковців Західного регіону. Розроблена інформаційно-пошукова система для відбору потрібної інформації із сформованої бази сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень щодо розвитку наукових досліджень і розробок та їх впровадження у виробництво.

В наукових роботах розглянуто поняття інформаційної інфраструктури, основним призначенням якої є збільшення можливостей повного і своєчасного забезпечення споживачів необхідною їм достовірною інформацією. Інформаційна інфраструктура – це єдність систем розробки, створення, поширення та підтримки інформаційних продуктів (програмне забезпечення) та технічних засобів (технічне забезпечення), систем надання інформаційних послуг (збір, обробка, збереження, поширення, пошук та передача інформації), систем підготовки кадрів, а також різноманітних механізмів, що забезпечують ефективну взаємодію вищезазначених компонент і сприяють їх всебічному та комплексному розвитку. На сьогоднішній день спостерігається випереджаючий розвиток інформаційної інфраструктури в Україні у порівнянні зі світовим взагалі. Проте цей приріст не може вирівняти ситуацію в Україні у порівнянні з більш розвинутими в даній сфері країнами. Інакше кажучи, в Україні національна інформаційна інфраструктура знаходиться ще в зародковому стані, але розвивається подібно акселерату.

Підсумовуючи, слід зазначити, що інформаційна інфраструктура здатна забезпечувати сучасних фахівців новими знаннями, збільшуючи їхні професійні можливості. Таким чином, саме споживання інформаційної продукції можна вважати, за змістом, інвестиціями у людський капітал, цінність якого визначається не стільки досвідом та навичками, скільки здатністю засвоювати та продукувати нові знання, які при переході до постіндустріальної формації стають основною, а переважно і єдиною, продуктивною силою, яка визначає подальший прогрес, а творчий потенціал

громадян, розвитку якого сприяє інформаційна інфраструктура, починає займати місце головного інвестиційного ресурсу, здатного підвищити конкурентоспроможність національної економіки.

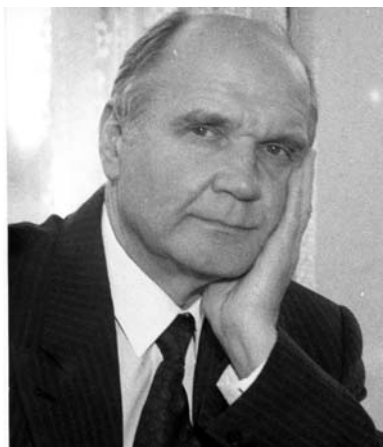
Одним із способів управління науковим комплексом регіону з метою трансформації його відповідно до потреб інноваційного розвитку економіки є інституційні перетворення в науково-технологічній та інноваційній сферах шляхом формування науково-інноваційної інфраструктури та сприяння створенню організаційно-економічних структур, найбільш ефективних з точки зору продукування та комерціалізації інновацій. В роботах розглянуті конкретні інноваційні структури, що діють на території Західного регіону України.

Формування та функціонування ринку інновацій потребує цілого ряду інституцій забезпечення, до яких відносяться, в тому числі, і центри впровадження технологій та інформаційна мережа нововведень, які з особливою увагою розглянуті в даних роботах. Також розроблені методичні рекомендації щодо створення інформаційних систем регіональних наукових центрів НАН України та МОН України, які містять конкретні формулювання щодо призначення та функцій, користувачів, принципів формування, структурну схему, організаційні етапи, системи збереження інформації та управління нею.

Аналіз стану науково-технічної й інноваційної діяльності в регіоні підтверджує, що для їхньої інтенсифікації вкрай необхідна активна співпраця регіональних та місцевих органів влади, з одного боку, та установ науки та освіти, з іншого боку, в напрямку організаційного, фінансового та інформаційного забезпечення науково-технічної й інноваційної діяльності в регіоні.

ЮВІЛЕЇ

До 80-річчя академіка НАН України Ігоря Рафаїловича Юхновського

1 вересня 2005 року виповнилося 80 років видатному вченому, фізику-теоретику, громадському і політичному діячеві, академіку НАН України Ігорю Рафаїловичу Юхновському. Народився він у селі Княгинин на Волині. Середню освіту здобув у ліцеї м. Кременця. З 1944 року І.Р. Юхновський у діючій армії, пройшов фронтовими дорогами Західної України, Польщі і закінчив війну в Австрії. По завершенні війни закінчив фізико – математичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка та аспірантуру при кафедрі теоретичної фізики. В

1954 році захистив кандидатську, а в 1965 році – докторську дисертації. Протягом 12 років він очолював кафедру теоретичної фізики Львівського державного університету імені Івана Франка, де відбувалося його становлення як вченого, педагога, громадського діяча.

І.Р. Юхновському притаманна висока вимогливість, цілеспрямованість та надзвичайна працездатність. В поєднанні з оригінальним підходом до вирішення наукових проблем це дозволило йому об'єднати навколо себе обдарованих молодих науковців, спрямувати їх роботу на вирішення актуальних проблем теоретичної фізики і в результаті створити Львівську школу статистичної фізики. Основи Львівської наукової школи були закладені ще у Львівському відділі статистичної теорії конденсованих середовищ (СТеКС) Інституту теоретичної фізики АН УРСР, який він очолив у 1969 році. На базі цього відділу було створено Львівське відділення Інституту теоретичної фізики УРСР (1980 р.), а згодом Інститут фізики конденсованих систем Національної Академії наук України (1990 р.). Аспірантами І.Р. Юхновського в різні роки були: нині професор Іван Вакарчук – ректор Львівського національного університету імені Івана Франка, професор Юрій Рудавський – ректор Національного університету "Львівська політехніка", Юрій Козицький – професор Люблінського університету в Польщі, Ігор Мриглод – член-кореспондент НАН України, директор Інституту фізики конденсованих систем НАН України, Михайло Козловський – завідувач відділу цього ж інституту та багато інших. Протягом 30 років І.Р. Юхновський завідував відділом СТеКС, який став осередком Львівської школи статистичної фізики. У цьому відділі в різні періоди наукової діяльності працювали член-кореспонденти НАН України

М.Ф. Головка та І.В. Стасюк, професори М.В. Ваврух, Ю.В. Головач, З.О. Гурський, Р.Р. Левицький, М.А. Кориневський, П.П. Костробій, В.С. Височанський та багато інших відомих вчених.

І.Р. Юхновський є автором потужних теоретичних методів дослідження, які дозволили встановити фізичні характеристики цілого ряду складних статистичних систем. Серед них метод колективних змінних та метод зміщень і колективних змінних. Ці методи дозволили отримати нові фізичні результати для речовини в різних станах. Серед них розчини електролітів, метали і сплави, квантові рідини (рідкий гелій), електронний газ в металах. Для кожного з цих об'єктів була побудована теорія, яка дозволила на мікроскопічному рівні описати їхні основні властивості.

З допомогою методу колективних змінних було вирішено цілий ряд задач статистичної фізики. Зокрема, одна з центральних задач статистичної теорії класичних систем взаємодіючих частинок - проблема коректного і рівноправного врахування короткосяжних та далекосяжних взаємодій. З допомогою цієї теорії вдалося описати фізичні властивості рідин і розчинів, зокрема звичайної води. Цей підхід був узагальнений на системи з довільною електростатичною взаємодією, що привело до створення, спільно з професором М. Головком, мікроскопічної теорії електролітів. Важливим досягненням школи І.Р. Юхновського стало узагальнення теорії розчинів електролітів на випадок просторово-обмежених систем. Поряд з науковим пріоритетом це має велике практичне значення, адже тісно пов'язано з проблемою опріснення води.

Академіком Юхновським І.Р. опубліковано понад 500 наукових робіт, 7 монографій, підручник з квантової механіки, книгу "Україна – незалежна держава", цілий ряд аналітичних матеріалів щодо стратегії розвитку основних галузей України. В 1986 році йому присуджена престижна премія ім. М.М. Крилова (спільно з М.М. Боголюбовим та С.В. Пелетмінським) за цикл робіт "Математичні методи дослідження систем зі спонтанно порушеною симетрією". Під його керівництвом захищено понад 40 кандидатських та 13 докторських дисертацій.

В 2005 році І.Р. Юхновський отримав відзнаку Героя України. Він нагороджений орденами і медалями як колишнього Радянського Союзу, так і незалежної України. Із 1990 по 2006 роки був народним депутатом Верховної Ради України. Будучи головою Народної Ради, очолював роботу опозиції. Впродовж 1990-1993 років та 1999-2002 років він є головою Комісії Верховної Ради з питань науки і освіти, членом Президії Верховної Ради. Із 2002 по 2006 роки І.Р. Юхновський четвертий раз обирається до Верховної Ради України. Впродовж цього терміну він є першим заступником голови Комісії Верховної Ради з питань науки і освіти, головою Спеціальної тимчасової комісії Верховної Ради України з питань майбутнього.

В 1992-1993 роках І.Р. Юхновський займав посаду першого віце-прем'єр-міністра України. Протягом 1996-2002 років він очолював роботу

Міжвідомчої аналітичної консультативної ради при Кабінеті Міністрів України. За цей час ним опрацьовано та видано рекомендації стратегічного розвитку таких галузей господарства України як електроенергетика (1997), сільське господарство України (1997, 1999), гірничо-металургійний комплекс (1998), хімічні технології і хімічна промисловість України (1998), попередній макроекономічний огляд господарського комплексу України (1998), промисловість будівельних матеріалів (1999), харчова промисловість України (2000). Глибоке розуміння академіком І.Р. Юхновським суті проблем по кожному із вказаних напрямків та розгляд їх з єдиних неупереджених позицій є неоціненним внеском в розбудову України.

Академік І.Р. Юхновський активно займається науково-організаційною роботою. Він є одним із організаторів Західного наукового центру АН УРСР. З часу заснування наукового центру він є заступником його Голови, а з 1990 по 1998 роки обіймав посаду Голови Західного наукового центру НАН України. Особливу увагу він приділяв розвитку інноваційних процесів, практичному використанню наукових розробок, патентів та винаходів українських вчених. За його ініціативою було організовано перший в Україні науково-технологічний парк (Технопарк), який створив оптимальні умови для практичного використання наукових розробок. При цьому використовувався досвід роботи технопарків Німеччини та Тайваню, з діяльністю яких І.Р. Юхновський ознайомився особисто. Територією цього Технопарку була обрана Яворівська вільна економічна зона, яка була створена з його ініціативи та підтримки як народного депутата України. Нині наслідком цієї діяльності є десятки інноваційних та інвестиційних проектів, які працюють на території Львівщини. Нетрадиційним видом діяльності Голови Західного наукового центру НАН України було утворення в 1996 році громадської організації "Фонд підтримки науки". В цей період становлення України мали місце суттєві проблеми з фінансуванням науки. Відчувався відтік наукових кадрів за кордон. Створена І.Р. Юхновським громадська організація надавала фінансову підтримку вченим, в тому числі на завершення розпочатих ними наукових розробок. Висновок про доцільність фінансової підтримки надавався Науково-технічною радою Фонду, до складу якої входили висококваліфіковані вчені та представники промислових установ. При його активній підтримці і безпосередній участі приймалися рішення про створення нових вищих учбових закладів та установ НАН України в Західному регіоні. Йому належить ініціатива створення реєстру земельних ресурсів України, центру "Українська комп'ютерна і дослідницька мережа", який дотепер забезпечує доступ багатьом інститутам НАН України та ряду вищих навчальних закладів до світових банків даних.

Сьогодні академік І.Р. Юхновський виконує обов'язки Голови Українського інституту національної пам'яті. Цей інститут є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Серед

основних завдань Інституту – забезпечення всебічного вивчення багатомістової історії українського державотворення, здійснення комплексу заходів увічнення пам'яті учасників національно-визвольної боротьби, жертв голодоморів і політичних репресій.

І.Р. Юхновський перебуває в розквіті творчих сил. Нещодавно розпочато видання його вибраних праць. У видавництві Національного університету "Львівська політехніка" в 2005 році вийшли в світ наукові видання серії "Вибрані праці. Фізика" (856 с.) та "Вибрані праці. Економіка" (863 с.). Планується видання праць, пов'язаних з його політичною діяльністю. Доля Ігора Рафаїловича Юхновського склалася так, що він знав в Україні та поза її межами, як активний громадський та політичний діяч. Поряд з цими безсумнівними заслугами він залишається видатним фізиком-теоретиком, засновником Львівської школи статистичної фізики. Побажаємо йому творчого довголіття, міцного здоров'я та подальших успіхів у розбудові нашої України.

*Завідувач відділу
Інституту фізики конденсованих
систем НАН України,
доктор фіз.-мат. наук, професор*

М. Козловський

**До 80-річчя
академіка НАН України
Володимира Васильовича Панасюка**

Доктор технічних наук (1967), професор (1968), академік Національної академії наук України (1987) Володимир Васильович Панасюк – видатний український вчений у галузі теорії міцності матеріалів і конструкцій, один із основоположників Львівської наукової школи механіків - матеріалознавців. Народився 27 лютого 1926 року в с. Красному на Холмщині. У 1951 році закінчив Львівський держуніверситет за спеціальністю механіка. Свою трудову діяльність у Фізико-механічному інституті ім. Г.В. Карпенка НАН України він розпочав у 1951 році, а з 1971 року по даний час є його директором.

В. Панасюк створив основи теорії крихкого руйнування та міцності конструкційних матеріалів, сформулював нову δ_k -модель для розрахунку їх гранично-рівноважного стану за наявності тріщин. Ця модель та його концепція електрохімічної ситуації біля вершини тріщини одержали світове наукове визнання та сприяли розвитку методів оцінки довговічності матеріалів і конструкцій з урахуванням впливу робочих середовищ. Своїми оригінальними працями В. Панасюк суттєво збагатив механіку деформівного твердого тіла та матеріалознавство, зробив вагомий внесок у формування та утвердження фізико-хімічної механіки руйнування матеріалів як нового напрямку в науці про матеріали та їх міцність. Він є автором (і співавтором) понад 600 наукових публікацій, у тому числі 15 монографій, понад 30 авторських свідоцтв і патентів України на винаходи.

Великий внесок В. Панасюка у підготовку багатотомного довідника-монографії “Механіка руйнування і міцність матеріалів” як організатора і редактора цього видання, а також одного з авторів першого тому “Основи механіки руйнування матеріалів” (1988, співавтори О. Андрейків і В. Партон). До ювілею В.В. Панасюка видруковано 7 томів цієї праці. Вона стала важливою віхою у розвитку науки про матеріали та їх міцність. У ній синтезовані результати досліджень таких проблем, як вплив дефектів типу тріщин у матеріалах на їх механічну поведінку, фізико-хімічні аспекти руйнування конструкційних матеріалів, їх тріщиностійкість під сталим і змінним навантаженням, неруйнівний контроль матеріалів і технічна діагностика елементів конструкцій, довідкові дані про коефіцієнти інтенсивності напружень у тілах з тріщинами тощо. Ці праці не тільки утвердили механіку руйнування матеріалів як новий науковий напрям у матеріалознавстві, але й сприяють широкому використанню її підходів у

інженерній практиці.

Для утвердження наукових досягнень України з проблем механіки руйнування матеріалів і цілісності конструкцій у світовому науковому співтоваристві принципове значення мають монографії та публікації В. Панасюка у закордонних журналах, а також його праця “Досягнення у розвитку механіки руйнування та міцності матеріалів” (1993) та почесна лекція “Деформаційні критерії в механіці руйнування матеріалів” (1993), в яких зроблено підсумок досягнень і показано внесок українських учених у розвиток даного наукового напрямку. Ці підсумкові праці було спеціально підготовано до VIII Міжнародної конференції з механіки руйнування, організованої в Києві у 1993 році (головою Національного оргкомітету конференції був саме В. Панасюк, зробивши все можливе для того, щоб конференція не тільки відбулася, а й пройшла успішно). Конференція продемонструвала вагомий внесок українських учених у формування та розвиток механіки руйнування матеріалів як нового наукового напрямку. Розвиток досліджень у цьому напрямі та отримані нові результати В. Панасюк та О. Андрейків підсумували в оглядовій доповіді “Fracture Mechanics of Materials and Methods of Assessment of Structures Service Lifetime” на наступній, IX, такій конференції (Сідней, 1997). Для подальшого утвердження цих досягнень у світовій науковій спільноті суттєвого значення має синтезуюча монографія В. Панасюка “Strength and Fracture of Solids with Cracks” (2002), яка опублікована за підтримки Європейського товариства з механіки руйнування і цілісності конструкцій (ESIS). За видатні дослідження з проблем деформування та руйнування твердих тіл із тріщинами це Товариство у 2000 р. нагородило В. Панасюка найвищою своєю відзнакою – медаллю А. Гріффітса.

В. Панасюк – віце-президент Світового конгресу з механіки руйнування та міцності матеріалів (1993-1997), член редколегій міжнародних наукових і науково-технічних журналів, зокрема “Fatigue of Engineering Materials and Structures” (з 1985), “Фізико-хімічна механіка матеріалів” (з 1978 р. – головний редактор).

Особливого значення В. Панасюк надає впровадженню результатів наукових досліджень у практику. Він дотримується переконання, що утвердження України як незалежної авторитетної у світі держави не може відбутися без її економічних досягнень, а природничі і технічні науки мають для цього вирішальне значення. Він зробив особливо вагомий внесок у зміцнення зв'язків інституту з виробництвом і розв'язання очолюваним ним колективом великомасштабних державних завдань, зокрема таких, як програми “Енергія-Бурани”, “Буровий інструмент”, “Інтеркосмос”, “Водень у металах” тощо. За ці роботи В. Панасюк разом із своїми учнями та колегами з Фізико-механічного інституту став лауреатом ряду державних нагород у галузі науки і техніки: Державної премії УРСР за комплексну розробку і впровадження методів і засобів підвищення надійності та довговічності матеріалів корпусів кораблів (1977); Державної премії СРСР за розробку та

впровадження високоміцних і тріщиностійких сплавів для виробів морської і космічної техніки (1986); Державної премії України за цикл наукових праць "Фізико-хімічна механіка руйнування матеріалів і цілісність конструкцій" (1995).

За активної підтримки В. Панасюка в інституті створено унікальну науково-експериментальну базу, включаючи радіофізичний комплекс для діагностики космічного простору у декаметровому діапазоні електромагнітного випромінювання, який входить у загальноакадемічну систему радіоінтерферометрів "УРАН", що становить національне надбання України, потужний водневий комплекс, нові лабораторії та обладнання, забезпечені сучасними інформаційними технологіями тощо.

Завдяки особистій ініціативі та зусиллям В. Панасюка кадровий потенціал науковців інституту має всі умови для свого розвитку: функціонують аспірантура та докторантура за сімома спеціальностями, а також дві спеціалізовані вчені ради для захисту докторських і кандидатських дисертацій за п'ятьма спеціальностями. Під особистим керівництвом В. Панасюка підготували і захистили кандидатські дисертації 47 спеціалістів, серед них 17 стали докторами наук. Значна частина цих науковців працює в інституті і по сьогодні.

Володимир Васильович завжди є активним учасником вирішення загальнодержавних наукових і громадських проблем. Він є членом Бюро Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України (1983), впродовж довгих років був заступником голови Західного наукового центру НАН України і багато зробив для зміцнення зв'язків академічної та освітянської науки з підприємствами Західного регіону України, тривалий час очолював правління Львівської обласної організації товариства "Знання". Протягом 1992-2003 рр. В. Панасюк – Президент Львівського крайового товариства "Рідна школа". Національно-патріотичний дух, що завжди був притаманний науковцям очолюваного В. Панасюком інституту, а також його особиста громадянська позиція суттєво сприяли відновленню та діяльності Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, дійсним членом якого В. Панасюк став у 1992 році.

Українська держава гідно відзначила багаторічну плідну наукову, науково-організаційну і суспільну діяльність академіка НАН України В. Панасюка, його значний особистий внесок у розвиток наукових досліджень, створення національних наукових шкіл, зміцнення науково-технічного потенціалу України. В. Панасюк – Заслужений діяч науки і техніки України (1994); нагороджений відзнаками Президента України – "За заслуги" I–III ступенів (1998-2006).

*Академік НАН України,
професор, д.ф.-м.н.*

З.Т. Назарчук

**До 75-річчя
члена-кореспондента НАН України
Ярослава Йосиповича Бурака**

Ярослав Йосипович Бурак народився 15 березня 1931 року в селі Підгороднє Золочівського району Львівської області. Після закінчення в 1948 році Золочівської середньої школи він вступає до Львівського державного університету імені Івана Франка на фізико-математичний факультет за спеціальністю "математика", який закінчує з відзнакою в 1953 році за спеціальністю "механіка". У 1953 - 1955 роках працює інженером у лабораторії фотопружності Інституту машинознавства і автоматики Академії наук України, в 1955-1958 роках навчається в аспірантурі

Львівського політехнічного інституту за спеціальністю "Опір матеріалів".

Під час навчання в аспірантурі Я.Й. Бурак під керівництвом професора М.Я. Леонова займається узагальненням класичних моделей механіки деформування призматичних стержнів в умовах поперечного згину та кручення. За результатами цих досліджень у 1960 році він захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук на вченій раді Дніпропетровського державного університету.

Після закінчення аспірантури Я.Й. Бурак працює в системі Академії наук України. З 1958 року – в Інституті машинознавства і автоматики Академії наук України (з 1964 р. – Фізико-механічний інститут АН України) він спільно з Я.С. Підстригачем розробляє методи побудови особливих розв'язків динамічних задач теорії пружності та термopужності при зосереджених рухомих і нерухомих силових навантаженнях з урахуванням їх мультипольної структури. Запропоновані математичні підходи та одержані результати були використані надалі для аналізу напружено-деформованого стану твердого тіла з дислокаціями й, зокрема, релаксації напружень в околі крайової дислокації Пайєрлса у зв'язку з утворенням хмаринки Котрелла.

Починаючи з другої половини шістдесятих років, Я.Й. Бурак працює над побудовою фізико-математичних моделей діелектричних та електропровідних неферомагнітних пружних тіл. Мабуть, уперше в світовій літературі, використовуючи уявлення про тензорний характер локального розподілу електричних зарядів в деформованому пружному діелектрику, він отримує повну систему рівнянь для опису процесів деформування та поляризації діелектриків. У випадку електропровідних неферомагнітних пружних тіл, виходячи з основних положень термодинаміки нерівноважних процесів і механіки суцільного середовища, побудовано математичну

модель, у рамках якої кількісно описано механічні, теплові та електромагнітні процеси з урахуванням поля електродного потенціалу (хімічного потенціалу електронної підсистеми металу). На цій основі Я.Й. Бураком і його учнями (Б.П. Галапацом, Є.Я. Чаплею) проведено широкий спектр досліджень електричних (катодно-анодних) явищ та поверхневих ефектів у неоднорідно деформованих твердих тілах з метою прогнозування міцнісних параметрів таких тіл та кінетики протікання у них корозійних процесів.

Тоді ж Я.Й. Бурак спільно з Е.І. Григолюком і Я.С. Підстригачем розпочинають дослідження з розробки теоретичних основ і методів оптимізації термонапруженого стану деформівних тіл для створення раціональних режимів і схем високотемпературної локальної обробки зварних елементів тонкостінних конструкцій. В цьому зв'язку були сформульовані і розв'язані нові неklasичні за постановкою екстремальні задачі термомеханіки оболонок і пластин при заданих областях допустимої зміни функції керування та обмеженнях на відповідні параметри фізико-механічних процесів. Прикладні результати цих досліджень були впроваджені у виробництво та закладені в основу Міжгалузевого стандарту зонального відпуску зварних тонкостінних конструкцій.

Необхідність розв'язування інженерних задач, які пов'язані з дослідженням температурних полів і напружень за індукційної термообробки, привела Я.Й. Бурака (спільно з О.Р. Гачкевичем) до створення теорії та методів термомеханіки електропровідних тіл, які перебувають під дією зовнішніх усталених та квазіусталених електромагнітних полів. У рамках запропонованого підходу було розроблено ефективні методи та розрахункові схеми визначення й оптимізації напружено-деформованого стану елементів конструкцій та приладів стосовно конкретних умов індукційної термообробки.

Надалі роботи у галузі оптимізації розвивались у напрямку розробки теоретичних основ створення раціональних технологій термообробки при виготовленні електровакуумних та електроннопроменевих приладів, а також заварюванні дефектів та під'єднанні відводів на діючих магістральних нафтопроводах (спільно з Ю.Д. Зозуляком).

Під керівництвом Я.Й. Бурака розвинуто методи дослідження магніто-термопружних процесів у неферомагнітних неполяризованих електропровідних тілах за дії періодичних у часі комплексних навантажень; процесу деформування багатокомпонентних твердих тіл з урахуванням алотропних перетворень, теплопровідності та дифузії, а також фізико-механічних процесів у напівпровідникових системах з використанням багатоконтинуумного підходу (спільно з В.Ф. Чекуріним).

Останнім часом увага Я.Й. Бурака сконцентрована на проблемах розробки локально-градієнтного термодинамічного підходу до побудови моделей нелінійної термомеханіки. У цьому підході враховуються локальні пружні зміщення, які пов'язані з градієнтністю поля хімічного потенціалу і

взаємозв'язком деформаційної та поступальної форм руху. Це дало можливість повніше описати приповерхневі явища й ефекти поляризації в одно- та багатокомпонентних термопружних структурах.

Започатковано також дослідження в галузі математичних проблем нелінійної механіки деформівних пружних систем. Сформульовано, зокрема, варіаційні постановки крайових задач нелінійної теорії пружності та термопружності на основі повних функціоналів Гамільтона (спільно з Г.І. Мороз). Запропонований енергетичний підхід дозволяє встановлювати достатні умови існування та єдиності слабких розв'язків крайових задач, а також є вихідним для розробки алгоритмів числової реалізації конкретних задач.

Науковий доробок Я.Й. Бурака складає 11 наукових монографій, близько 400 інших наукових публікацій, 5 авторських свідоцтв про винаходи.

Одержані результати досліджень дозволили Я.Й. Бураку в 1970 році захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук, а в 1976 році отримати звання професора за спеціальністю "механіка деформівного твердого тіла". У 1985 році його обрано членом-кореспондентом Академії наук України.

У 1975 році за розробку і впровадження у практику оптимальних режимів зонального відпускання зварних швів у конструкціях оболонкового типу Я.Й. Бураку було присуджено Державну премію України у галузі науки і техніки. У 1982 році Я.Й. Бураку присвоєно почесне звання "Заслужений діяч науки України", а в 1999 році за дослідження, які присвячені розробці математичних моделей і методів розв'язування крайових задач термомеханіки електропровідних континуальних систем, присуджено (спільно з О.Р. Гачкевичем та Р.Ф. Терлецьким) премію ім. М.М. Крилова НАН України.

Я.Й. Бурак проводить велику науково-організаційну роботу як завідувач відділу (1969-1995 рр. – Фізико-механічний інститут АН України, Львівський філіал математичної фізики Інституту математики АН України, Інститут прикладних проблем механіки і математики НАН України), науковий керівник Центру математичного моделювання ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України (з 1995 р.), заступник голови спеціалізованої Вченої ради з захисту докторських та кандидатських дисертацій при ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України (з 1977 року), член ради Державного фонду фундаментальних досліджень Міністерства освіти та науки України, головний редактор наукового збірника "Фізико-математичне моделювання та інформаційні технології", член редколегій журналів "Математичні методи і фізико-механічні поля", "Машинознавство", "Вісник Львівського університету" та "Волинський математичний вісник". Він – дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, член Національного комітету з теоретичної та прикладної механіки України та Європейського товариства механіків "Euromech".

Плідну наукову та науково-організаційну роботу Я.Й. Бурак поєднує з педагогічною діяльністю. Упродовж 35 років він викладає у Львівському національному університеті імені Івана Франка; був заступником завідувача, а потім завідувачем спільної з ІППММ НАН України кафедри математичного моделювання цього університету. У даний час – професор кафедри прикладної математики Національного університету "Львівська політехніка". Серед його учнів 8 докторів та 36 кандидатів наук. Зусиллями Я.Й. Бурака, його наукових колег та учнів у Львові створено наукову школу з проблем континуально-термодинамічного моделювання та оптимізації нелінійних локально нерівноважних систем.

За заслуги в розвитку науки, впровадження її результатів у виробництво, підготовку наукових кадрів і виховання студентської молоді Я.Й. Бурак відзначений урядовими нагородами та почесними грамотами Президії НАН України.

В цьому році за вагомий особистий внесок у справу розбудови української науки і освіти, підготовку висококваліфікованих спеціалістів, виховання підростаючого покоління, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм Ярослава Йосиповича Бурака нагороджено Почесною грамотою Верховної Ради України та нагрудним знаком "За наукові досягнення" Міністерства освіти і науки України.

Директор

*Центру математичного моделювання
ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України,
д.ф.-м.н.*

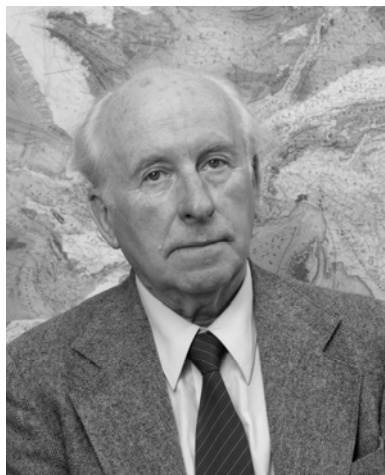
Є.Я. Чапля

Заст. директора

*Центру математичного моделювання
ІППММ ім. Я.С. Підстригача НАН України
д.ф.-м.н.*

В.Ф. Кондрат

**До 75-річчя
члена-кореспондента НАН України
Юрія Миколайовича Сеньковського**

20 квітня 2006 року виповнилося 75 років видатному українському геологу, відомому вченому в галузі генетичної літології, палеоокеанографії, теоретичної мінералогії члену-кореспонденту НАН України, професору Юрію Миколайовичу Сеньковському.

Ю. Сеньковський народився в 1931 р. у Львові. Після закінчення в 1955 р. навчання у Львівському політехнічному інституті був скерований на роботу на кафедру петрографії і мінералогії цього ж інституту. У 1959 р. Юрій Миколайович переходить працювати в Інститут геології корисних копалин АН УРСР (на даний час Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України). Тут він пройшов шлях від інженера, старшого наукового співробітника, вченого секретаря інституту до завідувача відділу седиментології провінцій горючих копалин (з 1980 – до цього часу). Під науковим керівництвом академіка АН України Л.Г. Ткачука, Юрій Миколайович виконав кандидатську (1962 р.) та докторську дисертації (1975 р.).

Своїми науковими працями Ю. Сеньковський збагатив геологічну науку новими оригінальними концепціями та вніс значний вклад у вивчення геології корисних копалин України та суміжних регіонів. Будучи керівником Української частини Проєктів міжнародної програми геологічної кореляції (МПГК) ЮНЕСКО, Ю. Сеньковський виконав великий об'єм досліджень при розробці Проєктів № 58 "Події в середній крейді", № 86 "Південно-західний борт Східно – Європейської платформи", № 156 "Фосфорити", № 187 "Кремененагромадження", програми "Тетіс", результати яких виклав у монографіях (1981, 1985, 1987, 1989).

Теоретичні та експериментальні роботи Ю. Сеньковського заклали наукові підвалини розвитку в Україні нового пріоритетного напрямку "Геологічна та геохімічна палеоокеанографія давніх континентальних окраїн і їх корисні копалини", що є одним з основних напрямків наукових досліджень Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України. В аспекті цієї проблеми теоретично обґрунтував і запропонував новий розділ наук про Землю – "Апвелінгова геологія". Набуті результати з цих комплексних проблем викладені в монографії "Геологічна палеоокеанографія океану Тетіс" (Ю. Сеньковський та ін., 2004 р.), що є першою фундаментальною працею з питань палеоокеанології Карпато-Тетидного сегменту Світового океану. За книгу "Фосфорити Заходу України, проєкт ЮНЕСКО № 86 – Східно-Європейська платформа" (Ю. Сеньковський, В. Глушко, А. Сеньковський, 1989) був удостоєний

Національною академією наук України премії академіка В.І. Вернадського (1994).

Працюючи над фундаментальними проблемами геології, вчений приділяє чималу увагу їх прикладному втіленню. Так, вперше опубліковані ним оригінальні палеоокеанологічні моделі апвелінгового седиментогенезу в Карпатському сегменті океану Тетіс (крейдовий період) стали вагомим внеском пізнання не тільки геологічної історії цього регіону, але й послужили основою для розробки науково-прикладної тематики "Насув Карпат" та "Проблеми нафтогазоносності шельфових відкладів піднасуву Карпат", що з часом увінчалось відкриттям покладів вуглеводнів у Буковинських Карпатах.

Ю. Сеньковському притаманний новаторський підхід до вирішення фундаментальних геологічних проблем. У найновішому доробку вченого – оригінальна нова концепція, згідно з якою, виходячи з принципу геологічного актуалізму, лежить наукове твердження про геокінетику латентного формування майбутніх нафтоносних провінцій Землі в межах сучасного простягання апвелінгових зон. На його думку ці сучасні апвелінгові осадові пояси (геоформації) – Перу-Чилійський, Каліфорнійський, Намібійський, Чорноморський та інші, слід розглядати як в майбутній наступній ері – психозою нафтогазоносні чи фосфоритоносні провінції світу. Чимало сил віддає вчений педагогічній діяльності. Професор Ю. Сеньковський постійно проводить підготовку нових кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, що дало йому змогу створити з молодих науковців – випускників аспірантури єдину в Україні наукову школу в галузі геологічної і геохімічної палеоокеанографії давніх континентальних окраїн, седиментології та генетичної літології.

Науковий доробок Ю. Сеньковського складає біля 300 опублікованих ним та в співавторстві наукових праць, в тому числі 16 монографій, 22 геологічні карти Центральної Європи та Євразії, з яких 15 вийшли за кордоном.

Наукова діяльність Ю. Сеньковського була визнана обранням його членом-кореспондентом НАН України, лауреатом премії ім. В.І. Вернадського НАН України, академіком Української нафтогазової академії, членом наукового товариства ім. Т. Шевченка, наданням йому звання "Почесний розвідник надр України". Свій ювілей Ю. Сеньковський зустрів у розквіті творчих сил. Наукова громадськість, численні колеги та його учні щиро вітають Юрія Миколайовича з ювілеєм та зичать йому доброго здоров'я, нових творчих злетів, щастя і успіхів на науковій ниві.

*Директор Інституту геології і геохімії
горючих копалин НАН України
член-кореспондент НАН України*

М. Павлюк

**До 70-річчя
академіка НАН України
Ярослава Дмитровича Ісаєвича**

7 березня 2006 року виповнилося сімдесят років видатному вченому-історичу, директору Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, академіку НАН України Ярославу Дмитровичу Ісаєвичу.

Народився Я. Ісаєвич у с. Верба Дубнівського району на Рівненщині. Після закінчення історичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка від 1958 р. працює в Інституті українознавства, пройшовши шлях від молодшого наукового співробітника до директора установи. Ярослав Дмитрович як учень історика Івана

Крип'якевича, чие ім'я пов'язується з іменами Володимира Антоновича та Михайла Грушевського, у своїй науковій діяльності достойно продовжив і розвинув досягнення та ідеї своїх іменитих попередників.

Я. Ісаєвич – автор більше 700 наукових праць, зокрема 15 монографій, численних розділів у колективних дослідженнях, сотень статей, опублікованих у вітчизняних та закордонних виданнях. Хоча безпосередньою темою його книг і більшості статей є культурна спадщина українського народу, в них порушується і проблематика інших країн та регіонів.

Історія культури – одна з провідних історичних дисциплін, покликана інтегрувати здобутки дослідників історії суспільного життя, освіти, науки, літератури і мистецтва. Саме з таких позицій написані численні праці Ярослава Дмитровича, в яких подано системний аналіз основних аспектів української культури впродовж тривалого історичного періоду.

Широкий науковий і громадський резонанс мала монографія Я. Ісаєвича "Братства та їх роль у розвитку української культури XVI-XVII століть". У ній з сучасних наукових позицій, розглянуто українське культурно-національне відродження XVI-XVII ст., поширення в Україні ренесансних та реформаційних течій. Дослідник доводить, що культурні взаємини не були однобічно спрямованими, бо Україна не тільки сприймала чужі впливи, але й сама позитивно впливала на культурний розвиток інших країн. Методологічно цікавий висновок, що в багатьох випадках Україна брала участь у загальноєвропейському культурному процесі.

Як з фактичного, так і з методичного боку важлива також монографія "Джерела з історії української культури XVI-XVIII ст.". Цінні висновки автора про класифікацію і засади критики джерел, що стосуються історії української культури.

Особливу увагу фахівців привернув цикл праць Я. Ісаєвича з історії рукописної книги, бібліотек і друкарства. Не обмежуючись українською тематикою, він всебічно досліджує культурні взаємозв'язки слов'янських народів між собою і з іншими народами. У монографії "Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні" зародження видавничої справи проаналізовано у широкому історичному контексті. Видана у Москві книга "Наступники першодрукаря" дає узагальнюючу характеристику історії української культури XVI – першої половини XVII ст. і на цьому тлі аналізує функціонування українських видавничих осередків, їхнє місце у культурному обміні України з країнами Заходу і Сходу. Вперше вичерпно, на підставі аналізу архівних документів і всіх збережених примірників стародруків схарактеризовано грецьке книговидання в Україні.

Особливо цінним і тривким внеском у науку стали опрацьовані Я. Ісаєвичем фундаментальні каталоги стародруків "Пам'ятки книжкового мистецтва" (у трьох книгах). В Україні і низці країн Європи вчений виявив невідомі стародруки й докладно їх проаналізував. Праці Ярослава Дмитровича з історії друкарства цінні не тільки для книгознавства і бібліографії, але й історії науки та суспільно-політичної думки, освіти, мистецтвознавства.

Завершує цей цикл досліджень монографія вченого "Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми", в якій висвітлено роль раннього книговидання і друкарства у контексті культурного життя України, процесів державотворення і формування української національної культури, простежується шлях української книги від фоліантів і стародруків до сучасних видань і електронних засобів реєстрації та розповсюдження інформації.

Фундаментальним підсумком тривалих досліджень культури українського середньовіччя став підготовлений за редакцією Я. Ісаєвича і за його провідної авторської участі другий том "Історії української культури", в якому окреслено шляхи розвитку освіти, мистецтва і літератури, стан наукових знань в Україні впродовж XIII – першої половини XVII ст. Окремі розділи присвячено рукописній книзі, виникненню і поширенню друкарства. Охарактеризовано культурно-національне відродження кінця XVI – першої половини XVII ст., розглядаються ренесансні явища в культурному житті та процес формування культури бароко. Визначено місце України в міжнародних культурних зв'язках, внесок українського народу в скарбницю світової культури.

Серед студій з історії науки виділяються книга і цикл статей про Юрія Дрогобича – першого українського вченого в модерному розумінні слова. Автор дослідив не відомі раніше рукописи праць цього вченого, що зберігаються в архівах різних країн.

Проблеми історії науки розробляються і в низці інших робіт Я. Ісаєвича. Слід також відзначити його праці, присвячені Київській Русі й Галицько-Волинському князівству. Зокрема, важливими є його дослідження

про кордони Київської Русі і культуру Галицько-Волинської землі, історію та культуру Львова, проблеми давньоруської спадщини.

У монографії "Літературна спадщина Івана Федорова" Я. Ісаєвич подає узагальнену характеристику розвитку східнослов'янських літератур XVI ст., простежує літературно-стилістичні засоби, успадковані західноєвропейськими і слов'янськими літературами від літератур античного світу і Візантії.

Побудовані на об'єктивному аналізі джерел та літератури дослідження Я. Ісаєвича здобули йому авторитет не лише в Україні, а й за її межами. Це засвідчили ґрунтовні і дуже позитивні рецензії на його праці, їх передруки в закордонних виданнях, серед яких, наприклад, перероблене і доповнене англомовне видання про братства "Voluntary Brotherhood. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine", випущене 2006 р. у Торонто.

Виділяючи певні аспекти зацікавлень Ісаєвича-історика, напрями тяжіння у різних ділянках наукової праці, бачимо його вченим широкого діапазону, фундаментальної підготовки в галузях численних спеціальних дисциплін: археографії, геральдики, метрології, історичного краєзнавства, ономастики тощо. Постійний інтерес дослідника до бібліографії пояснюється прагненням забезпечити максимальну повноту свідчень з того чи іншого питання, поліпшити інформаційне забезпечення гуманітарних наук, широко застосовувати комп'ютерні системи для аналізу інформації з проблем історії культури й загальних проблем українознавства. Спільно з Державною історичною бібліотекою України йому вдалося налагодити видання бібліографії історії України, а з Національною парламентською бібліотекою – випуск реферативно-інформаційного бюлетня "Українознавство".

Широкий хронологічний діапазон досліджень Я. Ісаєвича, його зацікавленість актуальними проблемами новітньої історії України засвідчив нещодавно виданий збірник "Волинь і Холмщина 1933-1947 рр. Польсько-українське протистояння та його відлуння", в якому на основі документів, спогадів, критичного аналізу вітчизняних та закордонних публікацій об'єктивно висвітлено Холмсько-Волинську трагедію в українсько-польських відносинах, її передумови, перебіг і наслідки.

Великих зусиль та організаційних заходів доклав Я. Ісаєвич як відповідальний редактор і головний виконавець двохтомної праці "Львів 1256-2006: історія, повсякденне життя, культура", яка присвячена 750-річчю міста.

Спільною рисою всіх наукових праць вченого є комплексний підхід до предмета студій, збагачення не лише джерельної бази, а й методики. Праці Я. Ісаєвича поповнили українську науку важливими фактами й узагальненнями, які сприяють кращому використанню культурної спадщини у контексті сучасної державотворчої діяльності.

Інтенсивну наукову роботу Ярослав Дмитрович поєднує з науково-організаційною діяльністю. З 1989 р. він очолює Інститут українознавства

ім. І. Крип'якевича НАН України – одну з провідних наукових установ гуманітарного профілю в державі. У 1993-1998 рр. Я. Ісаєвич був академіком-секретарем Відділення історії, філософії та права НАН України, президентом Міжнародної асоціації українців (1993-1999), є головою Українського національного Комітету істориків Міжнародної асоціації істориків. Як заступник голови Західного наукового центру НАН України та Міносвіти і науки України і керівник секції історії та філософії Ярослав Дмитрович багато зусиль докладає для розвитку гуманітарних наук у регіоні, координації наукових досліджень, розширення міжнародного наукового співробітництва. Особливу увагу вчений приділяє підготовці наукових кадрів. З 1994 р. він очолює спеціалізовану Вчену раду для захисту докторських дисертацій, на якій захищено 120 дисертацій, в тому числі 23 докторських. Під його керівництвом захистили дисертації понад 30 кандидатів і докторів наук, які успішно працюють в наукових та освітніх установах України.

Учений постійно займається популяризацією українознавчих досліджень за межами України, виступає з лекціями в університетах Польщі, США, Канади, Німеччини, Австрії, Японії, Китаю та інших країн? до чого прислужилися знання основних сучасних європейських мов.

Самовіддана праця Я. Ісаєвича на ниві історичної науки відзначена нагородами і званнями. Він є Заслуженим діячем науки і техніки України, нагороджений Відзнакою Президента України III ступеня, обраний почесним доктором Гродненського університету ім. Янки Купали, закордонним членом Польської Академії наук, дійсним членом Української Вільної Академії Наук у США, дійсним членом Польської Академії науки і мистецтв. У 2006 році за вагомий внесок у розвиток української історичної науки Ярослава Дмитровича нагороджено Орденом Ярослава Мудрого V-го ступеня.

Вшанування академіка НАН України Я. Ісаєвича відбулося на спільному засіданні бюро Західного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України, Відділення історії, філософії та права НАН України, Вченої ради Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львівському будинку вчених. Вів засідання академік-секретар Відділення історії, філософії та права, академік НАН України О. Онищенко. З доповіддю про наукову та громадську діяльність Я. Ісаєвича виступив член-кореспондент НАН України М. Ільницький. Ювіляра вітали голова ЗНЦ, директор Інституту регіональних досліджень, академік НАН України М. Долішній, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка, академік НАН України В. Панасюк, заступник голови Львівської облдержадміністрації Т. Батенко, директор Інституту археології, академік НАН України П. Толочко, ректор Львівського національного університету імені Івана Франка, професор І. Вакарчук, член-кореспондент НАН України М. Котляр і доктор історичних наук С. Кульчицький (Інститут історії України НАН України), віце-президент Польської академії науки і

мистецтв, професор Ян Махнік, народний депутат України С. Давимука, керівники академічних установ Західного наукового центру і вищих навчальних закладів Львова та інших міст України, колеги, учні.

Наукова громадськість, колеги, учні та друзі щиро вітають Ярослава Дмитровича з ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, творчої наснаги, успіхів у невпинному науковому пошуку.

*Вчений секретар
Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України*

В. Петегирич

**До 70-річчя
академіка НАН України
Мар'яна Івановича Долішнього**

Україна завжди славилася талановитими економістами. Це підтверджує своєю науковою та організаційною творчістю Мар'ян Іванович Долішній. Він народився 1 травня 1936 року у м. Львові в інтелігентній сім'ї – мама була вчителькою, батько – відомим фінансовим працівником. Після закінчення середньої школи М.І. Долішній навчався у Львівському політехнічному інституті, де здобув кваліфікацію інженера. На інженерних посадах проявив себе добрим фахівцем, а тому постійно зростав. Однак це його не задовольняло, бо М.І. Долішній постійно мріяв про наукову

творчість, а тому в 1965 р. поступив до аспірантури при Львівському лісотехнічному інституті. Після успішного закінчення аспірантури захистив кандидатську дисертацію. У 1969 р. йому присуджено науковий ступінь кандидата економічних наук. З того випливає, що М.І. Долішній, здобувши інженерну спеціальність, особливо цікавився економікою. Про це, до речі, свідчать його перші публікації, що були присвячені економіці підприємства, зокрема, використанню основних виробничих фондів. Наприклад, за 1969 рік молодим ученим опубліковано чотири праці і всі вони присвячені цій тематиці.

З аналізу публікацій вченого випливає, що він щораз більше цікавився людським фактором виробництва і економіки взагалі. У тому контексті цікавими є його оцінки економічних факторів використання людських ресурсів у промисловості. Це на той час, тобто у 70-ті роки ХХ ст., був новий напрям в науці.

Нові зацікавлення М.І. Долішнього щораз зростали. Це, звичайно, спонукало його до пошуку умов, які б сприяли проведенню науково-дослідної роботи, оскільки на інженерних і адміністративних посадах часу для наукових занять було обмаль. Прагнення вченому вдалося зреалізувати з переходом у 1975 р. на посаду заступника директора з наукової роботи Інституту економіки АН УРСР, а точніше директора Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР. У цьому відділенні працювали талановиті вчені, спілкування з якими стимулювали до наукового пошуку і його директора, який постійно науково утверджувався, намагаючись проводити дослідження з пріоритетних напрямів економічної науки.

Один з них – це вивчення людського фактора, якому М.І. Долішній присвятив монографію "Трудові ресурси промисловості (на прикладі західних областей Української РСР)" (Київ, 1975). Щоб зрозуміти

значимість вивчення проблем трудових ресурсів на той час, потрібно відзначити дефіцитність трудових ресурсів не тільки у зв'язку з їх нестачею, але із причин марнотратства. Надмірно трудомістке виробництво вимагало додаткових затрат праці, механізми мотивації якої були мало ефективними. Власне пошуки трудових резервів і раціоналізації зайнятості спонукали вченого до проведення досліджень у зазначеному напрямку. Сказане підтверджує низка публікацій автора протягом другої половини 70-х років минулого століття. Причому потрібно відзначити, що М.І. Долішній, будучи керівником наукової інституції, спрямовував її співробітників на розробку методичних рекомендацій вивільнення резервів трудових ресурсів, їх ефективного використання в усіх сферах економіки, включаючи і так звану невиробничу сферу.

Не можна не поцінувати і те, що вчений при вивченні трудових ресурсів враховував досі ігноровані нові аспекти, зокрема соціально-психологічні, екологічні та інші. Це надавало дослідженням новаторського характеру, що знайшло відображення у докторській дисертації "Соціально-економічні проблеми використання трудових ресурсів (регіональні аспекти дослідження)". Аналіз докторської дисертації дає підстави сказати, що її новаторське наповнення науково багатше від складної назви, у якій чітко виступає єдність людського фактора та його регіонального стану. Цим накреслені подальші дослідження Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР.

Ставши у 1980 р. доктором економічних наук, М.І. Долішній, набувши більшої наукової впевненості, розгорнув активну науково-дослідну і організаційну діяльність, спрямовану на підвищення авторитету науки в суспільстві. Підтвердженням того може служити створення Інституту з проблем людини, до розробки концепції якого були залучені науково-дослідні інститути і вищі навчальні заклади Львова. Діяльність інституту хоч і не була формально закріплена, але в його рамках здійснювалися комплексні напрацювання, які здобули широкий резонанс. Ними зацікавилися не тільки українські вчені, але й науковці Москви та Новосибірська, які обмінювалися науковими ідеями із вченими Львова.

Одним із наукових результатів Інституту з проблем людини може бути видана у 1986 р. монографія "Якість трудового потенціалу" за редакцією М.І. Долішнього. Вона була першим виданням в СРСР, у якому були враховані соціальні, психологічні та екологічні фактори розвитку трудового потенціалу. Це було поціновано науковою громадськістю і М.І. Долішнього обрано членом наукової ради з проблем демографії і трудових ресурсів АН СРСР.

Наукові здобутки вченого були гідно поціновані в Україні. Ще у 1982 році йому було присвоєно вчене звання професора, а кілька років пізніше обрано членом-кореспондентом АН УРСР. У 1991 р., саме напередодні проголошення України незалежною державою, М.І. Долішньому присуджене почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки".

Української РСР".

На зламі імперії зла М.І. Долішній вже був доволі відомим ученим, мав низку урядових нагород і наукових звань, що в сукупності свідчили про його науковий авторитет. Незважаючи на те, вчений постійно відчував перешкоди офіційної влади в реалізації своїх наукових задумів. Так, йому не вдалося розгорнути діяльність Інституту з проблем людини, довелося долати перепони при організації чотиритомника "Українські Карпати", не були зреалізовані задуми щодо створення періодичного видання з проблем економіки при Західному науковому центрі.

Очевидно, усвідомлення гальмівних функцій командної системи, її антиукраїнська спрямованість стимулювали діяльність М.І. Долішнього, активізували його роль в українському державотворчому процесі. Результатом останнього було всенародне проголошення України самостійною державою, що відкрило нові можливості для реалізації новаторських задумів ученого.

Одним із найзавітніших із цих задумів було створення окремого інституту економіки. Це скоро вдалося здійснити. У 1994 р. у Львові було створено Інститут регіональних досліджень НАН України, директором якого став М.І. Долішній. Він доклав максимум зусиль для того, щоб перетворити цей науково-дослідний заклад у провідний з вивчення регіональної економіки і регіональної політики. У цьому контексті варто відзначити, що хоча наука регіоніка має давні традиції і наукові напрацювання, але сучасний стан вимагає певних наукових підходів вже хоча б тому, що на регіональні системи робить великий тиск глобалізація, що намагається поглинути і національні економіки. Одного цього факту достатньо, щоб зрозуміти, яке велике значення має розробка регіональної системології, тим більше в Україні, що успадкувала спадщину колоніально-імперських систем і далеко не найдосконаліший територіально-адміністративний поділ.

Усі ці фактори ускладнюють дослідження з регіоналістики, які широким форматом проводяться в Інституті регіональних досліджень НАН України під керівництвом М.І. Долішнього, якого у 1997 р. було обрано дійсним членом (академіком) НАН України. Це був перший вчений-економіст, що отримав звання академіка НАН України на весь західний регіон нашої країни. Цей факт якось не було помічено, але він вельми знаменний. Так чи інакше він свідчить про значні наукові та організаційні надбання, дослідницькі здібності й успіхи М.І. Долішнього.

А втім, вчений був у числі перших лауреатів премії імені видатного українського економіста-мислителя Михайла Туган-Барановського Президії НАН України. У 1998 р. М.І. Долішнього обрано дійсним членом найдавнішої української наукової інституції – Наукового товариства імені Тараса Шевченка.

Широкий спектр нагород і відзначень не приглушив у вченого почуття наукової відповідальності й активності насамперед у межах діяльності ІРД НАН України, який за роки свого існування сягнув наукових висот

передусім завдяки своїм дослідженням, публікаціям, виданням наукових тематичних збірників і щоквартальника "Регіональна економіка", який став всеукраїнським науково-методичним виданням з регіонології. Авторитет цих видань настільки великий, що у них публікуються не тільки вчені регіоналісти України але й зарубіжних, зокрема, сусідніх країн (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Білорусь тощо).

Часто публікації авторів із цих країн лежать в основі кандидатських і докторських дисертацій з регіоналістики, які захищаються на спеціалізованій вченій раді в ІРД НАН України, яку очолює академік НАН України М.І. Долішній, який часто виступає керівником кандидатських і консультантом докторських дисертацій. Згідно з наявними даними, академік М.І. Долішній був науковим керівником і науковим консультантом 132 здобувачів кандидатських і докторських наукових ступенів. Сміло можна стверджувати, що ні один вчений-економіст в Україні не має такої чисельної наукової школи.

Вона свідчить не тільки про талант, але про великий енергетичний потенціал ученого, який встигає проводити власні дослідження, бути керівником Інституту, редактором чисельних видань і керувати науковими пошуками інших.

У 1999 р. академік М.І. Долішній був обраний Головою Західного наукового центру НАН України. Це для неспокійної натури вченого новатора відкрило нові можливості для самореалізації. Адже Західний науковий центр об'єднує велику кількість науково-дослідних інститутів і вищих наукових закладів освіти, розташованих у західних областях України. Вони зосереджують великий інтелектуальний потенціал, який потрібно спрямувати на створення інноваційного продукту. Це добре розуміє академік М.І. Долішній, організаторський талант якого викликає подив. Постійний пошук нового в науці й житті – це лейтмотив творчості академіка незалежно від того, чи йдеться про конкретні дослідження, чи організаційні форми їх проведення.

Великим позитивом керівника Західного наукового центру є намагання об'єднати потенціал останнього для розв'язання актуальних проблем регіону і України. Державницько-соборницький підхід до великих і малих справ – це суттєва детермінанта усіх наукових і науково-організаційних задумів та рішень М.І. Долішнього, який прагне українську науку розвивати на рівні європейських і світових стандартів. Власне цим можна пояснити намагання вченого налагодити наукові зв'язки науковців Західного наукового центру з науковцями європейських країн, Росії, Китаю, США. Така діяльність диктується сучасними вимогами, які всебічно враховує Голова Західного наукового центру, що значною мірою став важливим шляхом інтеграції України у Євросоюз.

Навіть із викладеного видно, якою масштабною і багатогранною була діяльність академіка М.І. Долішнього на шляху до великої науки, а ще потужнішою вона є нині, коли він став лауреатом Державної премії України

в галузі науки і техніки, почесним доктором Ужгородського національного університету, Тернопільської академії народного господарства, Національного університету "Львівська політехніка". Ці та інші почесні звання є заслуженими. Вони підтверджують цінність наукового доробку М.І. Долішнього, викладеного у спеціальній бібліографії [1]. Багатогранний спектр діяльності академіка висвітлено в окремій монографії [2]. З цих джерел зацікавлений читач може повніше довідатися про науковий подвиг вченого-новатора і організатора науки.

Література

1. Мар'ян Іванович Долішній. До 70-річчя від дня народження. Київ: Наукова думка, 2006. – 250 с.
2. Злупко С.М. Шляхи до великої науки (Про наукову діяльність академіка НАН України М.І. Долішнього). – Львів, 2005. – 160 с.

Професор, д.е.н.

С. Злупко

НАШІ ВТРАТИ

Пам'яті

Олега Миколайовича Романіва

21.03.1928 – 03.11.2005

Уранці 3 листопада раптово покинув нас назавжди Олег Миколайович Романів – відомий український учений у галузі металознавства та механіки матеріалів, громадський діяч, голова Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) в Україні та Генеральний секретар Світової ради НТШ, член-кореспондент Національної академії наук України.

О. Романів народився в м. Сокалі на Львівщині, де здобув середню освіту. У 1950 р. він закінчив енергомашинобудівний факультет Львівського політехнічного інституту. Після трирічної праці на підприємствах енергетики (Південний ОРГРЕС) поступив в аспірантуру при Львівському політехнічному інституті до видатного механіка М.Я. Леонова. Завершивши її в 1956 р., працював в Інституті машинознавства та автоматики АН УРСР (нині Фізико-механічний інститут ім. Г.В. Карпенка НАН України). З Інститутом пов'язана вся подальша професійна діяльність О. Романіва аж до сьогоднішнього дня. В 1958 р. він захистив кандидатську дисертацію з питань коливань валів турбомашин, а в 1970 р. – докторську дисертацію на тему "Оптимізація механічних властивостей та механіка руйнування термомеханічно зміцнених сталей". У 1977 р. він став заступником директора з наукової роботи, а в 1998 р. йому присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України. За наукові здобутки та впровадження їх у виробництво удостоєний Державних премій України з науки і техніки (1976 і 1996 рр.) та Премії ім. Г.В. Карпенка НАН України (1988 р.).

Упродовж 60-80-х рр. О. Романів розгорнув наукові дослідження, пов'язані зі створенням основ структурної та корозійної механіки руйнування металів і сплавів. Його праці присвячені головно втомному руйнуванню сталей різної мікроструктури (особливо високоміцних) залежно від хімічного складу, зокрема, вмісту вуглецю та легувальних елементів, термічної обробки та середовищ. Особливу увагу він приділяє фундаментальним дослідженням порогів втоми конструкційних матеріалів і створенню для цієї мети унікального випробувального устаткування.

Він домігся загальноновизнаних успіхів у дослідженнях: тонких мікромеханізмів руйнування за допомогою електроннографії, опублікувавши першу в Радянському Союзі монографію (до того ж українською мовою) у цій галузі; роботи металів, зокрема високоміцних сталей та титанових сплавів, під дією навантажень в агресивних середовищах для потреб хімічної промисловості, енергетики, морського транспорту тощо, опрацювавши технології їх зміцнення

та протикорозійного захисту.

О. Романів – автор понад 400 наукових публікацій, серед них 9 монографій, 42 винаходи та багато науково-публіцистичних статей на теми державного будівництва, економіки, мови та інших злободенних питань сьогодення. Він виховав і згуртував численний колектив, серед його учнів 27 кандидатів та 4 доктори наук. Багато з них працюють тепер в Інституті, львівських високих школах та установах України й за кордоном.

Як заступник голови Республіканської міжвідомчої ради з корозії та протикорозійного захисту, керівник науково-методичних комісій з фрактографії та досліджень корозії для підготовки відповідних державних стандартів тощо він організував ряд важливих розробок. З першого дня існування науково-технічного журналу "Фізико-хімічна механіка матеріалів" О. Романів бере активну участь в його становленні як незмінний член редакційної колегії та її довголітній відповідальний секретар.

Особливе місце в науковій і суспільно-громадській роботі О. Романіва посідає відновлення діяльності Наукового товариства імені Шевченка в Україні після 50 років заборони. Від перших зборів Товариства в 1989 р. до останнього дня він очолював його. Під його керівництвом Товариство як широкопрофільна академія на громадських засадах об'єднала українських учених у 6 секціях та 35 наукових комісіях з осередками в 15 областях України. Завдяки його ініціативності, працьовитості та видатним організаційним здібностям Наукове товариство досягло значних успіхів на науковій та організаційній ділянках. О. Романів істотно спричинився до видання національно-орієнтованих науково-видавничих проєктів Товариства – випуску на сьогодні вже більш як 400 томів. Серед них славнозвісні Записки НТШ у царині історії, філології, етнографії, фольклористиці, мистецтвознавстві, праці з природознавчих і точних наук та медицини, монографії, покажчики, мемуари тощо. Багато часу присвятив дослідженням трагічної долі та мучеництва українського народу за часів бездержав'я, особливо в часах голодоморів і терору. Його велика заслуга в упорядкуванні та редагуванні збірників документів про злочини радянських каральних органів, особливо в Галичині в 40-х роках. Він також незмінний редактор Вісника НТШ, Хроніки НТШ, низки монографій, спогадів і документальних матеріалів.

О. Романів належав до всебічно обдарованих людей, якому ніщо людське не було чуже. Типовий інтелектуаліст з широкими зацікавленнями майже в усіх ділянках знань і життя. Він на професійному рівні цікавився образотворчим мистецтвом, яке не тільки збирав, але й досліджував. Організував інститут колекціонерів при НТШ.

Олег Романів – великий життєлюбець – був товариською й комунікабельною людиною, яка вміла об'єднати біля себе тих, хто його знав і з ним працював. У товаристві вмів поговорити на поважні теми, а водночас і пожартувати.

Пам'ять про нього назавжди залишиться у наших серцях.

Степан Ярема

Пам'яті Івана Степановича Дуцяка

Кандидат фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник, завідувач науково-дослідної лабораторії кафедри рентгенометалофізики Львівського державного університету імені Івана Франка, директор Західного наукового центру НАН України і МОН України. Цей перелік достатній, щоб зрозуміти, що Іван Степанович Дуцяк був не тільки серед науковців відомою людиною, а в середовищі науковців, передовсім, вченим, який зробив вагомий внесок у науку. За роки роботи І.С. Дуцяком було опубліковано більше 100 наукових праць

12.06.1949 – 06.06.2006 у міжнародних і вітчизняних виданнях, отримано 8 авторських свідоцтв, видано 2 монографії, зокрема, "Домішки та дефекти в аморфному телуриді германію" (Львів, 1997).

Народився Іван Степанович Дуцяк 12 червня 1949 року у мальовничому селі Добрівляни, що на Дрогобиччині, у сім'ї робітника. Після закінчення Добрівлянської, тоді ще восьмирічної школи, вступив у Дрогобицький нафтовий технікум, який закінчив в 1968 році. Трудову діяльність розпочав в 1967 році, працюючи помічником бурильника в Первомайській конторі розвідувального буріння Харківської області. Після строкової військової служби (1968-1970 роки) стає слухачем підготовчого відділення Львівського державного університету імені Івана Франка, після закінчення якого у 1971 році був зарахований студентом фізичного факультету університету. Закінчивши навчання, у 1976 році І.С. Дуцяк скеровується для працевлаштування на кафедру рентгенометалофізики Львівського державного університету імені Івана Франка. Займаючись науковою роботою на фізичному факультеті, Іван Степанович пройшов творчий шлях від інженера до провідного наукового співробітника, закінчив аспірантуру та докторантуру.

Перші наукові роботи були виконані Іваном Степановичем ще в студентські роки. Наукову діяльність він розпочав під час керівництва кафедрою відомим вченим професором Я.Й. Дутчаком. У 1985 році І.С. Дуцяк захистив кандидатську дисертацію на тему "Структура, електричні та оптичні властивості аморфних і кристалічних плівок твердих розчинів на основі телуриду германію". У коло наукових інтересів Івана Степановича входили питання технології одержання, дослідження структури та фізичних властивостей напівпровідникових, діелектричних та інтерметалічних тонкопліткових конденсатів. Окремим напрямком досліджень було обрано вплив домішок та радіації на атомну і електронно-дефектну підсистему халькогенідів германію.

Наукова діяльність І.С. Дуцяка була скерована на зміцнення школи фізики тонких плівок Львівського державного університету імені Івана Франка. Під його керівництвом проводилися систематичні дослідження методів цілеспрямованого та контрольованого впливу на фізичні процеси, які проходять в аморфних плівках халькогенідів германію з введенням домішок, вивчалися критерії їхньої структурної та енергетичної стабільності, відновлюваності властивостей та розроблялися фізичні концепції і модельні підходи для адекватного опису атомних і електронно-дефектних процесів в домішкових аморфних матрицях. Значну увагу науковець приділяв дослідженням радіаційно-стимульованих явищ в бездомішкових та домішкових аморфних плівках для визначення характеру і механізму змін, граничних доз опромінювання, природи радіаційного дефектоутворення з метою створення радіаційно стійких матеріалів та керованої зміни їх властивостей.

В прикладному аспекті цікавими є наукові праці Івана Степановича щодо методів одержання катодолюмінесцентних екранів. На основі результатів наукових досліджень, які вказували на можливість і способи підвищення роздільної здатності таких екранів, отримано авторські свідоцтва.

Іван Степанович володів рисами, які допомагали йому успішно працювати в науці. Його ерудиція, наукова інтуїція, дослідницький талант дозволяли на високому рівні виконувати наукові дослідження, публікувати статті та монографії. Фундаментальні знання у різних галузях фізики давали йому можливість відчувати, який напрямок досліджень може привести до успіху. Постійна праця над собою, здатність аналізувати, вміння ділитись своїми знаннями з іншими – все це забезпечувало вагомий результат.

З 1997 року доля І.С. Дуцяка пов'язана із Західним науковим центром НАН України і МОН України, де проявився його талант як керівника та організатора. Розпочавши свою діяльність в Західному науковому центрі на посаді вченого секретаря, вже у 2002 році Іван Степанович стає його директором. Він активно проводить роботу, спрямовану на розвиток наукового потенціалу західних областей України, його ефективне використання для соціально-економічного, технологічного та культурного розвитку регіону. Плідною стає співпраця з місцевими органами державної влади, ефективно використовується для цього науково-координаційні ради в областях західного регіону України. За безпосередньої участі І.С. Дуцяка налагоджується співробітництво і обмін досвідом між різними регіонами України як на науковому, так і адміністративному рівнях. Співпраця сприяє впровадженню нових організаційних та інвестиційних проектів, що передбачають ефективне використання наявних сировинних ресурсів, виробничого і трудового потенціалів, на засадах взаємовигідної кооперації наукових установ, підприємств і організацій, облдержадміністрацій та автономій.

Науковці Львівщини, а особливо молодь, з великою вдячністю

згадуватимуть Івана Степановича, оскільки значний саме його внесок у заснування 150-ти щорічних премій Львівської обласної ради та Львівської облдержадміністрації для талановитих молодих вчених і спеціалістів та 30 премій – відомим ученим, які стали хорошим стимулом плідної праці науковців та визнанням їх вагомих здобутків на цій ниві.

Колектив центру відчував постійну турботу Івана Степановича. Поза його увагою не залишались потреби і проблеми колег, їхні здобутки та особисті якості. І.С. Дуцяк залишився в нашій пам'яті вимогливим і справедливим керівником, мудрим і талановитим науковцем, доброю і чуйною людиною.

6 червня 2006 року Іван Степанович Дуцяк покинув нас у розквіті творчих сил, сповнений нових задумів і планів. Він залишив у спадок сторінки наукових праць, перспективний напрямок досліджень, творчі ініціативи, згуртований колектив науковців, своїх учнів і послідовників, яких навчив працювати, бути людьми та чесними, постійно вдосконалюватись та пам'ятати.

Р. Романюк

ЗМІСТ

У Західному науковому центрі.....	3
Доповідь голови Західного наукового центру НАН України та МОН України академіка НАН України Долішнього М.І. на засіданні Президії Національної академії наук України 12 жовтня 2005 р.	4
Хроніка засідань бюро Західного наукового центру НАН України та МОН України в 2005-2006 рр.	22
Інформація про роботу відділень і наукових секцій Західного наукового центру НАН України і МОН України у 2005 році	63
Аналітичні огляди, наукові повідомлення	100
<u>Дуцяк І.С.</u> Західний науковий центр: минуле, сучасне, майбутнє	100
Савула Я.Г. Комп'ютерне моделювання впливу негативних екологічних процесів на довкілля	116
<u>Дуцяк І.С.</u> , Батюк І.Г., Матвеев Є.Е. Підсумки науково-аналітичної діяльності Західного наукового центру	120
Ювілеї.....	124
До 80-річчя академіка НАН України Ігоря Рафаїловича Юхновського	124
До 80-річчя академіка НАН України Володимира Васильовича Панасюка	128
До 75-річчя члена-кореспондента НАН України Ярослава Йосиповича Бурака	131
До 75-річчя члена-кореспондента НАН України Юрія Миколайовича Сеньковського	135
До 70-річчя академіка НАН України Ярослава Дмитровича Ісаєвича....	137
До 70-річчя академіка НАН України Мар'яна Івановича Долішнього ...	142
Наші втрати.....	147
Пам'яті Олега Миколайовича Романіва	147
Пам'яті Івана Степановича Дуцяка.....	149